

Univerza v Ljubljani
Filozofska fakulteta
Oddelek za slavistiko
Oddelek za slovenistiko

Barbara Gucić

**Značilnosti predloga *po*
v slovenskem in ruskem jeziku**

Diplomsko delo

Študijski program:
Slovenski jezik in književnost – D
Ruski jezik in književnost – D

Mentorja:
red. prof. dr. Irena Orel,
doc. dr. Mladen Uhlik

Ljubljana, 2016

ZAHVALA

Hvala mentorjema, red. prof. dr. Ireni Orel in doc. dr. Mladenu Uhliku, za strokovno pomoč, nasvete in predloge pri izdelavi diplomskega dela ter za sodelovanje, dostopnost in pripravljenost na obojestransko izmenjavanje mnenj.

Hvala možu Jožetu za podporo, pomoč, potrpežljivost in spodbudo med pisanjem diplomskega dela. Hvala sinu Adamu za dobro voljo in pozitivno energijo.

Hvala staršem, Mariji in Viktorju, ter tašči in tastu, Marijanki in Mihaelu, za podporo in pomoč pri varstvu Adama.

Hvala kolegom in prijateljem za strokovna mnenja in iskrene nasvete.

POVZETEK

V stari cerkveni slovanščini se je predlog *po* vezal s tremi skloni: dajalnikom, tožilnikom in mestnikom. Slovenščina danes nima *po* + dajalnik, ruščina pa teži k opustitvi *po* + mestnik. V ruščini se je dajalnik ohranil v vseh pomenih, ki so mu skupni s staro cerkveno slovanščino, le v distributivnosti se je poleg dajalnika pojavil še tožilnik. Tožilnik se je ohranil samo v pomenu meje, omejitve v prostoru in času, v drugih pomenih pa je prišlo do rabe z drugačnim sklonom in/ali predlogom ali besedno vrsto. Mestnik se je ohranil samo v pomenu časovnega okvira, izven katerega se vrši dejanje, pa še to v omejenem obsegu, v ostalih pomenih pa se je mestnik umaknil drugačnemu sklonu ali predlogu z drugačnim sklonom. Slovenščina ne pozna vezave predloga *po* z dajalnikom. Dajalniške pomene, ki so ji skupni s staro cerkveno slovanščino, izraža z mestnikom, razen pri distributivnosti po SSKJ in *Slovenski slovnici* ne gre za predlog, ampak prislov. Tožilnik ohranja za glagolom premikanja za izražanje namena ter za način, pri časovnem okviru, znotraj katerega se vrši periodično ponavljajoče se dejanje, pa je *po* ponovno pojmovan kot prislov. Mestnik je ohranila za vse pomene, razen v pomenu predmeta, za katerim se nahaja ali premika drug predmet, pri katerem je prišlo do spremembe predloga in sklona.

Na osnovi naključno izbranega literarnega dela smo opravili vzporedno rusko-slovensko analizo predloga *po*. Ugotovili smo, da je predlog *po* v obeh jezikih najštevilčneje zastopan v prostorskem oz. krajevnem pomenu v vseh podpomenskih skupinah. Med pogosteje zastopanimi pomeni so še: skladnost oz. merilo, vodilo pri usklajanju, prilagajanju (v različnih poimenovanjih), sredstvo, posrednik, vzrok ter način. Pomeni s predlogom *po*, ki niso skupni obema jezikoma, kažejo na posebnosti v razvoju slovenščine oz. ruščine.

Glede na to, da se jezik spreminja in nastajajo vedno nove jezikovne povezave opomenjanja stvarnosti, sklepam, da funkcije predloga *po* in njegovih (pod)pomenov (še) ne moremo dokončno opredeliti in da še vedno nastajajo novi. Osnovni pomeni so verjetno bolj ali manj zaključeni. Možnosti za nadaljnje širitve in nova pomenska razmerja so predvsem v abstraktnih pomenih, v manjši meri tudi v pomenih, izpeljanih iz osnovnih, pa tudi v specifičnih predložnih zvezah, ki se z nenehnim razvojem jezika vedno znova porajajo.

Ključne besede: predlogi, predložne zveze, predložni pomen, vezljivost predlogov, slovenski jezik, ruski jezik, predlog *po*, razvoj predloga *po*, predlog *po* v sodobnem slovenskem in ruskem jeziku

РЕЗЮМЕ

В старославянском языке предлог *no* мог управлять тремя падежами: дательным, винительным и предложным. В настоящее время в словенском языке нет сочетаний *no* + дат. п., а в русском продолжает происходить вытеснение предложного падежа дательным. В современном русском языке дат. п. сохранился во всех общих с старославянском ему значениях, только в значении дистрибутивности кроме дательного появился также винительный. Винительный п. сохранился только в значении конечной границы распространения действия в пространстве предмета и времени, а в других значениях либо *no* сочетается с формами других падежей либо вместо *no* употребляется какой-нибудь другой предлог или часть речи. Предложный падеж в ограниченном смысле сохранился только в значении локализации за пределами временного ориентира, а в остальных значениях предложный падеж был либо вытеснен другим падежом либо предлогом другим падежом. В словенском языке *no* не управляет дательным падежом. Значения предлога *no*, выражающиеся в старославянском дательным падежом, сочетаются предложным падежом, только в значении дистрибутивности в *Словаре словенского литературного языка* и *Грамматике словенского языка* *no* не считается предлогом, а наречием. Винительный п. сохраняется после глаголов движения для выражения намерения и способа действия, а *no* в значении повторяемости временных ориентиров, в пределах которых совершается действие, считается наречием. Предложный падеж сохранился во всех значениях, кроме предмета, за которым находится или движется какой-нибудь другой предмет. В этом случае изменились и предлог и падеж.

На основе выбранного литературного произведения рассматривалось употребление предлога *no* в русском и словенском языках. Проведенный анализ показал, что чаще всего в обоих языках этот предлог указывает на обстоятельство места. Он часто появляется еще в значениях ограничительного соответствия, дополнений медиативного объекта, обстоятельств причины и качественно-характеризующих обстоятельств. Не общие обоим языкам значения предлога *no* указывают на его особое развитие в словенском и русском языках.

Смотря на то, что язык изменяется и приобретает все новые сочетания для обозначения мира, следует полагать, что в связи с функцией предлога *no* и его значениями (пока)

нельзя сделать окончательные выводы, так как у предлога *no* все еще появляются новые значения. Основные значения, кажется, более или менее завершены.

Возможности для дальнейших расширений и новых семантических отношений оказываются прежде всего в абстрактных значениях, в некоторых значениях, осуществляющихся на основных, а также в специфических предложно-падежных формах, снова и снова рождающихся на фоне непрерывно развивающегося языка.

Ключевые слова: предлоги, предложно-падежные формы, значение предлогов, управление предлогов, словенский язык, русский язык, предлог *no*, развитие предлога *no*, предлог *no* в современном русском и словенском языках.

KAZALO

1	UVOD	8
1.1	PREDLOG IN NJEGOVA VLOGA V STAVČNI STRUKTURI.....	10
1.2	PREDLOŽNI POMEN.....	12
1.2.1	Prostorski pomen.....	16
1.2.2	Časovni pomen.....	18
1.3	PRVOTNO STANJE PREDLOGA <i>PO</i> V SLOVANSKIH JEZIKIH.....	18
2	PREUČEVANJE PREDLOGA <i>PO</i> V SLOVENSKEM JEZIKU	21
2.1	DIAHRONI VIDIK.....	21
2.1.1	Predložne zveze v starejšem knjižnem sistemu.....	21
2.1.2	Pregled predloga <i>po</i> po slovenskih slovnica.....	23
2.1.3	Pregled predloga <i>po</i> po slovenskih slovarjih.....	31
2.1.4	Predlog <i>po</i> v slovenskem knjižnem jeziku 16.–19. stoletja.....	39
2.1.5	Praktični del.....	41
2.1.5.1	Prislov <i>po</i>	41
2.1.5.2	Predlog <i>po</i> + tožilnik.....	42
2.1.5.3	Predlog <i>po</i> + mestnik.....	43
2.1.5.4	Predlog <i>po</i> + dajalnik.....	54
2.1.5.5	Opažanja.....	54
2.2	SINHRONI VIDIK.....	56
2.2.1	Sintetični pristop.....	58
2.2.1.1	Slovenska slovnica.....	58
2.2.2	Analitični pristop.....	59
2.2.2.1	Slovenska slovnica.....	59
2.2.2.2	Slovar slovenskega knjižnega jezika.....	60
2.2.2.3	Slovenski pravopis.....	63
2.2.2.4	Primerjava tipologij.....	64
3	PREUČEVANJE PREDLOGA <i>PO</i> V RUSKEM JEZIKU	68
3.1	SPREMEMBE V VEZLJIVOSTI PREDLOGA <i>PO</i> V RUŠČINI.....	68
3.2	TIPOLOGIJA PREDLOGOV	70
3.3	PREDLOG <i>PO</i> V SODOBNI RUŠČINI.....	71
3.3.1	Predlog <i>po</i> po analitičnem pristopu.....	72
3.3.2	Predlog <i>po</i> po sintetičnem pristopu.....	74
3.3.2.1	Funkcionalna tipologija prilastkov.....	74
3.3.2.2	Funkcionalna tipologija okoliščin.....	75

3.3.2.2.1	Kraj, prostor.....	75
3.3.2.2.2	Čas.....	78
3.3.2.2.3	Trajanje.....	79
3.3.2.2.4	Vzrok.....	79
3.3.2.2.5	Način.....	79
3.3.2.2.6	Mera.....	79
3.3.2.2.7	Sredstvo.....	80
3.3.2.2.8	Omejitev.....	80
3.3.2.2.9	Skladnost.....	80
3.3.2.2.10	Usmerjeno dejanje na lokalizacijo, ki je del predmeta.....	80
3.3.2.2.11	Distributivnost.....	80
3.3.2.2.11.1	Števniki v distributivni konstrukciji.....	82
3.3.2.2.11.2	Distributivna konstrukcija in distributivna situacija.....	83
4	ZNAČILNOSTI PREDLOGA <i>PO</i> NA PRIMERU BESEDILA.....	88
4.1	PRIMERJAVA TIPOLOGIJ PREDLOGA <i>PO</i>	88
4.2	ANALIZA PREDLOGA <i>PO</i> NA OSNOVI KONKRETNEGA BESEDILA.....	97
4.2.1	Sovpadanje rabe predloga <i>po</i>	98
4.2.2	Razlike in posebnosti.....	117
4.3	UGOTOVITVE.....	135
4.4	UGOTOVITVE V RAZMERJU DO PRVOTNEGA STANJA PREDLOGA <i>PO</i>	137
4.5	RAZVOJNE POSEBNOSTI IN VPRAŠANJE PRODUKTIVNOSTI.....	139
4.6	VPRAŠANJE POMENA PREDLOGA <i>PO</i>	141
5	ZAKLJUČEK.....	144
6	SEZNAM LITERATURE.....	146
6.1	VIRI.....	146
6.2	LITERATURA.....	150

1 UVOD¹

Cilj diplomskega dela je opis razvoja in nekaterih značilnosti rabe predloga *po* v slovenskem in ruskem jeziku. Spremljala bom predlog *po* v razvoju slovenskega jezika od prvih knjižnih spomenikov (10.–11. stoletje) do sodobnega knjižnega jezika. Preučevala bom stanje predloga *po* v sodobnem ruskem knjižnem jeziku in omenila spremembe, ki so nastale od njegovega izoblikovanja v 19. stoletju do danes. Predstavila bom primerjavo rabe predloga *po* v sodobnem slovenskem in ruskem knjižnem jeziku.

Preverila bom, kako jezikoslovni priročniki v različnih obdobjih obravnavajo predlog *po* in ali dejanska raba predloga *po* iz besedil ustreza njihovim definicijam oz. ali prihaja do odstopanj med rabo in definicijami. Dotaknila se bom besednovrstne opredelitve *po*, saj so ga slovenski jezikoslovci skozi čas različno opredeljevali: večinoma samo kot predlog, nekateri (Murko, Miklošič, Šuman, Pleteršnik, Stabej, Novak, avtorji *Slovenske slovnice* 1956 in SSKJ-ja) pa tudi kot prislov, do različnih opredelitev v enakih primerih pa prihaja tudi v sodobnem slovenskem in ruskem jeziku (npr. SSKJ *po* v primeru *govoriti po nemško* uvršča k predlogu, Šeljakin pa k prislovu).

Predlog *po* se v sodobnem slovenskem in ruskem jeziku v enakem pomenu v nekaterih primerih veže z istimi skloni, v nekaterih pa z različnimi. Raziskala bom vezljivost predloga *po* tako znotraj razvoja vsakega jezika posebej kot primerjalno med obema jezikoma v današnjem stanju.

Diplomsko delo bom zasnovala v petih delih. V uvodu bom predstavila splošne značilnosti predlogov v sodobnem slovenskem in ruskem jeziku. V slovenskem jeziku mi bosta pri opredelitvi predloga kot besedne vrste služili Toporišičeva *Slovenska slovnica* (2000) ter razprava M. Orožen *Razvoj predložnih zvez v slovenskem jeziku* (1975), v ruskem jeziku pa akademski slovnici v redakciji N. Ju. Švedove: *Грамматика современного русского литературного языка* (t. i. *Грамматика-70*) in *Русская грамматика* (t. i. *Грамматика-80*). Predstavila bom vlogo predloga v stavčni strukturi, predložni pomen ter prvotno stanje predloga *po* v slovanskih jezikih.

¹ Besedilo je bilo pripravljeno z vnašalnim sistemom ZRCola (<<http://ZRCola.zrc-sazu.si>>), ki ga je na Znanstvenoraziskovalnem centru SAZU v Ljubljani (<<http://www.zrc-sazu.si>>) razvil dr. Peter Weiss.

Drugi del bo namenjen preučevanju diahronega in sinhronega vidika predloga *po* v slovenskem jeziku. Obsegal bo opis pomembnejših opažanj v obravnavi tega predloga v slovenskem jeziku ter podrobnejši pregled slovnice od Bohoričeve prve slovnice slovenskega jezika (1584) do današnje Toporišičeve slovnice (2000). Izjema so tiste slovnice, ki ne izpričujejo sprememb od predhodne, in več izdaj slovnice istega avtorja. Dodala bom še opredelitev gesla *po* po petih slovarjih (*Slovensko-latinski slovar po: Matija Kastelec – Gregor Vorenc, Dictionarium Latino-Carniolicum (1608–1710)* (Stabej), *Slovar jezika Janeza Svetokriškega* (Snoj), *Slovar stare knjižne prekmurščine* (Novak), *Slovensko-nemški slovar* (Pleteršnik) *Slovar slovenskega knjižnega jezika*) ter *Slovenskem pravopisu*. Poglavje bo zajemalo tudi analizo predloga *po* iz besedil od prvih slovenskih spomenikov do konca 19. stoletja (diahroni pregled). Tako bom pridobila uvid v dejansko rabo predloga *po*, ki jo bom lahko primerjala z definicijami.

Pri obravnavi predloga *po* v ruskem jeziku bom najprej predstavila pregled sprememb vezljivosti predloga *po* v ruščini (Муравенко 2008), nato pa bom delo zastavila s sinhronega vidika. Na osnovi ruske slovnice (t. i. *Грамматика-80*) bom predstavila tipologijo predlogov. Sledila bo obravnava predloga *po* v sodobnem ruskem jeziku na osnovi opredelitev Šeljagina in Bondarenka s poudarkom na prostorskem (А. Николова 1997) in distributivnem pomenu (Ю. Л. Кузнецова 2010: 184–218).

Četrti del bo namenjen analizi sinhronega stanja predloga *po* v ruskem in slovenskem jeziku ter primerjavi primerov med obema jezikoma. Primere v obeh jezikih bom zbrala iz dela *Mojster in Margareta* Bulgakova, pri čemer se bom poslužila paralelnega korpusa *ParaSol – A Parallel Corpus of Slavic and other languages*.

V zadnjem delu bom primerjala ugotovitve iz preučevanja sinhronega stanja predloga *po* v slovenskem in ruskem knjižnem jeziku. Poskusila bom prikazati razvojne posebnosti predloga *po* v sodobnem slovenskem in ruskem knjižnem jeziku ter predstaviti vprašanje produktivnosti predloga *po*.

Preden se posvetimo natančnejšemu preučevanju predloga *po*, poskusimo opredeliti, kaj so predlogi in kakšna je njihova vloga v stavku, dotaknimo se vprašanja predložnega pomena ter njihovih najpogostejših razmerij: prostorskih in časovnih.

1.1 PREDLOG IN NJEGOVA VLOGA V STAVČNI STRUKTURI

Predlog sodi med funkcijske besede (служебные слова), tj. besede, ki imajo vlogo vezi med besedami in deli stavka, pa tudi vlogo nosilca različnih pomenskih odtenkov (Шведова 1980: 464). Predlog služi za izražanje podrejenosti med leksikalnimi besedami, s tem pa se med njimi vzpostavljajo različni odnosi (Шведова 1980: 705), ki se jim bomo natančneje posvetili v nadaljevanju. S predlogi se izražajo neimenovalniški skloni samostalnikov (ali samostalniških zaimkov, Шведова 1970: 311), in sicer v vlogi prilastka (kraj, čas, vzrok, pogoj, namen itd.) ali predmeta, ki ju predlogi izražajo veliko bolj natančno in razločevalno kot neimenovalniški skloni brez predloga (Шведова 1980: 705). Predlog se lahko združuje s samostalnikom v samo enem sklonu (npr. *к* samo s samostalnikom v dajalniku) ali v več sklonih (npr. *но* s samostalniki v dajalniku, tožilniku ali mestniku) (Шведова 1970: 311).

Predlog je v besedni zvezi pogosto nosilec pomena, kar ponazarjata primera *говорить о* (*ком-чем-н.*; besedno izražati misli, sporočati) in *говорить с* (*кем-н.*; pogovarjati se, voditi pogovor) (Шведова 1980: 705). Skupaj s sklonsko obliko samostalnika predlog tvori skladijsko posebnost, t. i. predložno-sklonsko obliko samostalnika (предложно-падежная форма имени; Шведова 1980: 712), v slovenskem jezikoslovju (Топориšič, M. Orožen) se je uveljavil termin predložna zveza. Po mnenju K. I. Hodove (1971: 10) gre za celoto, katere pomen skupaj sestavljata predlog in sklon samostalnika. Predložne zveze so večinoma del glagolske zveze, in sicer v vlogi desnoudeleženskega predmetnega določila glagola (I. Orel 2006: 196). Temu pritrjuje tudi K. I. Hodova in zvezam med glagolom in samostalnikom (*еду по долине*, sln. *grem po dolini*) dodaja še redkejše zveze, ki so prisotne tudi v slovenskem jeziku: med dvema samostalnikoma (*дом у дороги*, sln. *hiša ob cesti*), med pridevnikom in samostalnikom (*гордый от побед*, sln. *ponosen na zmage*) ali med prislovom in samostalnikom (*далеко от города*, sln. *daleč od mesta*) (prav tam: 11).

Besedni pomen nekaterih glagolov različnih semantičnih skupin predvideva obvezno vezljivost določenega predloga, v ruščini npr. glagol *убеждаться* zahteva ob sebi predlog *в* in samostalnik v mestniku (*убеждаться в чём*) (Прокопович 1981: 41–42) oz. v slovenščini *prepričati se* zahteva predlog *o* ter samostalnik v mestniku (*prepričati se o čem*). Tudi Bondarenko se sprašuje o odnosu predlog – sklon in kateri od njiju vpliva na drugega: «Если предлоги уточняют значения падежей и указывают на синтаксическую роль припредложных имен в строе предложения, то не зависят ли падежи от предлогов?»

(Бондаренко 1961: 41). Ugotavlja, da so mnenja lingvistov o tem različna, vendar pa v večini sodobnih slovnice ruskega jezika² velja prepričanje, da predlogi določajo sklon. Tako meni tudi I. Orel, ki pravi, da so predlogi skupaj s sklonsko končnico samostalnika sklonski morfemi, ki vezavno določajo sklon, saj implicirajo sklonsko/i/e končnico/i/e (npr. *za časa, za čas, za časom*). Meni, da so temeljna vloga predložnih zvez *prislovna okoliščinska dopolnila* kot specifikatorji in modifikatorji s tipično stavčnočlensko vlogo prislovnih določil, ki se navadno navezujejo na celotni stavek oz. povedje (Orel 2006: 195–196).

Kako velika je organizacijska vloga predlogov v stavčni strukturi, lahko ponazorimo s preprostim primerom. V stavku **Knjiga leži mizi* (**Книга лежат столе*) manjka predlog. Zaradi tega je odnos med glagolom *leži* (*лежат*) in samostalnikom *mizi* (*стол*) porušen, slovnične zveze med njima ni. Ko med omenjeni besedi vstavimo predlog *v* (*в*) ali *na* (*на*), se odnos in zveza vzpostavi (Бондаренко 1961: 3).

Besedna vrsta predlog (prepozicija) je v slovenskem jeziku manj raziskana. Tudi v normativnih slovniceh je opisana različno: nekateri (npr. Kopitar³) predloge samo naštevajo in razporejajo z vidika vezave s posameznimi skloni, drugi (npr. Metelko⁴) pa poleg gramatične vezave s sklonom razčlenjujejo tudi pomensko razsežnost posameznih predložnih zvez, »ki izhajajo iz abstraktno-pomenske trodimenzionalnosti predlogov, saj nas usmerjajo v časovnost, prostorskost in načinovnost izvršitve v najširšem smislu« (Orožen 2003: 71).

Z ozirom na tako različne obravnave predloga v slovniceh, še bolj pa z vidika njihove ubeseditve v besedilih, se postavlja vprašanje, kakšna kategorija (sintaktično-gramatična, semantična) je pravzaprav predlog. Definicija »predlogi so besedna vrsta, ki najsplošneje izraža odnose med besedami stavka« (Toporišič, str. 170), je vendarle presplošna tudi za sodobno jezikoslovje, saj si posamezniki ponovno zastavljajo vprašanje, v čem je bistvo te besedne vrste (Orožen 2003: 72).

² Bondarenko žal ne navaja, za katere slovnice gre.

³ J. Kopitar: *Grammatik der Slavischen Sprache in Krain, Kärnten und Steyermark*. Ljubljana, 1808.

⁴ F. Metelko: *Lehrgebäude der Slowenischen Sprache*. Ljubljana, 1825.

1.2 PREDLOŽNI POMEN

Pomen predlogov je drugačen od pomena leksikalnih besed, tj. polnopomenskih besednih vrst, kot so samostalniki, glagoli, pridevniki itd. V prejšnjem poglavju smo že nakazali problematiko predložnega pomena, saj imajo o tem jezikoslovci različna mnenja. Nekatera med njimi si pogledjmo v nadaljevanju.

»Pomen predloga, ki že po definiciji izraža odnos med dvema enotama, [...] v jezikoslovju označujejo kot »razpršenega« [...]. Predlogi so torej očitno pomensko »revnejši« kot leksikalne besede in mnogi jezikoslovci opažajo, da »njihovo semantično vsebino v povedi dopolnjujejo informacije, ki jih prinaša neposredna skladenjska okolica« (Sicherl 2000: 413). Kljub temu je specifični pomen določenega predloga le do neke mere določen s sobesedilom, saj imajo, tako meni E. Sicherl, predlogi jasno semantično vsebino. Zagovorniki te trditve to dokazujejo s primeri, v katerih je različen le predlog, sobesedilo pa ostaja enako. »Po drugi strani pa je za pomen predlogov značilno, da je njihova semantična gostota [...] precej visoka, saj ima veliko predlogov več različnih (bolj ali manj sorodnih) podpomenov« (prav tam: 413). Ti so si med seboj lahko zelo različni ali pa skoraj identični (prav tam: 413).

Šahmatov s tem, ko pravi, da predlog vnaša v predložno zvezo pomen, govori v prid semantični vsebini predlogov: «На место падежной формы является сочетание падежной формы с предлогом, причем это сочетание, благодаря вносимому в него предлогом значению [podčrtala B. G.], развивает, дополняет, усиливает то значение, которое принадлежало самой падежной форме» (Бондаренко 1961: 9). Prav tako razmišlja tudi N. Ju. Švedova, kot smo lahko videli zgoraj (glej str. 13).

Bondarenko (1961: 3) predloge imenuje nepolnopomenske stavčne enote, saj naj ne bi imeli svojega samostojnega pomena. «В отличие от них [существительных, прилагательных, глаголов и других частей речи, оп. B. G.] предлоги ничего не называют, никаких понятий и представлений не обозначают» (Бондаренко 1961: 9). Meni, da predlogi šele skupaj s sklonljivo besedno vrsto v določenem sklonu začnejo opravljati svojo vlogo v jeziku, s čimer dobijo smisel in slovnični pomen (prav tam: 3). Podobno menita tudi Vinogradov: Predlogi so pomensko prazni, v nekaterih primerih pa so nosilci samo slovničnih sklonskih razmerij (Прокопович 1981: 40) in Toporišič (2000: 413): Predlogi nimajo predmetnega

pomena, ampak le slovničnega, kar pomeni, da z njimi izražamo podredne skladenjske odnose med besedami oz. zvezami.

Nasprotno pa trdi N. Ju. Švedova, ki pravi, da je leksikalni pomen predloga kot samostojno obravnavane besede pomen različnih razmerij. Ta so lahko skrajno abstraktna, široka ali pa konkretnjša in ožja. Prepričana je, da ima predlog v vsakem primeru leksikalni pomen, razlika je le v stopnji njegove abstraktnosti. Pomensko praznih predlogov ni. Pri tem dodaja, da je to, kar nekatere slovnice opredeljujejo kot semantično opustošenost predloga, pravzaprav njegov najbolj abstraktni pomen. Semantično opustošeni predlogi (семантически опустошенные предлоги) so npr. *о, в, по* v zvezah, pri katerih predlog skupaj s sklonsko obliko nastopa v vlogi predmeta (*думать о будущем, сомневаться в друге, тосковать по семье*) ali prilastka (*мастер по оборудованию*) (Шведова 1980: 710).

Zaradi različnih stopenj abstraktnosti in širokega pomenskega kroga je za določitev pomena pravega predloga vedno potreben kontekst, minimalna besedna okolica. Pomen določamo s pomočjo dveh sočasnih faktorjev: s sklonom obpredložne besede ter leksikalnim pomenom besed. V besednih zvezah *стыдиться перед товарищем* in *стоять перед товарищем* sta pomena predloga *перед* v orodniku različna (predmetni oz. prostorski) in se določata na podlagi leksikalnih pomenov glagolov *стыдиться* in *стоять*. Predložno-sklonska zveza pa se lahko rabi tudi samostojno: kot naziv, napis ali začetek besedila (naslov): *За победу; Про это* (Маяковский); *Для счастья наших детей; С любовью к природе; По смоленской дороге* (Шведова 1980: 712).

Tudi M. Orožen opaža, da v sodobnem jezikoslovju obstajata o predlogih dva nazora. Nekateri jezikoslovci, pri tem navaja Kuryłowicza, menijo, da so predlogi le gramatični morfemi brez samostojne vsebine in da dobijo svoj pomen šele v zvezi s sklonsko končnico. Drugo stališče so razvili predvsem sovjetski jezikoslovci⁵, ki menijo, da je predlog semantična kategorija, saj so relacije oz. pokazatelji v čas, prostor in način izvrševanja realna dejstva, ki jih ne moremo zanikati. Pojasnjuje, da je vsakršna pomenska preciznost izražanja brez »pomenskih« opozicij nemogoča, npr. grem – hiše. Če stavčna člena povežemo z vsemi možnimi predlogi, dobimo različne pomene. Poleg tega pa tudi en sam predlog, vezan na več

⁵ M. Orožen žal ne navaja, za katere sovjetske jezikoslovce gre, omenja pa delo K. A. Levkovske: *Teorija slova, principy jejo postrojenija i aspekty izučeniya leksičeskogo materiala*, Moskva 1962, kjer verjetno piše tudi o tem.

sklonov, že izraža povsem različne pomenske odtenke (Orožen 2003: 72). Ob vsem tem se sprašuje, ali je predlog pomensko prazen, in odgovarja, tako kot meni tudi N. Ju. Švedova (glej str. 13), da je boljši izraz pomensko abstrakten; v vsaki predložni zvezi se v določenem kontekstu napolni z drugačno vsebino, se »individualizira«.

Istovrstni predlogi odgovarjajo na vprašanje *Kam? Kje? Od kod? Kako?*, zato obstajajo možnosti za bogato sopomenskost predložnih zvez. Če upoštevamo slovnično funkcijo predloga in pomenski kontekst obdajajočih ga stavčnih členov, ugotovimo, da te besedne vrste verjetno še ni mogoče zajeti v dokončna pravila (Orožen 2003: 73).

Predloge lahko zaznavamo predvsem kot pokazatelje krajevnosti, časovnosti, načinovnosti, lahko pa v novem kontekstu, tj. v prenesenem pomenu, razvijamo njihovo pomensko funkcionalnost, lahko se iz stilističnih razlogov odločamo za »variantnost« (npr. *k noči, proti noči, pod noč, ob noč* itd.) (prav tam: 73).

Nekateri predlogi so lahko enkrat rabljeni kot prostorski oz. krajevni, drugič pa imajo časovni pomen. E. Sicherl (2000: 414) se opira na splošno uveljavljeno mnenje v jezikoslovju, da je časovni pomen predloga metaforično povezan s prostorskim, nekateri (npr. Colombo in Flores d'Arcais) pa celo menijo, da so se časovni pomeni predlogov historično gledano dejansko razvili iz prostorskih.

Za večino predlogov je značilno, da ima več kot en sam (pod)pomen. »Šele ko se tak predlog pojavi v sobesedilu, postane jasno, katerega od možnih podpomenov tega predloga je govorec izbral« (Sicherl 2000: 417). Pri tem se poraja vprašanje, ali različne rabe določenega predloga ustrezajo ločenim, neodvisnim pomenom (enakozvočnost, pri čemer ima predlog različne specifične pomene) ali pa imajo vse rabe enega predloga osnovo v nekem skupnem, splošnem pomenu, katerega specifični podpomen določi šele sobesedilo (večpomenskost, pri čemer ima predlog en sam splošen pomen in h kateri se nagiba večina jezikoslovcev) (Sicherl 2000: 417).

N. Ju. Švedova se nagiba k večpomenskosti:

Все первообразные предлоги многозначны: каждый из них способен выражать несколько разных отношений. Среди этих нескольких значений одно (реже — более) является для данного

предлога центральным, основным, главенствующим, другие занимают в смысловой структуре предлога периферийное, нецентральное положение. Разные значения предлога могут быть или внутренне связаны друг с другом, или никак не связаны, обособлены от других значений (Шведова, 1980: 710–711).

Okrog središčnega, glavnega pomena so navadno zbrani ostali pomeni kot njegove izpeljanke. Poglejmo si značilnosti osnovnega oz. središčnega pomena pravega predloga (Шведова, 1980: 711).

- 1 Pogosto obstaja predlogu enakopomenska predpona ali predpona, podobna po pomenu: *безопасность – без опасности* (pomen odsotnosti), *досрочный – до срока* (pomen predhodnosti). Takšne smiselne pare ima tudi predlog *по*: *по Волге – Поволжье, по своему [усмотрению] – по-своему, по штукам – поштучный, по силам – посильный, по смерти – посмертный*.
- 2 Pri skladenjsko močni ali šibki vezljivosti⁶ predlog in predpona slovnično vodilne besede sovpadata:
 - a popolnoma (fonemsko in semantično): *добраться до места, исключить из списков, отскочить от двери, подложить под голову*;
 - b samo semantično: *очиститься от грязи, выехать из города, заслониться от солнца, прикоснуться к руке*.
- 3 Predlog v danem pomenu se lahko veže z več kot enim sklonom, npr. predlog *в* je nosilec prostorskih razmerij (nahajanje znotraj) s tožilnikom in mestnikom (*в дом* in *в доме, в лес* in *в лесу*), predlog *по* pa je nosilec predmetnih razmerij z dajalnikom in mestnikom (*[скучать] по сыну* in *по сыне*).

E. Sicherl se nagiba k mnenju (pri tem se opira na Lakoffa), da klasična teorija ni zmožna opisati stanja, kjer je eden ali več podpomenov »središččen« ali »najbolj reprezentativen« ali

⁶ Močna vezljivost je odvisnost samostalnika ali samostalnika s predlogom od glagola, pri čemer obstaja med sklonom ali predlogom s sklonom in glagolom obvezna zveza. Sem sodijo zveze, kot so: *вспомнить о подарке, прикоснуться к руке, готовый откликнуться, наедине со своими мыслями*. Če raba odvisne komponente ni obvezna, ampak možna, govorimo o šibki vezljivosti: *трудный для учащихся, написать на досуге, рисовать карандашом* (Тестелец 2001: 407).

»prototipski«. Jezikoslovci (npr. Taylor) naj bi se izogibali poimenovanju bolj središčnih členov kot prototipov, saj

[...] članstvo v takšni kategoriji pogosto ni posledica podobnosti s središčnim članom, temveč je osnovano na nekakšnem verižnem procesu. Takšno večpomensko kategorijo sestavlja več relativno ločenih pomenov, ki jih ne moremo poenotiti na osnovi semantičnega skupnega imenovalca, pač pa so ti pomeni povezani s t. i. pomenskimi verigami [...] Tako je na primer pomen A povezan s pomenom B preko določenih skupnih atributov ali kakšne druge podrobnosti, pomen B postane vir nadaljnje širitve do pomena C, ki je na podoben način povezan s pomenom D [...]: $A \rightarrow B \rightarrow C \rightarrow D$ (Sicherl 2000: 419–420).

E. Sicherl nadaljuje, da znotraj take kategorije obstajajo pomenske povezave med sosednjimi člani (npr. znotraj B in C), medtem ko imajo drugi (npr. A in D) lahko le malo skupnega. Vsak člen take verige je lahko vir nadaljnjih pomenskih širitev, zato so takšne radialne kategorije zelo kompleksne, zlasti pri izrazito večpomenskih predlogih⁷. Ti imajo več bolj ali manj ločenih, toda sorodnih pomenov, ki so združeni v tej radialni kategoriji. »Izjemno pomemben dejavnik pri večpomenskem modelu je pomenska sorodnost – ta namreč omogoča, da različne pomene sploh povežemo med seboj« (Sicherl 2000: 420). Na koncu opozarja na zelo pomembno stvar, ki se je moramo zavedati tudi pri določanju pomena predloga *po*: na to, da »za radialne kategorije ne veljajo absolutne omejitve ter da sta nejasnost in stopenjskost pri njih še toliko bolj izraženi kot pri monocentričnih kategorijah« (prav tam: 421).

V nadaljevanju si pogledjmo najpomembnejše značilnosti prostorskega in časovnega pomena predlogov.

1. 2. 1 Prostorski pomen

A. Nikolova (1997: 19–20) meni, da so krajevni predlogi najbolj zapleten in diferenciran sistem sredstev izražanja lokativnosti v jeziku. Zveza predloga s samostalnikom oblikuje posebno sintaktično enoto – sintaksem. Lokativni sintaksemi se tvorijo s krajevnimi predlogi in samostalnikom s predmetno-prostorskim pomenom. Najpogosteje se lokalizacija predmetov nanaša na materialne predmete, ki obdajajo človeka. Mogoče so tudi zveze krajevnih predlogov s poimenovanji živih bitij (osebni lokalizatorji): *над Иваном, перед Лизой, за старушкой*. Med lokativnimi sintaksemi omenja tudi t. i. kvazilokalizatorje –

⁷ Avtorica primerov žal ne navaja.

besede, ki izražajo neki idealen prostor, ki združuje abstraktna pojmovanja. To so lahko poimenovanja izdelkov človeške dejavnosti: *в статье, в романе*, pa tudi poimenovanja dogodkov: *на митинге* (Николова 1997: 19–20).

Pri izražanju prostorskih pomenov imajo pomembno vlogo naslednji elementi nejezikovne situacije (Николова 1997: 15):

- lokalizirani predmet,
- orientir, v razmerju do katerega opredeljujemo položaj lokaliziranega predmeta,
- povedkovni predznak lokaliziranega predmeta: njegov obstoj, prisotnost, dejanje, stanje, premikanje itd.,
- način izražanja lokativnega razmerja med lokaliziranim predmetom in orientirjem.

Kot lokalizirani predmeti ponavadi nastopajo poimenovanja ljudi, živali, rastlin, različnih neživih predmetov, geografskih pojavov, pa tudi zaimki. Kot orientirji nastopajo poimenovanja predmetov, oseb, geografskih pojavov, prevoznih sredstev, zgradb ... V lokativnih konstrukcijah se najpogosteje pojavljajo povedki v bivanjskem in eksistencialnem pomenu, položaju v prostoru, gibanju, aktivnem delovanju, vidnem in slušnem sprejemniku: *Птицы летят высоко над землей; Наш дом находится рядом с театром* (Николова 1997: 15).

Poleg teh elementov lokativne situacije, izraženih eksplicitno v strukturi jezikovnih enot, ima pri opredelitvi predmeta v prostoru pomembno vlogo tudi pozicija sporočevalca ali opazovalca situacije, od katerega je odvisna usmerjenost topološkega pogleda na situacijo ter vzpostavitev zornega kota prostorskega razmerja. Sporočevalec (opazovalec) lahko prikazuje realno razporeditev z objektiviziranjem različnih geomeričnih, fizičnih, količinskih itd. pomenov: *Внутри здания начался пожар; К северу от Москвы расположен дачный пояс; В двух километрах от села протекает Волга* (Николова 1997: 15–16).

Sporočevalec (opazovalec) vzpostavlja zorni kot in usmerjenost prostorskega razmerja. Središče koordinatnega sistema je lahko on sam: *Иди сюда* ali kakšna druga točka v prostoru: *Над морем собираются тучи*. Iz jezikovnega repertoarja izrazov prostorskih razmerij sporočevalec (opazovalec) izbere tisto obliko, ki najbolj ustreza njegovim komunikativnim nameram in določenemu tipu besedila: *Это далеко отсюда – Это у черта на куличках – Это у черта на рогах – Это в ста километрах отсюда* (prav tam: 16).

1. 2. 2 Časovni pomen

V nasprotju s prostorskimi, ki jim lahko določamo dolžino, širino, višino (globino), lahko časovnim razmerjem določamo samo en pomen in ta poteka samo v eni smeri – naprej. Zato časovna razmerja niso tako natančno opredeljena. Bondarenko se sklicuje na Vinogradova: «Легко заметить, что предлогов, выражающих значение времени, меньше, чем предлогов с пространственными значениями. Временные значения совмещаются с пространственными и развиваются на их основе» (Бондаренко 1961: 16–17).

K pripredložnim samostalnikom, ki izražajo časovna razmerja, Bondarenko (1961: 17) prišteva samostalnike, kot so: *век, год, месяц, день, ночь, утро, вечер, час, восход, закат, лето, весна, детство, начало, конец* itd. ter izglagolske samostalnike, ki izražajo procese, pojave trajanja: *пение, чтение, ходьба, размышление, рассказ* itd.

Poglejmo si Bondarenkovo (1961: 18) členitev starih predlogov časovnih razmerij glede na trajanje in zaporedje časovnih odsekov. Njegovi predlogi dodajam slovenske ustreznice, primere pa navajam samo za zveze s *po*:

a) začetni in končni trenutek dejanja/dogajanja: *с – до, с – по (с пятого по десятое), от – до*; sln. *od – do*;

b) časovni odsek, pred in po katerem se vrši dejanje/dogajanje: *до – после, перед – за, к – за, под, через, по (по истечении)*; sln. *do – po (do večerje – po večerji), pred – po (pred prihodom – po prihodu), pod, čez, po (po izteku)*;

c) časovni odsek, znotraj katerega se vrši dejanje/dogajanje: *в, на, за, при, о, по (по утрам), за, с, между*; sln. *na, za, pri, pod, ob, po* (sopomenka predloga *ob*; raba je zastarela: *shajati se po zimskih večerih čas*; glej SSKJ, točka 6 č), str. 61), *v, med*.

1. 3 PRVOTNO STANJE PREDLOGA *PO* V SLOVANSKIH JEZIKIH

Da bomo lahko bolj celostno spremljali razvoj predloga *po* v slovenskem jeziku ter bolje razumeli stanje tega predloga v sodobni slovenščini in ruščini, se ozrimo v preteklost in skušajmo zaobjeti bistvo: za opomenjanje katerih razmerij se je uporabljal in s katerimi predlogi se je vezal predlog *po* v stari cerkveni slovanščini (K. I. Hodova) oz. kakšno je bilo njegovo prvotno stanje v slovanskih jezikih (Vondrák).

V stari cerkveni slovanščini se predlog *po* z dajalnikom veže v pomenu:

- 1 prostora, in sicer omejenega, tj. v sobesedilu je prisotna omemba prostora⁸ (Ходова 1971: 75–82):
 - a) prostor, po katerem poteka usmerjeno premikanje (по водѣ и дѣи);
 - b) nahajanja v omejenem prostoru (npr. живѣшѣи по оуселѣнеи);
 - c) premikanje, razprostranjeno po celotnem predmetu (npr. иде по вѣсемоу градѣу);
 - č) subjekt premikanja, ki povzroči premikanje objekta in se z njim tudi sam premika (и повелѣша и по трѣннию);
- 2 vzroka in namena (по вѣрѣ ваю вѣди вама; по оумзноженію волѣзней моихъ въ срѣдѣцї моемъ оутѣшениѣ твоѣ възвеселиша мѣа; по божию наречению постави ѣмъ цѣсарѣа ѣменемъ ѳеѡдосіа) (Ходова 1971: 146–153).

Tema dvema osnovnima pomenoma Vondrák (1928: 310) dodaja še naslednja dva pomena:

- 3 nekaj, kar se zagrabi, drži (stcsl. *bijaše i po chrbětu*);
- 4 distributivni pomen⁹ (stcsl. *prijęę po pěnězu*; r., sln. *po čem*),
- 5 skladnost s čim in način (stcsl. *po zapovědemъ božijamъ žitije přěprovodivъše; po vьsemu sьkaza jemu*; sln. *po zlu deti*; r. *po svojemu; po čemu?*) pa je po mojem mnenju ekvivalenten pomenu vzroka in namena po K. I. Hodovi, pri čemer se mi glede na primere zdi Vondrákova opredelitev pravilnejša.

S tožilnikom se v stari cerkveni slovanščini predlog *po* veže, kadar izraža:

- 1 prostor¹⁰ (трѣси по мѣста) (Ходова 1971: 77);
- 2 časovni okvir, znotraj katerega se vrši periodično ponavljajoče se dejanje; pojavlja se samo v množini ob besedah *вѣсь, кѣждо и вѣѣкѣ (I бѣ оуча въ цркви по вѣса дѣни)* (Ходова 1971: 133);

⁸ Vondrák (1928: 309) teh podpomenov ne omenja, ampak jih preprosto združi v pomen prostora, po katerem poteka premikanje: stcsl. *něsi li nikoliže plavalъ po moru*.

⁹ Več o distributivnosti na straneh 80–87.

¹⁰ K. I. Hodova (1971: 77–78) v zvezi s prostorskim pomenom v dajalniku in tožilniku pravi, da se *po* veže z dajalnikom, kadar se dejanje vrši znotraj enega prostora, z mestnikom pa, kadar se dejanje vrši na več mestih.

Vondrák (1928: 309) pa naštetima pomenoma dodaja še:

3 nekaj, kar se zagradi, drži (stcsl. *po prvvyj se je činъ*);

4 razlog (stcsl. *po čьto?*; sln. *po kaj*; r. *po čьto?*);

ter pomene, ki se pojavljajo v slovanskih jezikih, ne pa tudi v stari cerkveni slovanščini:

5 meja, omejitev v prostoru in času (r. *po kolěna, po grudi vь zemlju ugrjazъ*);

6 za glagolom premikanja za izražanje namena (pripeljati, prinesiti koga ali kaj: sln. *iti po koga*; r. *posla po Varjagy*);

7 način (sln. *po kraljevo bogat, po nemško, vsak po svoje*).

Mestnik s predlogom *po* v stari cerkveni slovanščini izraža:

1 prostor¹¹:

a) neomejen prostor, tj. v sobesedilu omemba prostora ni prisotna (Ходова 1971: 55):

– v pomenu predmeta, za katerim se nahaja drug predmet (прѣльпе душа мѡѣ по тѣбѣ),

– v pomenu predmeta, za katerim se premika drug predmet (по немѣ идѣ народи

мьнози);

b) omejen prostor: izraža predmet, po katerem poteka pot premikanja. Primeri imajo enak

pomen kot pri dajalniku in ponekod по + mest. nadomešča zvezo по + daj.: по ономоу полоу

иорздана (Марк X, 1 Мар) – по оному полоу іордана (Зорг.). V takih primerih lahko v

jezikih, v katerih so delno ali popolnoma sovpadle oblike za dajalnik in mestnik, opazimo

tendenco po zamenjavi zveze по + daj. z zvezo по + mest. (Ходова 1971: 82–83). Trditev

je nasprotna Vondrákovi (1928: 309), ki meni, da pri prostorskem pomenu dajalnik vedno

bolj izpodriva mestnik (prvi drugega, op. B. G.), nobena od njiju pa ni popolnoma pravilna,

saj je pravilnost teze odvisna od posameznega jezika. Če primerjamo prostorski pomen

predloga *po* v slovenščini in ruščini, ugotovimo, da se je v slovenščini uveljavila zveza *po*

+ mest., v ruščini pa *po* + daj.;

2 časovni okvir, izven katerega se vrši dejanje (на оутрѣна кестъ по пѣтъцѣ; по рождѣствѣ

хѣѣ; моли сѧ ёмоу по оумрѣтѣи ёго; нѣ по томѣ егда вскрѣсенѣ; по трехъ дѣнехъ възстанѣ

(Ходова 1971: 121–123).

Navedenima pomenoma Vondrák (1928: 310) dodaja še enega, in sicer:

¹¹ Vondrák (1928: 310) omenja samo en pomen, in sicer premikanje za nekom (stcsl. *po tьně iti*).

3 razlog: stesl. *žalova po Lazarě i ljudě*.

2 PREUČEVANJE PREDLOGA *PO* V SLOVENSKEM JEZIKU

2.1 DIAHRONI VIDIK

2.1.1 Predložne zveze v starejšem knjižnem sistemu

Od 16. do konca 18. stoletja so v starejšem slovenskem knjižnem sistemu veljale drugačne zakonitosti rabe predložnih zvez, ki so posledica različnega narečnega razvoja (Orožen 2003: 75–76). Raba predložnih zvez osrednjeslovenskih piscev izkazuje dolgotrajnejšo nespremenljivost in odvisnost od nemških predložnozveznih skladenjskih vzorcev (Orel 1999: 125), na različnost v izbiri predložnih zvez pa so lahko vplivali tudi drugi sociolingvistični in pragmatično utemeljeni razlogi, kot je dobro poznavanje nemščine, bilingvistični in diglosijski položaj, tj. večjezična zmožnost prevajalcev in avtomatizirano medjezikovno preklapljanje. Nekatero prevzete predložne zveze so lahko bile splošno uveljavljene v slovenski knjižni skladnji in niso imele ustrezne zamenjave ali pa so bile žive v pogovornem jeziku prevajalčevega rodnega in bivalnega zemljepisnega prostora (Orel 2006: 208–209). Vzhodoslovenski pisci so uporabljali grške in glagoljaške starocerkvenoslovanske predloge (Orožen 2003: 75–76) in so izhajali iz svojega narečja, predhodnika stopnje, ki jo doseže osrednji knjižni jezik šele sredi 19. stoletja (Orel 1999: 135). Prevajalska praksa protestantskih piscev kaže, da se pisci do tedaj še niso v celoti zavedali, da je treba tudi sintaktične vzorce prevajati po zakonitostih domačega jezikovnega sistema, in da so predlog pojmovali kot samostojno pomensko enoto ter ga zelo pogosto po tujem vzoru dobesedno prevajali (*durch Jesum Christum – skuzi Jezusa Kristusa*) (Orožen 2003: 75–76). Prekmurski knjižni jezik je v času samozavedanja o enotnosti slovenskega jezikovnega prostora in združevalni vlogi jezika predstavljal vzor tudi za nadomeščanje kalkirane rabe predložnih zvez v središčni, koroški in štajerski različici jezika ter obrat od nemštva k slovanstvu, od sočasne jezikovne narečne razčlenjenosti k izvorni jezikovni podobi, od pokrajinske razdrobljenosti in lokalne zaprtosti k enotni celovitosti. Kalkirane predložne zveze so se tako začele v začetku 19. stoletja nadomeščati z ustreznimi izvornimi, danes uveljavljenimi predložnimi ali nepredložnimi zvezami in so bile iz knjižnega jezika odpravljene do konca stoletja (Orel 1999: 125).

Na pomenski ravni starejša besedila izkazujejo sopomenske rabe predlogov v okoliščinskih dopolnilih (npr. za krajevni ali časovni pomen so v rabi različni, danes blizupomenski pravi predlogi), tako da so se razločevalne pomenske sestavine nevtralizirale. Do 19. stoletja je mogoče predvidevati tendenco k večpomenskosti posameznega predloga, ki je vzporedna s sopomenskostjo različnih predlogov zaradi zamenljivosti posameznih predlogov z istimi pomenkami. V teku 19. stoletja pa je iz primerjave pomenske razčlenbe predložnih zvez v štirih časovno različnih besedilih razviden razvoj k specializaciji (zoženju) pomenskega obsega pri posameznem predlogu in tako k večji diferenciaciji, pomenskemu razlikovanju, oddaljevanju od drugih blizupomenskih predlogov, hkrati pa je zajezena tudi sopomenskost (zamenljivost) in omogočena večja pomenskodoločevalna natančnost (Orel-Pogačnik 1994/1995: 175). Danes je številčni obseg predlogov povečini isti, medbesedni odnosi, ki jih izražajo, pa so konkretnjši. Bistvena razlika je v drugačni razvrstitvi in pogostnosti nekaterih predlogov, kar je nujno vplivalo tudi na razvrstitev ostalih (Orožen 2003: 75–76).

Omenimo spremembe v rabi predložnih zvez s predlogom *po*, ki so nastale v slovenskem knjižnem jeziku po spremembah, nastalih v 19. stoletju:

- a) zamenjava predloga *nad* s predlogom *po* s pomensko sestavino razprostranjenosti po površini: *in ko je Mojzes stegnil roko po morju ...* (Orel-Pogačnik 1994: 61);
- b) popolna zamenjava predloga *skozi* s *po* v pomenki posredništva in sredstva: *kakor je Gospud skusi Mosesa bil govoril* (Orel-Pogačnik 1994: 63);
- c) časovno zaznamovano nastopajo v vseh prevodih kot prislovne predložne zveze nekateri časovni prislovi, ki za razliko od današnjih še niso poenobesedeni in so pisani narazen še kot samostalniška predložna zveza s predlogom in časovnim samostalnikom: npr. *po noči* 'ponoči', *po dnevi/dnevu* 'podnevi', *pozimi* 'pozimi' (Orel 2006: 194).

Pomenski razmah predložnih zvez temelji na prenosu predloga iz krajevnega v časovni ali načinovni leksikalni kontekst v najširšem smislu, še posebej ob abstraktnih samostalnikih. M. Orožen to ponazori s primerom: *Blager' po duhu (na duhu) vbogim, je djal; Vuzhénzi fo ga po obeh (od obeh) straneh ostopili* (Ravnikar). Tu ne gre le za okornost izražanja, ampak tudi za izbor predložne zveze po načelu blagoglasnosti, saj je nenavaden predlog v danem sobesedilu pomensko nov in funkcionalen. To nam dokazujejo tudi visoko umetniška dela ob koncu 19. stoletja, ko začne vsakdanja beseda prehajati v simbole (Orožen 2003: 84–85). Izogibanje tema dvema predlogoma je lahko tudi posledica purizma, ker sta bila velikokrat posneta po

nemški rabi. Zlasti v drugem primeru je predlog *od* zamenjal *z/s* z rodilnikom.¹² Predložne zveze se od 19. stoletja dalje spreminjajo v skladu s slovničnim sistemom z vidika funkcionalnosti, kakor je ta pogojena v posameznih zvrsteh knjižnega jezika. Največ novosti bomo zasledili v leposlovju, kjer o izbiri predložne zveze odločata pomenski in oblikoslovno-stilistični vidik (Orožen 2003: 84–85).

V nadaljevanju si s pomočjo preglednic pogledjmo, kako slovenske slovnice in slovarji skozi čas opredeljujejo predlog *po*.

2. 1. 2 Pregled predloga *po* po slovenskih slovnica

	<i>po</i> + tožilnik	<i>po</i> + mestnik	drugo
Adam Bohorič: <i>Arcticae horulae succisivae de Latinocarniolana literatura,</i> 1584	/	1) lat. <i>per</i> (<i>zhès, fkús</i>): <i>po fvetú</i> 2) lat. <i>post</i> : <i>po denarjih</i> 3) čas: a) zaporedje ¹³ (lat. <i>post</i>): <i>potéh iftih</i> b) prestavljanje na mestu ¹⁴ (lat. <i>in</i>): <i>podnevi</i>	
Hipolit Novomeški: <i>Grammatica Latino-Germanico-Slavonica,</i> 1715	/	1) lat. <i>per/ut/po</i> ¹⁵ : <i>po fvéjtù</i> 2) lat. <i>post/nach/pò</i> ¹⁶ : <i>po denárjih</i> 3) lat. <i>secundum/sa</i> , včasih pomeni <i>po</i> ¹⁷ : <i>po tvoji véjfti</i> 4) lat. <i>sub</i> : <i>po dnevi</i>	
Pohlin: <i>Kraynska Grammatika,</i>	/	1) <i>po boshji voli, kader so po jedi goriustalli, so se shli po vertu sprehajati</i> ¹⁸	

¹² Orel: ustno.

¹³ Bohorič primere uvršča k rodilniku.

¹⁴ Bohorič primere uvršča k dajalniku.

¹⁵ Novomeški primere uvršča k dajalniku.

¹⁶ Novomeški primere uvršča k rodilniku.

¹⁷ Novomeški primere uvršča k dajalniku.

¹⁸ Primere v ednini Pohlin uvršča k dajalniku.

1768		2) <i>Po njegovih beſſedah ſo uſſe po koteh preyskali</i> ¹⁹	
Ožbalt Gutsman: <i>Windifche Sprachlehre,</i> 1777	nem. <i>um: je po hlapza, po mesdo, po plazhilo tekeu.</i>	nem. <i>nach, an: Po tvojeh vukah. Po apni okulhodi. Po nozhi inu podni. Po ſili ſo mene k' ſhounirjam vseli.</i>	
Jernej Kopitar: <i>Grammatik der Slavifchen Sprache in Krain, Kärnten und Steyermark,</i> 1809	1) odgovor na vpraſanja <i>kam, do kod, v katero smer: po koga iti</i> 2) <i>po nemſhko</i> ²⁰	odgovor na vpraſanje <i>kdej in kje: po kom mahnit, po planávi hodit, po morju nu po ſuhim</i>	
Valentin Vodnik: <i>Pifmenoſt ali Gramatika ſa Perve Shole,</i> 1811	odgovor na vpraſanja <i>kam, doklèj, kaj, kamo néki: po koga grém, hitim, pridem, ſkózhim, poſhlem, kadar ſe gibam po kakſhino rézh</i>	odgovor na vpraſanja: 1) <i>kje, kako, kdaj: po ſneshnikih je ſnég, po planínah lepa paſha, po ſovraſhnikih mahnem, po délavnikih pride prasnik</i> 2) <i>kód: po Kópi ſe vosim; po méſtu hodim</i> 3) <i>kdaj, če ſpraſujemo po delu časovnega obdobja: po dnevu; po nozh; po ſimi; po létu</i>	
Vincenc Franul Weissenthurn: <i>Saggio grammaticale italiano-cragnoſino,</i> 1811	1) v pomenu <i>iti, priti, poſlati po nekaj: pojdi po kónja; pridi po krúh; po koga bóſh póſlal;</i> 2) naèin: <i>po nemſhko; po laſhko</i> ²¹	<i>kraj: po mórju, ino po ſuhim; po plánjavi hodit</i>	

¹⁹ Primere v množini Pohlin uvrſèa k rodilniku.

²⁰ Kopitar primer uvrſèa k mestniku.

<p>Janez Krstnik Leopold Šmigoc: <i>Theoretisch-praktische Windische Sprachlehre, 1812</i></p>	<p>nem. <i>um</i>²²</p>	<p>nem. <i>nach, auf, zu</i>²³ (<i>nach Effen: po jedi</i>)</p>	
<p>Peter Dajnko: <i>Lehrbuch der Windischen Sprache, 1824</i></p>	<p>nem <i>um: po kryh, po slatino, po vino, po pivo</i></p>	<p>1) nem. <i>nach: po sestri, po stari segi, po zdajni návadi</i> 2) Števniki razvrščanja, delitve – kot odgovor na vprašanje <i>koliko vsakokrat: po ednemi, edni, ednemi; po dvema, dvě, dvema; po treh; po stireh; po petih; po sestih; po sedmih; po osmih; po devetih; po desetih</i></p>	<p>po + rodilnik Glavne števnike, ki so omenjeni pri mestniku, lahko uporabljamo nepregibno, v tem primeru je zraven stoječi samostalnik v rodilniku, namesto: <i>prite po desetih v' hixo, pridi vas (delavcov) po deset v' hixo</i></p>
<p>Franc Serafin Metelko: <i>Lehrgebäude der slowenischen Sprache im Königreiche Illyrien und in den benachbarten Provinzen, 1825</i></p>	<p><i>po tri, po wtirz moæe, po pet móæ powlem, po vino powlem</i></p>	<p>1) <i>po nem vpráwa, po nékom mahnitz, se mz toæz po nem, po hruwkah diwí, po travnzrph gre, po morji plava</i> 2) v primerih, pri katerih je bil prej v rabi brezpredložni instrumental²⁴: <i>Jest szm bil vz enzm jerbasz skuæ okno po zidz dolz puuæn. Po imenz kliqatz</i></p>	<p>po + imenovalnik: <i>po trije, po wtirje moæje pridejo, po pet móæ pride</i></p> <p>po + rodilnik: <i>po vina powlem</i></p>

²¹ Primeri so v slovnici uvrščeni k mestniku.

²² Zgledov žal ne navaja.

²³ Več zgledov žal ne navaja.

²⁴ Metelko primere uvršča k instrumentalu.

<p>Anton Murko: <i>Theoretisch-praktische Slowenische Sprachlehre für Deutsche, nach den Volkssprecharten der Slowenen in Steiermark, Kärnten, Krain und Ungarns westlichen Distrikten, 1832</i></p>	<p>1) števniki razvrščanja, razdelitve: <i>koliko vsak: po pět oréhov mi je dál</i> 2) ob zaimkih <i>mé, té, sé: po mé, po té, po sé</i> 3) odgovor na vprašanje <i>po kaj: po víno, po mešó poslári (po vřě víno, po vřě mešó)</i></p>	<p>1) odgovor na vprašanje <i>kđaj, ob katerem času, kako dolgo; v množini (= ob): po pětkih ne jěj mešá, po neděljah Bóga móli²⁵</i> 2) odgovor na vprašanje <i>kje: po mórji plávati²⁶</i></p>	<p>po + imenovalnik: na vprašanje <i>kdo</i> in <i>koliko</i> <i>naenkrat:</i> <i>po trijé, po řhtirje mořhję pridejo, po pět mósh pride</i></p> <p>po + rodilnik: ob elipsi v pomenu količine: <i>po vína, po méřa poslári (po nekaj vína, po nekaj mešá)</i></p> <p>po + prislov: Če želimo natančneje opisati način, kako se je nekaj zgodilo, pristavimo pred prislov še <i>po:</i> 1) <i>po šivínřki, po šivínřko, po pářje, po némřhki, po némřhko</i> 2) odgovor na vprašanje <i>koliko: po málím</i> 3) odgovor na vprašanje <i>kđaj: po jùtriním, po jùtriřhním, po jutrájním</i></p>
<p>Franc Malavařič: <i>Slovenska slovnica za perve slovenske řole v mestih in</i></p>	<p>1) odgovor na vprašanje <i>kam</i> 2) <i>po kaj iti</i></p>	<p>1) <i>po tréh dnéh</i> 2) odgovor na vprašanje <i>kje: po ulicah</i> 3) odgovor na vprašanje <i>po kom, po čem: po njem vprařa; jokati se, řalovati po</i></p>	

²⁵ Murko primere uvrřa k tořilniku.

²⁶ Murko primer uvrřa k orodniku.

<i>na deželi, 1849</i>		<i>kom</i>	
<p>Blaž Potočnik: <i>Grammatik der slowenischen Sprache, 1849.</i></p>	<p>nem. <i>um</i>: <i>po vodo grem; pojdi po brata</i></p>	<p>1) nem. <i>nach</i>: <i>po mojih mislih; po tistih dnéh</i> 2) nem. <i>auf</i>: <i>po gorah; po vsih štirih hodi; po tleh</i> 3) nem. <i>durch</i>: <i>po hlapcu ti bom sporočil; po vozniku bom pismo poslal; po pošti</i></p>	<p>po + rodilnik: čas, po katerem se nekaj zgodi: <i>po tom toga</i></p>
<p>Franc Miklošič: <i>Vergleichende grammatik der slavischen sprachen I, II, III, IV, 1852–1875</i></p>	<p>1) prostorska in časovna meja, do katere se razprostira, sega dejanje: <i>po tada</i> 2) razlog (v tožilniku je vprašalni ali oziralni zaimek): <i>po kaj?</i> 3) ob glagolu premikanja izraža predmet, zaradi katerega se nekaj dogaja: <i>svatje sô, po tebe grejo; če je blizo, pošljíva po nj; če je daleč, pišiva po nj; po me je prišel povodnji móž; pa mu nima kdo po njega</i> 4) nekaj, kar je nečemu podobno: <i>po bliskovo mu sablja gre; čist po golôbje; de ga na rôče tako po domače vzame; ne bôdite po Evino radovédni; po kraljevo bogat; splavaj po orlovo na kviško; kako</i></p>	<p>1) prostor, preko (čez) katerega, nad katerim se nekaj razprostira; že v stcsl. pa se predvsem v mlajših virih namesto dajalnika rabi mestnik: <i>po jezeru plava čudna zvêr; po pôti ga noč obide; po ulicah skakati</i> 2) čas, v katerem se vrši dejanje: <i>po dnevi; po noči</i> 3) nekaj, kar ustreza volji nekoga drugega; v večini jezikov na tem mestu stoji mest.: <i>po bogu živeti; po očetu se je zvrigel</i> 4) vzrok: <i>po hruškah diši</i> 5) način: <i>po zlu dêti; po krivem prisegati; jô po sili vzamemo</i> 6) sredstvo: <i>po človêških rôkah narejeni maliki; drvo se po sadu spoznava; po šestih hlapcih sem zvêdel; po kom to pošiljate? po hlapci; po imenu klicati</i> 7) distribucija: <i>po čim (čem) vi raje prodate?; nar prvo je po grošu, drugo je po šestici;</i></p>	<p>Po kot prislov: <i>po</i> ima v distributivnem pomenu pogosto vlogo prislova: <i>po trije, po štirje možje pridejo</i></p>

	<i>po očetovsko je bila ta od boga; po svoje hoče mu postréči; po turško se obnašajo</i>	<i>vsi ljudje dajô k ofru po starem rêparju; po žlici; po mêrniki; po kôsi; po čem prodajate žito?; blago se po niti nabira, po vrvi zapravlja</i> 8) časovna točka, po kateri se vrši dejanje: <i>po šestih dnéh; kruh po peki; srajca po perilu; po vas je!</i> 9) vzrok za čustveni odziv ali dejanje: <i>Rahel se plače po svojih otrocih; hrepenêti, zdihati, ihtiti se, jôkati se, žalovati po čem; po njem vpraša; velki točaj ne misli po Iožefu več; ktiri sô detetu po življenju strêgli</i>	
Anton Janežič: <i>Slovenska slovnica za domačo in šolsko rabo, 1863</i>	odgovor na vprašanje <i>kam:</i> <i>Pošlji mi po sv. olje.</i>	odgovor na vprašanje <i>kje:</i> <i>Človek po svetu, ko bučela po cvetu.</i>	Po + števnik: Če postavimo pred glavne ali vrstilne števnik <i>po</i> , nastanejo t. i. razdelilni števnik: <i>po êden; po dvá, dvé, dvóje; po tríje, trí, tróje.</i>
Fran Levstik: <i>Die slovenifche Sprache nach ihren Redetheilen, 1866</i>	odgovor na vprašanje <i>kam:</i> <i>pójdi po kebèl vodé</i>	odgovor na vprašanje <i>kje:</i> <i>beráči po hišah prosijo; snég po gorah dolgo leží.</i>	
Andrej Praprotnik: <i>Slovenska slovnica za pervence, 1873</i>	odgovor na vprašanje <i>kam</i>	odgovor na vprašanje <i>kje</i>	

<p>Anonimni (Peter Končnik?): <i>Slovenska slovnica z naukom, kako se pišejo pisma in opravilni sestavki, 1874</i></p>	<p>odgovor na vprašanje kam: <i>Pojdi mi po verč vode;</i> <i>Poslali so po zdravnika.</i></p>	<p>odgovor na vprašanje kje: <i>Po snegu se vozimo na saneh, po vodi na ladijah;</i> <i>Ptiča spoznamo po glasu in po pérju; Po storjenem delu je sladko počivati; Berači po hišah prosijo; Sneg po gorah dolgo leži; Po delu plačilo; Vsaka krava po svojem teletu veka.</i></p>	<p>po kot prislov: ločilni pomen: <i>Je grda, je stara, pa ima po dva; Učenci so se po dva in dva razšli; Po trije po štirje možje pridejo</i></p>
<p>Josip Šuman: <i>Slovenska slovnica po Miklošičevi primerjalni, 1881</i> in <i>Slovenska slovnica za srednje šole, 1884</i></p>	<p>omemba brez primerov</p>	<p>omemba brez primerov</p>	<p>po + dajalnik²⁷</p> <hr/> <p>po + delni rodilnik (namesto <i>po + tož.</i>): <i>iti po vina, po kruha</i></p>
<p>Anton Breznik: <i>Slovenska slovnica za srednje šole, 1916</i></p>	<p>1) stvar, zaradi katere se vrši kako premikanje: <i>iti po koga; po-me (pome) je prišel</i> 2) način: <i>po gosposko, po domače; vsak po svoje; po slovensko (ali: po slovenski) govoriti</i></p>	<p>1) prostor: <i>po suhem in po morju; vino po pipi, voda po žlebu teče; po dežju hoditi</i> 2) čas: <i>podnevi (podnevu), ponoči, pozimi</i> 3) primernost: <i>po očetu se je vrgel; po Bogu živeti; po črki; vsi so po enem kopitu; po delu zaslužek; po tem takem; po volji, po godu biti</i> 4) način: <i>klobuček po strani nositi; po zlu iti; poceni; po vsaki, po nobeni ceni</i> 5) sredstvo: <i>drevo se po sadu</i></p>	<p>po kot prislov: porazdeljevanje: <i>stopajo po štirje v vrsti; po teden ga ni bilo videti; po bliskovito mu sablja gre</i></p>

²⁷ Šuman ga omenja v zvezi s »starim jezikom«.

		<p><i>spozna; po hlapcu kaj poslati, po naključju; po božji milosti</i></p> <p>6) razlog: <i>toži se mi po očetu, domu; vzdihovati, hrepeneti, jokati se, žalovati po kom (po čem); oblike vzdihajo po zaželeni popravki (Levstik)</i></p>	
<p>Anton Bajec, Rudolf Kolarič, Mirko Rupel, Jakob Šolar: Slovenska slovnica, 1956</p>	<p>1) namen: <i>poslati po zdravnika; gremo po drva</i></p> <p><i>Po + tož. ima v stavku vlogo prislovnega določila načina: Govoril je po naše; Po turško se nosi</i></p>	<p>Prvotni pomen:</p> <p>1) prostor, po katerem je dejanje porazdeljeno: <i>loviti po gozdu</i></p> <p>2) čas, po katerem je dejanje porazdeljeno: <i>pozimi se grejemo</i></p> <p>3) nasledovanje v času: <i>po novem letu, po kosilu, je že po kolinah</i></p> <p>Iz teh se je razvil preneseni pomen:</p> <p>4) namen: <i>pogledati po novicah</i></p> <p>5) način: <i>po očetu se vreči, piti po pameti</i></p> <p>6) sredstvo: <i>hoditi po berglah</i></p> <p>7) izvor: <i>dedovati po stricu</i></p> <p>8) vzrok: <i>v kleti diši po sadju</i></p> <p><i>Po + mest. ima v stavku vlogo:</i></p> <p>1) prilastka: <i>Želja po bogastvu ga je gnala v tujino; Prevzelo ga je hrepenenje po domu; Hiša ob vodi je pogorela; Kruh po peki ni zdrav; Po krvi brat;</i></p>	

		<p>2) predmeta: <i>Udaril je po mizi; Človek hrepeni po sreči; Stregel mu je po življenju; Pes je jezno hlastnil po muhi; Sprašuje po znancih; Toži se mu po domu; Vrgel se je po stricu</i></p> <p>3) prislovnega določila:</p> <p>a) kraja: <i>Črn zamorec po sivem morju pride</i></p> <p>b) časa: <i>Po toči je zaman zvoniti</i></p> <p>c) načina: <i>Ne prisegaj po krivem!; Ravnal se bom po tvojih besedah; Blago se po niti napenja, po vrvi zapravlja; Pošlji kar po pošti!; Povej po pravici!</i></p> <p>č) vzroka: <i>Po neprevidnosti je padel z odra; Šel je v mesto po opravkih</i></p>	
--	--	--	--

2. 1. 3 Pregled predloga *po* po slovenskih slovarjih

	<i>po</i> + tožilnik	<i>po</i> + mestnik	drugo
<p>Jože Stabej: <i>Slovensko-latinski slovar</i> <i>po: Matija Kastelec – Gregor Vorenc, Dictionarium Latino-Carniolicum</i></p>	/	<p><i>po</i> fyli vĵeti, vkraſti; <i>po</i> goſtim perhajati; <i>po</i> goſtim hoditi; <i>po</i> frèzhi; <i>po</i> ſtrani, <i>po</i> krumpaſt; <i>po</i> verſti, <i>po</i> rèdu, <i>po</i> zhiſlu; <i>po</i> syli; <i>tú</i> kar je <i>po</i> dolgim ſkamplanu; <i>ſdai</i> ter <i>ſdai</i> <i>po</i> malim pyti; <i>po</i> navadi; <i>po</i> oppoviſti; <i>po</i> srezhi; <i>po</i> juterſhnî.</p>	<p><i>po</i> kot prislov: <i>po</i> bratovſku; <i>po</i> latinski; <i>po</i> dnèvi; <i>po</i> goſtim perhajati²⁸; <i>po</i> goſtu; <i>po</i> juterſhnîm; <i>po</i> leiti; <i>ena</i> <i>forta</i> vezherniga vétra, kateri <i>po</i> leitu k'vezheru pihlá; <i>po</i></p>

²⁸ Nekatero zglede, npr. *po goſtim perhajati*, je Stabej umestil k predlogom (*po* + mestnik) in k *po* kot prislov.

<i>(1608–1710)</i>			<i>nozhi s'vunai leſhati; od ene matere, po poli brat, ali ſeſtra; vun popyti, po vſe ſpyti</i>
Marko Snoj: Slovar jezika Janeza Svetokriškega	<i>kakor eden merselzo ali drugo bolesan ima, prezei po <u>Dohtarja</u> poshle; try krat, inu shtiri krat po <u>njega</u> poshle; ob <u>vafhi</u> ſmertnj uri bodo ty chori teh Angelzu, inu Svetnikou prishli po <u>vafho dusho</u>; popade shkaff, inu ferdita tezhe k'potoku <u>pò uodo</u></i>	<i>Noe, kakor je bil s'zholna prishal po tem <u>gmain potupu</u> prezei je G. Bogu sahvallil; po vodi, kakor po <u>semli hodi</u>; kadar S. Mafha ſe bere, pojte takrat po <u>Cerquah</u>; nej bodi po <u>vafhi voli</u>; Saul je vuprashal po <u>fvojh oflizah</u> sgublenih; je hodil <u>pò vodi</u>, inu nikar <u>pò semli</u>; de bi <u>pò</u> <u>resnizi ſapovedal</u>; je bil bushiz, inu je mogal <u>pó</u> <u>mrasu raishat</u> Od S. Joannesa pak vuzhitefe shiveti <u>pò vafhimu ſtanu</u>; ſe je niemu sdelu, de raisha <u>po</u> <u>velikimu deshie</u>²⁹ Joannes Puszhaunik je shal <u>po enem cilu voskem potam</u>; kaker sgonovi ſo bili nehali sgonit po tem <u>mertvem</u> <u>Mosham</u>; ſe je milu jokala <u>po</u> <u>ſuojm martvom ſijnom</u>³⁰</i>	

²⁹ V slovarju sta primera umeščena k *po* + dajalnik z opombo, da se z dajalnikom pojavlja zelo redko. V zapisih, ki izkazujejo vezljivost z dajalnikom, je izglasni -u lahko hiperkorekten, kot da bi izpadel po vokalni redukciji. V tem primeru so te oblike dejansko mestniške (Snoj: <http://www.fran.si/139/slovar-jezika-janeza-svetokriskega/4129554/po?FilteredDictionaryIds=139&View=1&Query=po>).

³⁰ V slovarju so primeri umeščeni k *po* + orodnik z opombo, da se *po* z orodnikom pojavlja zelo redko. Verjetno je vezljivost le navidezna, saj je samostalniška končnica tu lahko prenesena s pridevnika, kjer pisno sovpadе z

<p>Vilko Novak: Slovar stare knjižne prekmurščine</p>	<p>/</p>	<p>1) premikanje ali stanje: <i>Ite povšzem firoukom szveiti; po drügoj pouti fzo sli nazáj; I okouli je fou po vfzoy Galilei; hodo je po vodáj; Ravnaj nářz po právoj pôti; ino sze po vszoy zdájnoj vogerszkoj zemli razpresztréjo; Po hrbti je sive dlake;</i></p> <p>2) usmerjenost duševne dejavnosti: <i>rávno po ravnoj pouti v nebéřza priti; Idite notr po teřzni vrátaj; I po sztezi szpravicsanya</i></p> <p>3) čas: <i>Molitev po jeřztvini; ino po blářenoi řzmerti vu řzvoui orřzág gori vzéti; Po Babilonřzkom řzeljenjej je poroudo Salathela; Na Nedelo po mládom leti; gde řzo te peřzmi po Predgi; Po řzkoncsanom potüivanyi; Po souli more vszáki posteno domou iti; Tu spi po dnévi</i></p> <p>4) merilo, vodilo:</p> <p>a) pri določanju, opredeljevanju: <i>Sészt po iméni: Pervi tauje; Mi řzmo tudi bili řzinove řzerditofřti po naturi; kaj bi vfze doli pořzádili po rédi; Lebbeus po iméni Thaddeus; sze imenuje Vogrszki od po Vogrszkom</i></p>	<p>po kot prislov:</p> <p>1) porazdelitev enakega števila, količine česa na vsako od imenovanih oseb, stvari, pojmov: <i>ali greihe ziménom po ednom na prei zracfunati nemoremo; Oni řzo zácsali praviti nyemi po ednom: nejli jafř; i pořzlaó je je po dvá; doli je pořzádite vfzáksem řzedejnyi po pétdeřřét; Po ednom idemo vö z-etoga řzvejta; Tak ti nasi dnévi po ednom odido; Solszke regule skolnik po ednom raztolmacsi; Kelko falátov je meo po ednom; Na to je ednomi poednom eden püřlič dála</i></p> <p>2) prodajna cena: <i>vzéli řzo vfzáki po 'řukavřzi; Gubacsov po kébli cena 17–19 řřt.</i></p>
---	----------	---	--

		<p><i>gucsécsih Vougrov; Jo'zefje</i> <u>po priliki</u> <i>li sztrélao závce;</i> b) pri usklajevanju, prilagajanju: <i>Boug mi dela</i> <u>po</u> <u>vouli</u>; <i>Csinyemi</i> <u>po vouli</u> <i>'zivémo; nej je prisao v solo</i> <i>med deczo nedosztójno</i> <u>po</u> <u>pávrskom</u> <i>oblecseni;</i> <i>Razlocsávajo sze glásznicke</i> <u>po zgovárjanyi</u> 5) sredstvo, posrednik: <i>Kai</i> <i>vám Boug ponyém oznáva;</i> <i>geto je</i> <u>po Angyeli</u> <i>ona</i> <i>pozdrávléna; I po Proroki to</i> <i>pravio; steri sze zná nigda</i> <u>po</u> <u>etój knigi szpraviti;</u> <i>I steri</i> <i>med vami nebi rad</i> <u>po</u> <u>szvojem jeziki</u> <i>zvedo vsze</i> <i>ono; vse</i> <u>po tvojoj vóli</u> <i>bom</i> včino 6) vzrok, vir, povzročitelj: <i>Katechismus, po D. Luther</i> <i>Martonni szpifzani; na sztári</i> <i>szlovenszki jezik obrnyeni</i> <u>po</u> <u>Stevan Küzmicši; povejdanye</u> <u>po prorokáj; správléne</u> <u>po</u> <u>Bárány Ignáci</u> 7) pod, kot: <i>Kai razmis</i> <u>po</u> <u>krühi</u> <i>vszak denésnyem; Ka</i> <i>razmis</i> <u>po Kriřztusevoj řztávi;</u> <i>Ka razmimo</i> <u>po řzvejtí</u></p>	
Maks Pleterřnik: Slovensko- nemřki slovar	1) kraj (kakor z mestnikom): <i>hodil je</i> <i>po sredo (= po sredi)</i> <i>Samarije (Krelj); po</i> <i>obadva pota so za</i>	1 a) prostor, po katerem (ne na enem, ampak na več mestih) se vrři neko dejanje ali nekaj biva: <i>po jezeru</i> <i>plavati; po ulicah skakati;</i>	po kot prislov: v distributivnem pomenu: <i>uřenci so se po dva in</i> <i>dva razřli (Ravn. –</i>

	<p><i>Kristusom šli</i> (Krelj); <i>po nekatere kraje</i> (Vrt.); <i>po razna mesta</i> (Levst.); <i>po nekatera</i> <i>mesta še sneg leži</i> (Levst.); <i>po tri pote</i> <i>(na trojen način)</i> (Krelj)</p> <p>2) čas: <i>po vse leto</i> (Levst.); <i>Od divnega</i> <i>srce mi hrepenenja</i> <i>Gorelo po vse dni je in</i> <i>noči</i> (Levst.)</p> <p>3) raba namesto predloga <i>do</i>: <i>po tada</i> <i>(do sih mal)</i> (Ben. – Mik.)</p> <p>4) razlog: <i>po kaj</i> <i>(pokaj)</i></p> <p>5 a) stvar, zaradi katere se vrši neko premikanje: <i>iti po koga</i> <i>ali kaj; poslati po</i> <i>koga, po kaj; Po-me je</i> <i>prišel povodnji mož;</i> <i>grem po piti</i> (Cig.)</p> <p>5 b) raba z delnim rodilnikom namesto tožilnika: <i>iti po vina,</i> <i>po kruha</i></p> <p>6) način: <i>Po bliskovo</i> <i>mu sablja gre; po</i> <i>gospodsko se nositi;</i> <i>po domače; po domače</i> <i>povedati; po domače</i> <i>Hrvat; po božje častiti</i></p>	<p><i>po gorah je še mnogo snega;</i> <i>po suhem in po morju; po</i> <i>kmetih; po vsem križanem</i> <i>svetu</i> (Cig., Jan.); <i>po temi</i> <i>hoditi; po dežju brez dežnika</i> <i>hoditi; vino po pipi, voda po</i> <i>žlebu teče</i></p> <p>1 b) raba v zvezi s prislovom: <i>po nekod</i></p> <p>2) od dejanja prizadeti del: <i>po glavi koga udariti; po</i> <i>prsih se tolči</i></p> <p>3 a) čas, v katerem se vrši neko dejanje: <i>po dnevi; po</i> <i>noči; po zimi; po leti</i></p> <p>3 b) raba v distributivnem pomenu namesto predloga <i>ob</i>: <i>po petkih, po nedeljah</i></p> <p>4) primernost: <i>po Bogu živeti</i> (Ravn. – Mik.); <i>po očetu se</i> <i>je zvrigel</i> (Met. – Mik.); <i>po</i> <i>postavah; po povelju; po</i> <i>navadi; po moji pameti; po</i> <i>mojih mislih; po rodu; vsi so</i> <i>po enem kopitu; po</i> <i>okolščinah; po delu zaslužek</i> (Cig.); <i>po volji, po godu biti;</i> <i>to ni po pravici; po pravici;</i> <i>po resnici povedati kaj; po</i> <i>dobi</i> (Cig.); <i>po vrsti; po</i> <i>primeri; po tem takem</i></p> <p>5) to, glede na kar je nekaj rečeno: <i>po imenu, po obrazu</i> <i>poznati; po duhu in telesu</i> <i>zdrav; samo po sebi</i></p> <p>6) način: <i>po koncu; po</i></p>	<p>Mikl.); <i>po eden;</i> <i>določila, po kolikšne</i> <i>naj bodo globe; po</i> <i>štiri dni ga ni bilo</i> <i>domov; po cele tedne;</i> <i>po cele noči</i> <i>pijančevati; po ves</i> <i>dan; po malo dajati</i> (Cig.)</p>
--	--	--	---

	<p>(Vrt.); <i>po očetovsko skrbeti za koga; po naše; vsak po svoje; po tatinsko; po pasje; po viteško; po vse (po vsem); po slovensko, po francosko govoriti, znati; kako se to reče po nemško? (manj pravilno: po nemški, po slovenski (Mik.); po vredno (Burg.); po čisto (Nov.)</i></p>	<p><i>strani: klobuk po strani nositi; po strani koga gledati; po vrhu; po dolgem; po vsem dolgem svojega života pala je na tla (Jurč.); po zlu deti (Habd. – Mik.); po zlu iti; po dolgu imeti; po krivem prisegati; po nedolžnem; po gostem; po malem; po vsem; po nemarnem; po sili vzeti; po imenu poklicati; po ceni;</i></p> <p>7) sredstvo: <i>po človeških rokah narejeni maliki (Ravn. – Mik.); drevo se po sadu spoznava; po prstih hoditi; hoditi po palici (ob palici); po hlapcih zvedeti; po hlapcu kaj poslati; po pošti poslati; po božji milosti; po naključju; po nesreči</i></p> <p>8) raba v distributivnem pomenu: <i>po čem? po krajcarju; knjige so po goldinarju; po žlici (Met. – Mik.); po kapljah; po malem; blago se po niti nabira, po vrvi zapravlja (Npreg. – Met. – Mik.); po hipih; po paru (Met.); po kosu (Met.)</i></p> <p>9) to, za čimer je obrnjeno dejanje: <i>po svojih opravkih hoditi; po tem poslu ne boste nič več tod hodili (Svet.); ti po sebi glej!; po drugih se</i></p>	
--	--	--	--

		<p><i>ozirati; po kom povpraševati;</i> <i>komu po življenju streči</i></p> <p>10) čas ali dogodek, po katerem se vrši neko dejanje: <i>po novem letu; po praznikih;</i> <i>po smrti; kruh po peki;</i> <i>srajca po perilu (Met. – Mik.); po šestih dneh; po petih; po polnoči; po vsem tem; po zdaj (sedaj); po meni je; po vas je (Ravn. – Mik.)</i></p> <p>11) izvor, vzrok: <i>po stricu podedovati kaj; po hruškah dišati</i></p> <p>12) razlog za neko dejanje ali dušno stanje: <i>Rahel se plače po svojih otrocih (Trub.); zdihovati, hrepeneti, jokati se, žalovati po kom, po čem; toži se mi po očetu, po domu</i></p>	
--	--	---	--

Če združimo omenjene pomene, ki se pojavijo večkrat (ne samo v eni slovnici ali slovarju), in jih povzamemo, dobimo takšno preglednico pomenov predloga *po* po slovenskih slovnicih in slovarjih od 16. do sredine 20. stoletja³¹:

Predlog *po* + tožilnik:

- 1 namen (pomenu iti, priti, poslati po nekaj): *iti po koga ali kaj*; raba tudi z delnim rodilnikom namesto tožilnika: *iti po vina, po kruha*.
- 2 način: *po gospodsko se nositi; po domače; po slovensko*;
- 3 števniki razvrščanja, razdelitve³²: *po pét oréhov mi je dál*;
- 4 kraj: *hodil je po sredo (= po sredi) Samarije*;
- 5 čas: *po vse leto*;
- 6 raba namesto predloga *do*: *po tada*³³.

³¹ Vsi primeri so vzeti iz zgoraj navedenih slovnici oz. slovarjev.

³² Značilnost zgodnejših slovnici.

Predlog *po* + mestnik:

- 1 prostor: *po gozdu*;
- 2 čas: a) po katerem se vrši dejanje: *po praznikih*;
b) v katerem se vrši dejanje: *po noči, po zimi*;
c) raba v distributivnem pomenu namesto predloga *ob*: *po petkih, po nedeljah*;
- 3 način: *klobuk po strani nositi; po krivem prisegati*;
- 4 distribucija: *knjige so po goldinarju*;
- 5 razlog za čustveni odziv: *toži se mi po očetu*;
- 6 sredstvo, posrednik: *hoditi po berglah, po hlapcu kaj poslati*;
- 7 skladnost, primernost: *po bogu živeti; po postavah*;
- 8 vzrok: *po hruškah diši; Po neprevidnosti je padel z odra*.

Drugo:

- 1 *po* + števniki je pojmovan kot predlog *po* + imenovalnik ali *po* kot prislov ali *po* + prislov: *stopajo po štirje v vrsti; po trije, po štirje možje pridejo*;
- 2 v distributivnem pomenu, včasih tudi v pomenu cene, je *po* pogosto pojmovan kot prislov: *učenci so se po dva in dva razšli; Gubacsov po kébli cena 17–19 frt.*;
- 3 kot prislov je *po* lahko pojmovan tudi v načinovnem pomenu: *po bratovsku, po shivínfki, po némfshko*;
- 4 narečni vplivi: *po mórji plávati; Joannes Puszhaunik je shal po enem cilu voskem potam (po + orodnik), Od S. Joannesa pak vuzhitefe shiveti pò vafhimu ftanu (po + dajalnik?)*;
- 5 *po* + rodilnik: *iti po vina, po kruha*.

Ti pomeni predstavljajo okvirni pregled predloga (in prislova) *po* skozi čas. V novejših delih je opredelitev več, pogosto pa lahko zasledimo, da so enaki primeri v različnih slovnica h uvrščeni k različnim opredelitvam, predvsem v starejših slovnica h je (glede na novejše) več pomenov združenih v eno opredelitev. Kljub natančnejši razvrstitvi pa je v novejših delih meja med opredelitvami včasih težko določiti: npr. Pleteršnik primer *po pravici povedati* uvršča k primernosti (točka 4), *po krivem prisegati* pa k načinu (točka 6).

Poglejmo si še tipologijo *po* v slovenskem knjižnem jeziku od 16. do 19. stoletja, kakor jo je na osnovi konkretnih besedil osnovala I. Orel-Pogačnik.

³³ Pomeni 4, 5 in 6 predloga *po* s tožilnikom se nanašajo na novejše slovnice in slovarje.

2. 1. 4 Predlog *po* v slovenskem knjižnem jeziku 16.–19. stoletja

Irena Orel-Pogačnik (1993: 268) ločuje med predložnim *po* in prislovnim *po*. Slednjemu pripisuje:

- 1 razvrstitveni (distributivni) pomen pred samostalnikom s števnim dopolnilom ali posamostaljenim števnikom, kjer izraža porazdelitev enake količine česa na vsakega udeleženca;
- 2 razvrstitveni (distributivni) pomen pred časovnim izrazom v tožilniku z dodanim količinskim levim prilastkom, ki izraža porazdelitev enake količine česa na ponavljajoče se dejanje (*po cele dneve*), »večkrat«, lahko pa ima *po* vlogo poudarjalnega člena »vseskozi«, kjer je možen njegov izpust.

Po je lahko pisan narazen v nekaterih prislovnih zvezah, »kjer je danes predlog spojen z drugo besedo, ki se veže z M [mestnikom, op. B. G.], v časovni ali načinovni prislov, ki je nastal iz te okamenele predložne zveze, npr. *po tem [...]*« (Orel-Pogačnik 1993: 268). Zveza *po tem* je po njenem mnenju dvovrstna: »[P]o eni strani je prislovna, po drugi pa kazalni zaimek prevzame posamostaljeno vlogo in se nanaša na dogajanje, ki ga izraža ali predhodno besedilo ali za njim sledeči časovni odvisnik z veznikom *ko, kadar* (kjer je naglašen), kar morebiti kaže na neprislovno, torej predložno zvezo« (Orel-Pogačnik 1993: 268).

Avtorica (Orel-Pogačnik 1993: 268–281) deli predlog *po* z mestnikom na osem pomenov:

- 1 krajevni:
 - a) razmeščenost po enotni površini, kjer je izraženo nahajanje na več mestih v prostoru (na izrazni ravni z edninsko obliko samostalnika: *po ufim fueitu, po tim Templu*);
 - b) razmeščenost po različnih istovrstnih površinah (na izrazni ravni z množinsko obliko samostalnika: *po ufeh krajih*);
 - c) usmerjenost po podolžni površini (*po poti gredozh*);
- 2 časovni:
 - a) trajanje dejanja v določenem časovnem obdobju, izraženem kot samostalnik v predložni zvezi, danes okamenelem v prislov (*po nozhi, po fymi*);
 - b) časovno obdobje, ki mu sledi dogajanje, tj. zadobnost (*po is' hodu Israel'kih otruk is Egyptoufke deshele, po solnčnim izhodu*);
- 3 načinovni:

- a) primernost, primerljivost, vodilo, merilo, zgledovanje, običaj (*po tej podobi, po tej beffedi*);
- b) posnemanje, delovanje po vzoru, upoštevanje navodila, ukaza, prošnje (*ti uuzhish po rifnici ta pot Boshy, ne pričuj po krivim, po sapovèdi Egyptovskiga Krajla*);
- c) prave načinovne predložne zveze (*Ne imenuj po nemarnim iména Gospoda, po božje (časté Egipčani)*³⁴);
- č) razvrstitveno merilo, razporejenost predmetnosti po določenih načelih (nastopa ob ustreznih samostalnikih, npr. *vrsta, red: po redu, Inu ti kameni fo stali po imenih téh dvanajft Israelovih Synou*);
- d) omejenost obsega dejanja na določeno tipično svojstvo, lastnost (*Pole Gofpod je po iméni poklizal Beseleela*);
- 4 pomen povzročitelja dejanja (*zato se čudeži godé po njem*);
- 5 pomen izvora (*po rodu*);
- 6 predmetni (*je okoli pogledal po njih, ny rokę stęgnil po blagi fvojga blishniga, streči po življenju*);
- 7 vzročni (*po prejeti rani umerje*);
- 8 pomen ozira na določeno količinsko, mersko enoto (*ima ta Dvor po shirokim iméti petdeffet komulzou, vsak je nabral po tem, kar so mogli jesti*).

Pomen predloga *po* s tožilnikom I. Orel-Pogačnik (1993: 268–281) členi na dva pomena, oba pa izražata namen:

- 1 krajevni (premikanje z namenom, da tistega, ki je imenovan v predložni zvezi, tisti, ki ga dejanje prizadeva, privede nazaj na izhodiščno točko; ob glagolu *poslati*: *Tedaj je Pharao hitru po Moseffa inu Aarona poslal*);
- 2 namerni (*fędèm hzhery, katęre fo po vódo prišhle*, ob glagolu *stegniti (roko)*: *Stegni svojo roko nad egiptovsko deželo po kobilice*).

Na osnovi nepravilno uvrščenega primera k mestniku lahko pri tožilniku izpostavimo še en pomen:

- 3 načinovni (*po božje (časté Egipčani)*).

³⁴ Primer ni uvrščen k ustreznemu sklonu.

2. 1. 5 Praktični del

Poglejmo si rabo predloga *po* v slovenskih besedilih od prvih spomenikov do konca 19. stoletja. Preučila sem vse do sedaj znane slovenske rokopise do Trubarja, vendar so bili glede na vsebino primerni *Brižinski spomeniki*, *Celovski*, *Stiški*, *Kranjski*, *Starogorski* in *Černjejski rokopis* ter *Načrt za pridigo*, med katerimi pa *Celovski*, *Starogorski* in *Černjejski* ne vsebujejo zveze s predlogom *po*. Za analizo so mi torej ostali *Brižinski spomeniki* (10.–11. stol.), dva fragmenta *Stiškega rokopisa* (1440³⁵), *Kranjski rokopis* (verjetno med 1531 in 1558³⁶) ter *Načrt za pridigo* (verjetno konec 15. ali v začetku 16. stol.³⁷). S Trubarjem začnemo pregled predloga *po* v knjižnem jeziku. Izbrala sem dve poglavji iz *Catechisma* (1550): *De creatione* in *De vsv dekalogi* ter odlomek iz *Catechisma* (1555), poleg teh pa sem izbrala še odlomek iz *Pridige od stare prave inu krive vere* (1575). Iz tega obdobja sem izbrala še Dalmatinovo *Biblijo* (1578), in sicer odlomek iz Prve Mojzesove knjige. Sledijo tri dela Janeza Svetokriškega: *Na osmo nedeljo po s. Trojici*, *Na noviga lejta dan* ter *Posvetilo Frideriku Hieronimu grofu Lanthieriju* (vsa nastala med 1691 in 1707), Linhartov *Ta veseli dan ali Matiček se ženi* (1790) ter Jenkov *Jeprški učitelj* (1857). Analizo sem opravila na osnovi tipologije *po* I. Orel-Pogačnik (glej str. 39–40). Za lažje iskanje pomena v omenjeni tipologiji sem v oklepaju za razlago dodala ustrezno številko (in črko).

2. 1. 5. 1 Prislov *po*

Razvrstitveni (distributivni) pomen pred samostalnikom s števnim dopolnilom ali posamostaljenim števnikom, kjer izraža porazdelitev enake količine česa na vsakega udeleženca (1)

A. T. Linhart: <i>Ta veseli dan ali Matiček se ženi</i> (1790)	▪ Deklici, <u>po dve ino dve</u> . (108)
S. Jenko: <i>Jeprški učitelj</i> (1857)	▪ »Tone, prinesi mi ga maseljce <u>po štiriindvajset</u> .« (120)

³⁵ Vir: Mikhailov 2001: 59.

³⁶ Po tehtanju neenotnih datacij različnih strokovnjakov je na uradni strani Elektronskih znanstvenokritičnih izdaj slovenskega slovstva (eZISS) zapisano, da je rokopis najverjetneje iz obdobja med 1531 in 1558 (<http://nl.ijs.si/e-zrc/prisege/html/KRA-1-4.html>).

³⁷ Vir: Mikhailov 2001: 72.

2. 1. 5. 2 Predlog *po* + tožilnik

Krajevni pomen (premikanje z namenom, da tistega, ki je imenovan v predložni zvezi, tisti, ki ga dejanje prizadeva, privede nazaj na izhodiščno točko; ob glagolu *poslati*) (1)

A. T. Linhart: <i>Ta veseli dan ali Matiček se ženi</i> (1790)	<ul style="list-style-type: none">▪ Ali hočem <u>po vajno mater</u> pisati? (95)▪ [...] na Gobovi-grad sim <u>po svojo Smrekarico</u> pisal [...] (141)
---	--

V našem primeru ne gre za glagol *poslati*, temveč *pisati*, pomen pa je pravzaprav enak: »pisati« ima pomen premikanja ali boljše delovanja z zgoraj opisanim namenom.

Načinovni pomen (3)

A. T. Linhart: <i>Ta veseli dan ali Matiček se ženi</i> (1790)	<ul style="list-style-type: none">▪ Nikar, <u>po latinsko</u> mi jih ni posodila. (11)▪ [...] ino drugi kmečki fantje ino dekleta, vsi <u>po prazniško</u> oblečeni. (24)▪ <u>Po nemško</u> so ji rekli [...] (26)▪ On se je hotel <u>po žensko</u> našemiti [...] (52)▪ [...] <u>po krajnsko</u> ti jih bom povedal. (68)▪ Zdaj nam mislijo celo šolo, ali kakor <u>po novo</u> pravijo, učivnico napraviti. (83)▪ Vem, de se ima po novi zapovedi pravica le <u>po nemško</u> iskati [...] (88)▪ Če je <u>po krajnsko</u> ne najdem [...] (88)▪ [...] de naj ga <u>po krajnsko</u> berem. (89)▪ To ne bo <u>po gosposko</u> [...] (99)▪ [...] se sili <u>po Nežkino</u> govoriti. (123)▪ [...] se sili <u>po gospeno</u> govoriti. (127)▪ [...] mu usta zatisne, ino pozabi <u>po gospeno</u> govoriti. (128)
S. Jenko: <i>Jeprški učitelj</i> (1857)	<ul style="list-style-type: none">▪ [...] skoraj cel govor si je iztuhtal <u>po nemško</u> [...] (125)

Časovni pomen (predhodnost)

Brižinski spomeniki (Brižinski spomenik I) (10.–11. stol.)	<ul style="list-style-type: none">Efe iezem ztuoril zla· <u>pot den</u> pongefe bih nazı zvuet [...] ³⁸ (11–13)
--	--

Časovni pomen ni vključen v tipologijo I. Orel-Pogačnik pri *po* + tožilnik. Predlog *po* v tem primeru izraža predhodnost dejanja, kar ni običajno za slovenski jezik, in ustreza pomenu predloga *do*. Podoben primer navajata Miklošič in Pleteršnik (*po tada* v pomenu *do tedaj*). Tak pomen predloga *po* s tožilnikom najdemo tudi v Pleteršnikovem slovarju (točka 3), kar pomeni, da je bil v rabi še vsaj do 16. stoletja, saj slovar zajema gradivo od 16. stoletja dalje.

2. 1. 5. 3 Predlog *po* + mestnik

Krajevni pomen – razmeščenost po enotni površini, kjer je izraženo nahajanje na več mestih v prostoru (1a)

P. Trubar: <i>Catechismus</i> (1550) De creatione	<ul style="list-style-type: none">Inu kadar sta zešlišala to stymo gospodi Boga, kir ye hodell <u>po paradyžu</u> po puldnevi v tim hladu [...] (32)
P. Trubar: <i>Catechismus</i> (1555)	<ul style="list-style-type: none">Puidite <u>po vsim svetu</u> inu pridiguite ta evangelion vsi stvari [...] (338)
J. Svetokriški: <i>Na noviga lejta dan</i> (1691–1707)	<ul style="list-style-type: none">[...] kateri je v eni zlati kočiji <u>po celem mestu</u> se pustil pelati [...]Zastopijo uržoh, se rezglasi <u>po mejsti</u> [...][...] rezbijal inu šrajal, de ga je bilu <u>po celi gasi</u> šlišat.[...] vidi, de <u>po tleh</u> se vala inu lasi z glave puli [...]
J. Svetokriški: <i>Posvetilo</i> <i>Frideriku Hieronimu grofu</i> <i>Lanthieriju</i> (1691–1707)	<ul style="list-style-type: none">[...] tam se je [...] lesketal hrib [...] <u>po njem</u> pa je morala [...] stopati gosposka žena [...]
A. T. Linhart: <i>Ta veseli dan ali</i> <i>Matiček se ženi</i> (1790)	<ul style="list-style-type: none">Matiček nekaj meri <u>po tleh</u>. (5)[...] jest zanaprej ne bom več kertov lovil doli <u>po vertu</u>. (6)Včasi letam <u>po hosti</u>, kakor vedomec, ter vpijem [...] (15–16)[...] ter pridi <u>po vertu</u> nazaj. (30)Ravno tukej gospod baron <u>po vertu</u> jezdari. (33)

³⁸ [...] kar sem storil zla do tega dne, potem ko sem bil na ta svet [...]

	<ul style="list-style-type: none"> ▪ [...] de se bo glas od tvojiga lepiga zadržanja <u>po celi vasi</u> razlegal? (48) ▪ <u>Po celim gradu</u> ga že išem. (61) ▪ [...] kakšna pisma <u>po žepu</u> nosiš? (64) ▪ [...] drugi otroci si bodo že <u>po svetu</u> kruha iskali. (86) ▪ [...] <u>po tleh</u> jo iše [...] (110)
<p>S. Jenko: <i>Jeprški učitelj</i> (1857)</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ [...] <u>po pol vasi</u> se je razlegal glas. (124) ▪ [...] ko bi se <u>po farovžu</u> toliko pospravilo [...] (125) ▪ Medtem je <u>po farovžu</u> vse streseno [...] (126) ▪ [...] tudi <u>po celi hiši</u> leže raztresene [...] (126) ▪ Učitelj znosi vse knjige, kar jih je bilo <u>po sobi</u> [...] (127) ▪ Spusti oboje, da votlo zabobni <u>po tleh</u>. (127) ▪ Jezen koraka <u>po sobi</u> in grize si žnable [...] (129) ▪ »Le spi, le spi Jera!« pravi učitelj, ki široko koraka <u>po sobi</u> in roke mane. (131) ▪ Vedno hojo <u>po hiši</u> slišati, nazadnje dekla vendar vstane [...] (131–132) ▪ »Vi ne veste, kaj ljudje <u>po vasi</u> govoré!« (132) ▪ Obrne se in vidi, kako učitelj z razpetima rokama skače <u>po mostu</u>, in z zalitimi očmi strmi v vodo, <u>po kateri</u> plava njegov klobuk. (135) ▪ [...] ko je videl učitelja [...] teči z mosta na prod, ki se širi na desno stran reke, in <u>po produ</u> naprej [...] (135) ▪ [...] ko se je govoricca o strahu <u>po vasi</u> raznesla [...] (138)

Krajevni pomen: razmeščenost po različnih istovrstnih površinah (1b)

<p>P. Trubar: <i>Catechismus</i> (1555)</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Vsi stari inu sadašni pravi vučeniki zadosti pričuo, kir ie vreden, de se <u>po vseh cerqvah</u> inu <u>hišah</u> veden bere. (330)
<p>P. Trubar: <i>Pridiga od stare prave inu krive vere</i> (1575) Aydovski deželski inu meistni boguvi</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ [...] čez lufft, veitre, oblake, čez točo inu tresk so ty svetniki, katerim pravio samomastnike, tim istim po leitu praznuio, gorne maše bero, s kryži <u>po cerqvah</u> inu <u>po puli</u> hodio. (229) ▪ [...] koker še zdai ty papežniki <u>po vseh deželah</u> nom luterskim deio le za te prave vere volo. (238)
<p>S. Jenko: <i>Jeprški učitelj</i> (1857)</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ [...] saj imamo vendar šolmoštra kakor <u>po drugih farah</u> [...] (122)

Krajevni pomen – usmerjenost po podolžni površini (1c)

J. Svetokriški: <i>Posvetilo Frideriku Hieronimu grofu Lanthieriju</i> (1691–1707)	<ul style="list-style-type: none"> ▪ [...] in daješ ob enem zgled, <u>po čigar stopinjah</u> bi morali vsi hoditi.
A. T. Linhart: <i>Ta veseli dan ali Matiček se ženi</i> (1790)	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Zakaj pa nisi doli šel <u>po stopnjicah</u>? (76) ▪ Ti svoje sreče išeš, pa nikoli <u>po ravnim potu</u>. (77) ▪ Kdo bo hodil <u>po ravnim</u> (<u>potu</u>, op. B. G.)? (77) ▪ Baron ino gospa gresta <u>po eni strani</u> doli [...] (112) ▪ Godci spet popotnico godejo, in gredo <u>po drugi strani</u> [...] (112)
S. Jenko: <i>Jeprški učitelj</i> (1857)	<ul style="list-style-type: none"> ▪ [...] hiti <u>po stopnicah</u> dol, pa proti svoji hiši. (127) ▪ [...] sprazni ruto ter zgine <u>po stopnicah</u>. (129)

Časovni pomen – trajanje dejanja v določenem časovnem obdobju, izraženem kot samostalnik v predložni zvezi, danes okamenelem v prislov (2a)

P. Trubar: <i>Catechismus</i> (1550) De creatione	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Inu kadar sta zešlišala to stymo gospodi Boga, kir ye hodell po paradyžu <u>po puldnevi</u> v tim hladu [...] (32) <p>Primer bi lahko uvrstili tudi k pomenu časa, po katerem se vrši neko dejanje. Do dvoumnega razumevanja prihaja zato, ker danes tovrstne prislove pišemo skupaj. V tem pomenu gre za prislov <i>popoldne</i>, če bi primer uvrstili k pomenu zadobnosti, pa bi šlo za zvezo predloga <i>po</i> in samostalnika <i>poldne</i>: <i>po poldnevu</i>, tj. po 12. uri.</p>
P. Trubar: <i>Pridiga od stare prave inu krive vere</i> (1575) Aydoovski deželski inu meistni boguvi	<ul style="list-style-type: none"> ▪ [...] čez lufft, veitre, oblake, čez točo inu tresk so ty svetniki, katerim pravio samomastnike, tim istim <u>po leitu</u> praznuio, gorne maše bero, s kryži po cerqvah inu po puli hodio. (229)
J. Dalmatin: <i>Biblija</i> (1578) odlomek iz Prve Mojzesove knjige	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Ali Bug je k'Labanu Syrerju <u>po nozhi</u> v'fni prišhâl [...] (XXXI. CAP., 144) ▪ Ieft f'im je moral plazhati, ti f'i je od moih rok terjâl, kar je meni <u>po dnevi</u> ali <u>po nozhi</u> bilu vkradenu. (XXXI. CAP., 145) ▪ <u>Po dnevi</u> f'im jeft obnemagal od vrozhnosti, inu <u>po nozhi</u> od mrasa [...] (XXXI. CAP., 145)
A. T. Linhart: <i>Ta veseli dan ali Matiček se ženi</i> (1790)	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Kadar gospo <u>po noči</u>, postavim, šipati perčne [...] (6)

Časovni pomen – časovno obdobje, ki mu sledi dogajanje, tj. zadobnost (2b)

<p>Brižinski spomeniki (Brižinski spomenik I) (10.–11. stol.)</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Glagolite <u>po naz</u> redka zloueza.³⁹ (1) <p>Predlog <i>po</i> je rabljen v pomenu, pri katerem v sodobni slovenščini uporabljamo predlog <i>za</i> + orodnik (<i>za nami</i>). Takšna raba je bila prisotna v stari cerkveni slovanščini (glej str. 20, točka 1 a)) ter v ruščini do 19. stoletja (glej str. 68–69, točka 3), in sicer v pomenu predmeta, za katerim se nahaja ali premika drug predmet (krajevni pomen). Sama v tem primeru čutim pomensko bližino med krajevnim in časovnim pomenom (glej obravnavo predloga <i>po</i> v SSKJ str. 61, točka 6 b)), ki je mogoče vplivala na izbiro predloga tudi v časovnem pomenu, o čemer pa težko sodimo, saj gre za posamezen primer in take rabe v slovenskem jeziku kasneje ni več opaziti. Možen bi bil tudi načinovni pomen.</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ I'meti mi ie'fivuoť <u>pozem</u> [...] ⁴⁰ (9–10)
<p>Brižinski spomeniki (Brižinski spomenik II) (10.–11. stol.)</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ <u>Potom</u> nanarodzlovuezki frazti Ipetzali boi do neimoki I bzzre duzemirt.⁴¹ (10–14) <p>V izvorniku je <i>potom</i> pisan skupaj, vendar prevod v sodobno slovenščino pravi, da gre za zvezo predloga in zaimka, ne pa za prislov.</p>
<p>Stiški rokopis (1440) Ya ze ad pouem II</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ ynw my ratfjy <u>po zým fywotý</u> ta veýtšchný lebn datý⁴² (LV)
<p>Načrt za pridigo (kon. 15./zač. 16. stol.)</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ ynu ye pelay <u>pošem flabem lebnû</u> tu vetšno gnado
<p>P. Trubar: <i>Catechismus</i> (1550) De vsv dekalogi</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Iz tih moremo tudi veiditi, kakovo šego inu stan <u>po le-teim lebni</u> kadar spet ponovleni od smerti vstanemo [...] (40)
<p>P. Trubar: <i>Pridiga od stare prave inu krive vere</i> (1575) Aydovski deželski inu meistni boguvi</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Per tim tudi lažeio, de bi se bil <u>po</u> nega <u>smerti</u> tim enim barkarolom inu čolnariem v eni veliki fortuni prikazal inu nim pomagat. (237)
<p>J. Svetokriški: <i>Na osmo</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Na osmo nedeljo <u>po s. Trojici</u> [...]

³⁹ Govorite za nami teh malo besed.

⁴⁰ Imeti mi je življenje po tem [...]

⁴¹ [...] po tem so na rod človeški bolečine in skrbi prišle, in bolezn, in po tem redu smrt.

⁴² [...] in mi izvoli po tem življenju večno žitje dati.

<p><i>nedeljo po s. Trojici</i> (1691–1707)</p>	
<p>J. Svetokriški: <i>Na noviga lejta dan</i> (1691–1707)</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ [...] jest sem dobru vejdil, de <u>po takoršnem strašnem grmejnem</u> se bo dež ulil [...]
<p>J. Svetokriški: <i>Posvetilo Frideriku Hieronimu grofu Lanthieriju</i> (1691–1707)</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ [...] in tedaj se mi je <u>po kratkem premišljevanju</u> [...] nenadoma posvetilo [...] ▪ Spiš, ko Ti neustrašenemu <u>po raznih udarcih</u> usode niti nesreča ne omaja duha [...]
<p>A. T. Linhart: <i>Ta veseli dan ali Matiček se ženi</i> (1790)</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ <u>Po tem</u> se v kripico usedi, ino dirjaj doli do gojzda [...] (30) ▪ Kaj menite, kaj si je še <u>po tem</u> zmisli? (32) ▪ <u>Po tem</u> je kar pokoncu skočil [...] (32) ▪ [...] malo posedi, <u>po tem</u> gre strahama k oknu [...] (50) ▪ Oh, <u>po njem</u> je, <u>po njem</u>! (54) ▪ Zakaj <u>po vsim tem</u>, kar se je zgodilo, lahko veš [...] (70) ▪ Ali <u>po takim</u> se zopet ne bom možila. (70) ▪ Meni se bo <u>po tem</u> velika čast zgodila [...] (76) ▪ Otrokam se da jesti, <u>po tem</u> naj pa gredo domu. (86) ▪ <u>Po dokončani popotnici</u> se petje začne. (108) ▪ <u>Po dokončanim petju</u> Nežika vstane [...] (110) ▪ Kušni me prvič trikrat sama za se – <u>po tem</u> pa dvajsetkrat za svojo gospo. (122)
<p>S. Jenko: <i>Jeprški učitelj</i> (1857)</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ »Koj <u>po južini</u>.« (126) ▪ <u>Po južini</u> se res zberó naprošeni možje v farovžu [...] (126) ▪ <u>Po poduku</u>, ki mu ga je dal učitelj, si je sestavil številke [...] (134) <p>Primer bi lahko razumeli tudi kot načinovni pomen, in sicer primernost, primerljivost, vodilo, merilo, zgledovanje, običaj (glej str. 40, točka 3 a)).</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Ni preteklo tri dni <u>po učiteljevi smrti</u> [...] (137)

Načinovni pomen – primernost, primerljivost, vodilo, merilo, zgledovanje, običaj (3a) in načinovni pomen – posnemanje, delovanje po vzoru, upoštevanje navodila, ukaza, prošnje (3b)

<p>Brižinski spomeniki (Brižinski spomenik III) (10.–11. stol.)</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ igdāfe pridēf zōdit Siuuim I mrtuim comufdo <u>pozuem dele</u>.⁴³ (56–59)
<p>Stiški rokopis (1440) Ÿa ze ad pouem I</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ kakur Ÿ vōŸ Ÿe to <u>popraudŸ</u> morall dŸati⁴⁴ (XXI) ▪ kakŸr wŸ to <u>popraudŸ</u> morall dŸati⁴⁵ (XXVII–XXVIII) ▪ kakŸr wŸ tiga <u>popraudŸ</u> dalŸan will⁴⁶ (XXXII–XXXIII)
<p>Stiški rokopis (1440) Ya ze ad pouem II</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ kakur Ÿ wŸ ye to <u>popraudŸ</u> morall dŸati⁴⁷ (XXI–XXII) ▪ kakŸr wŸ to <u>popraudŸ</u> morall dŸati⁴⁸ (XXVII–XXVIII) ▪ kakur wŸ tiga <u>popraudŸ</u> dalŸan will⁴⁹ (XXXI–XXXII)
<p>Kranjski rokopis Eines Ratthern Ayd (prisega mestnega svetnika) (1531–1558)</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Jenu fchkhodo Ventati. <u>po moyem promofŸcheinem</u> Oblikoslovno gledano gre za vezavo predloga <i>po</i> z zaimkom v mestniku in samostalnikom v orodniku. Ker gre za osamljen primer, težko govorimo o pravilu za ta pojav. Bolj verjetno je, da je orodniška končnica pri samostalniku posledica vpliva mestniške končnice pri zaimku na samostalniško.
<p>Kranjski rokopis Eines Richters Ayd (prisega mestnega sodnika) (1531–1558)</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Tho chudu StraffatŸ, Malefizi. olli VdruŸfich Rezhech, <u>po moyem premoŸŸcheinem</u>. Enako kot pri predhodnem primeru gre verjetno za vpliv zaimenske končnice na samostalniško in tako za navidezno orodniško končnico samostalnika.
<p>P. Trubar: <i>Catechismus</i> (1550) De creatione</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Inu Bug ye stvarill človeka <u>po suyem pildu</u>, <u>po boŸŸy staltŸ</u> ga ye sturill moŸa inu Ÿeno ye stvarill [...] (29)

⁴³ [...] ko prideš sodit živim in mrtvim, vsakomur po svojem delu.

⁴⁴ [...] četudi bi to po pravem moral storiti.

⁴⁵ [...] kakor bi bil to po pravem moral storiti.

⁴⁶ [...] kakor bi to po pravem dolžen bil.

⁴⁷ [...] četudi bi to po pravem moral storiti.

⁴⁸ [...] kakor bi bil to po pravem moral storiti.

⁴⁹ [...] kakor bil po pravem dolžen bil.

<p>P. Trubar: <i>Catechismus</i> (1550) De vsv dekalogi</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Kratku, ta človik de bi ne bill grešel, de bi <u>po božy voli</u> inu <u>zapovidi</u> vselei mislill, govurill inu giall. (37) ▪ Nu hočmo li pag Gospudi Bogu prou služiti, koker ty pokorni verni nega otroci, taku služimo le <u>po tih deset zapuvidah</u>. (40)
<p>P. Trubar: <i>Catechismus</i> (1555)</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ [...] mora vse štuke tiga katekizma umeiti izvuna inu ta vegši deil zastopiti, <u>po tih</u> držati suio vero [...] (330) ▪ Koku vsaki sui stan ima pelati <u>po zapuvidi</u> inu <u>voli Božy</u>. (331)
<p>P. Trubar: <i>Pridiga od stare prave inu krive vere</i> (1575) Aydovski deželski inu meistni boguvi</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ [...] kir obeniga dobriga della <u>po božy voli</u> ne sture. (235)
<p>J. Dalmatin: <i>Biblija</i>(1578) odlomek iz Prve Mojzesove knjige</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Tiga je bil Laban veffel, inu je mejnil, de bi <u>po naturi</u> od téh, kir jo ene farbe bile, neimelu veliku pišfanih priti. (XXX. CAP., 143) ▪ Sakaj meni gre <u>po Shenfki šegi</u>. (XXXI. CAP., 145)
<p>J. Svetokriški: <i>Na noviga lejta dan</i> (1691–1707)</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ [...] vsakaterimu <u>po njegovem stanu</u> [...] ▪ [...] ali ona je huda kakor ogen, obena rejč nej <u>po nje misli</u>, vse hoče <u>po svoji glavi</u> [...] ▪ Kadar bi bili <u>po njih</u> stanu delali inu živeli [...] ▪ [...] iz katerem Marija Divica je bila Kristusa Jezusa obliče zakrila <u>po judovski šegi</u> [...]
<p>J. Svetokriški: <i>Posvetilo Frideriku Hieronimu grofu Lanthieriju</i> (1691–1707)</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Zakaj kakor zajema Luna, ki je <u>po sijaju</u> kos zvezdam [...] ▪ [...] da se zdiš vsem <u>po poštenosti</u>, mnogim <u>po modrosti</u> in <u>po dostojanstvu</u> [...] kakor praepositus [...] ▪ [...] da se <u>po pravici</u> prištevaš med tiste [...] ▪ Ti boš v ustih vsega sveta zmerom hvale vreden, in to <u>po pravici</u> [...] ▪ Toda glej, v tem ko razglašam, da si Ti <u>po rodu</u>, <u>pobožnosti</u>, <u>vernosti</u>, <u>ljubezni</u> in <u>vsakršni kreposti</u> praepositus et magnus [...] ▪ Kakor namreč zakrije orel v prostoru <u>po Plinijevih besedah</u> sence z visokim poletom [...] ▪ [...] kar zahteva <u>po nekem naravnem nagnjenju</u> človeška skopost in častiželjnost [...]
<p>J. Svetokriški: <i>Na osmo nedeljo po s. Trojici</i> (1691–1707)</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ [...] de le-te, kateri nejso živeli <u>po zapuvidi božji</u>, imaš frdamat inu v našo oblast jih dati [...] ▪ [...] ti pak tavženkrat si umadežel tvojo dušo, <u>po pildu</u> s. Trojice stvarjeno [...]

	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Inu dokler ta puštab si pisal nikar <u>po mojim eksemplu</u>, temuč <u>po Luciferju</u>[...] ▪ Natura – nej <u>po moji voli</u>. ▪ Jest sem vam djal, de nemate živeti <u>po vaši hudi naturi</u> kakor ta nepametna živina ... ▪ Vera – nej <u>po moji misli</u>. ▪ [...] zakaj vse stvari bodo spričvale, de nejsmo <u>po eksemplu božjim</u> pisali [...]
A. T. Linhart: <i>Ta veseli dan ali Matiček se ženi</i> (1790)	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Milostljivi gospod, ne zamerite, če vam <u>po pravici</u> povem. (21) ▪ [...] ko bi bil kobilo skočiti vidil, bi bil tudi <u>po pravici</u> povedal. (64) ▪ Vem, de se ima <u>po novi zapovedi</u> pravica le po nemško iskati [...] (88) ▪ Morebiti pa moje zavezno pismo <u>po novih postavah</u> nič ne velja? (89) ▪ Si se <u>po svojim rodu</u> zvergel. (113) ▪ [...] kadar se človek <u>po občutkih vede</u> [...] (116)
S. Jenko: <i>Jeprški učitelj</i> (1857)	<ul style="list-style-type: none"> ▪ [...] naj bi šlo vse <u>po pravici</u> [...] (118) ▪ »Enemu vsaj,« se oglasi Mrvec, »bi gotovo ne bili <u>po volji</u> [...]« (121) ▪ Kakor <u>po navadi</u> se je jel zvečer dim dvigati nad slamnatimi strehami [...] (124) ▪ [...] ki <u>po stari navadi</u> v tujo hišo tako meni nič tebi nič stopajo kakor v domačo. (125) ▪ [...] vreme vendar se je vleklo in <u>po vsi pravici</u> se je dalo pričakovati, da bo kmalu jelo naškrapljati. (133) ▪ »Katere si pa stavil?« se smeja učitelj, ki je <u>po človeški navadi</u> sodil druge po sebi in se to pot tudi ni zmotil, kakor mu je bila sicer navada. (134)

Načinovni pomen – prave načinovne predložne zveze (3c)

J. Dalmatin: <i>Biblija</i> (1578) odlomek iz Prve Mojzesove knjige	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Iešt jimje bal inu jim mišlil, ti bojh kej tvoje Hzhere meni <u>po fyli</u> vsel. (XXXI. CAP., 145)
J. Svetokriški: <i>Na osmo</i>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ [...] temuč hočem na tvoj eksempele gledat, <u>po taistim</u>, kar bo meni

<i>nedeljo po s. Trojici</i> (1691–1707)	narveč mogoče [...]
J. Svetokriški: <i>Na noviga lejta dan</i> (1691–1707)	<ul style="list-style-type: none"> ▪ [...] žena je hotela <u>po vsi sili</u>, de bi tudi on sklede inu lonce pomival [...] ▪ [...] temuč samu ime imajo, zakaj <u>po sili</u> so vduve [...] ▪ [...] <u>po vsi sili</u> je hotel taisto za svojo ženo imeti [...]
A. T. Linhart: <i>Ta veseli dan ali</i> <i>Matiček se ženi</i> (1790)	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Ta ne bo pela, <u>po nobeni ceni</u> ne [...] (6) ▪ Premislite; <u>po vsi sili</u> je hotel eno vaših podvez imeti. (32) ▪ De Matička ne bom dobila, če se mu <u>po volji</u> ne vdam. (33) ▪ Ena mi je že <u>po sreči</u> stekla [...] (70) ▪ [...] <u>po sili</u> ste hotli možkiga per svoji gospej najti [...] (76) ▪ Te dolenske basage ne vzamem <u>po nobeni ceni</u>. (78) ▪ [...] zdaj mi pa solze <u>po curkih</u> iz oči silijo. (95)

Načinovni pomen – razvrstitveno merilo, razporejenost predmetnosti po določenih načelih (3č)

Brižinski spomeniki (Brižinski spomenik II) (10.–11. stol.)	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Potom nanarodzlovuezki strazti Ipetzali boi do neimoki I <u>bzzre duzemirt</u>.⁵⁰ (10–14)
J. Dalmatin: <i>Biblija</i> (1578) odlomek iz Prve Mojzesove knjige	<ul style="list-style-type: none"> ▪ On je pak njemu vfe lete rizhy <u>po redu</u> povédal. (XXIX. CAP., 141)
A. T. Linhart: <i>Ta veseli dan ali</i> <i>Matiček se ženi</i> (1790)	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Matiček, Nežika ino vsi drugi <u>po versti</u> pridejo [...] (26) ▪ Budalo, berite! – <u>Po versti</u>? (85) ▪ Kmečki fantje, dva ino dva <u>po versti</u> [...] (108)

Načinovni pomen – omejenost obsega dejanja na določeno tipično svojstvo, lastnost (3d)

A. T. Linhart: <i>Ta veseli dan ali</i> <i>Matiček se ženi</i> (1790)	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Tako tudi na tistim gradu ključarico poznaš, <u>po imenu</u> Marijo Smrekarico? (10)
S. Jenko:	<ul style="list-style-type: none"> ▪ »Katere si pa stavil?« se smeja učitelj, ki je po človeški navadi sodil

⁵⁰ [...] po tem so na rod človeški bolečine in skrbi prišle, in bolezni, in po tem redu smrt.

<i>Jeprški učitelj</i> (1857)	druge <u>po sebi</u> in se to pot tudi ni zmotil, kakor mu je bila sicer navada. (134)
----------------------------------	--

Pomen povzročitelja dejanja (4)

J. Svetokriški: <i>Posvetilo Frideriku Hieronimu grofu Lanthieriju</i> (1691–1707)	<ul style="list-style-type: none"> ▪ [...] prav kakor svetlobni žar, podeljen Ti <u>po božjih sklepih</u> [...]
S. Jenko: <i>Jeprški učitelj</i> (1857)	<ul style="list-style-type: none"> ▪ [...] bile so številke, ki jih je že davno preračunal <u>po luninih spreminih</u>. (130) ▪ [...] sta ravno tisti, ki jih je že <u>po luni</u> zvedel. (131) <p>Primeri bi lahko uvrstili tudi k predmetnemu pomenu.</p>

Za vse tri primere bi bilo ustreznejše, če bi njihov pomen poimenovali *pomen sredstva*, saj povzročitelj dejanja namiguje na človeški faktor ali vsaj faktor živosti, pomen sredstva pa ima enak pomen, le da je v vlogi posrednika nekaj neživega.

Predmetni pomen (6)⁵¹

J. Svetokriški: <i>Na osmo nedeljo po s. Trojici</i> (1691–1707)	<ul style="list-style-type: none"> ▪ [...] jih krega, s šibo <u>po mizi</u> tepe inu jih straši [...] ▪ Udari tudi <u>po mizi</u> našiga života s šibo te boleznj [...] ▪ [...] inu kaku žleht ste pisali <u>po mojih s. zapuvidoh!</u> <p>Pri zadnjem primeru stoji <i>po</i> namesto predloga <i>o</i>.</p>
J. Svetokriški: <i>Na noviga lejta dan</i> (1691–1707)	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Ali le-ta krznar za vsako stopino ga s palco <u>po rebrah</u> ogladi [...] ▪ Natu pride žena damu, gleda <u>po pišatah</u>, jih ne vidi [...] ▪ [...] ga najde raztegneniga na posteli, ga vpraša <u>po pišatah</u>.
A. T. Linhart: <i>Ta veseli dan ali Matiček se ženi</i> (1790)	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Nič se mi ne praskaj <u>po čelu</u>.* (8) ▪ [...] ga <u>po ustih</u> udari [...] (15) ▪ En čas sim je sačelo vse <u>po meni</u> vreti [...]* (15) ▪ [...] mešan, se <u>po čelu</u> praska [...]* (26) ▪ Meni bo gospodarstvo <u>po celi grajšini</u> zaupal [...]* (34) ▪ [...] ker mu ti gospodarstva <u>po svoji grajšinici</u> nečeš zaupati [...]* (34)

⁵¹ Na osnovi teorije A. Žele o pomenu stavčnočlenskega in sporočevalnega vidika (več o tem na str. 56–57) sem primere umestila k predmetnemu pomenu.

	<ul style="list-style-type: none"> ▪ [...] ali mi vendar le <u>po glavi</u> šumi. (45) ▪ [...] oči <u>po sebi</u> verže. (80) ▪ Včasih smo mu le leskove p - pravice <u>po herbtu</u> dali [...] (83) ▪ <u>Po tvoji mehki ročici</u> ino <u>po tvojim zdihoivanju</u> te spoznam [...] (121) <p>V primerih <i>po celi grajšini</i> in <i>po svoji grajšinici</i> lahko govorimo o zamenjavi predloga <i>nad</i> s predlogom <i>po</i>, čeprav gre v teh primerih bolj za pomen predmeta kot prostora.</p>
S. Jenko: <i>Jeprški učitelj</i> (1857)	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Ko nekoliko išče <u>po nji</u> [po pratiki, op. B. G.], reče [...] (117) ▪ Krojač, videti učitelja <u>po pratiki</u> iskati, pogleda krčmarja [...] (117) ▪ [...] zaničljivo sune prazno kupico <u>po mizi</u>. (122) ▪ Sto misli mu je hodilo <u>po glavi</u> [...] (131) ▪ [...] stopi na prag in s tako zadovoljnostjo gleda <u>po vasi</u> [...] (131) ▪ Pri zadnjih besedah učitelj Jeri prijazno <u>po rami</u> potrka [...] (133) ▪ Priložila je včasih k njegovi stavi kak krajcar, <u>po katerem</u> ji je bilo sicer vselej žal [...] (133) ▪ [...] kakor bi kdo bukve ali kaj enakega <u>po tleh</u> metal [...] (137)

Primere, označene z zvezdico (*), bi lahko uvrstili tudi h krajevnemu pomenu (glej str. 39, točka 1 a)).

Vzročni pomen (7)

J. Svetokriški: <i>Posvetilo Frideriku Hieronimu grofu Lanthieriju</i> (1691–1707)	<ul style="list-style-type: none"> ▪ [...] bodo kapucini pred vsem zborom <u>po svoji skušnji</u> soglasno pričali [...]
A. T. Linhart: <i>Ta veseli dan ali Matiček se ženi</i> (1790)	<ul style="list-style-type: none"> ▪ <u>Po tem</u> menim, boš vendar spoznala, de v celim gradu ni boljšiga kraja za naju [...] (6) ▪ [...] <u>po milostljivi gospe</u> na skrivnim zdihuješ [...] (15) ▪ Vem de ne, <u>po vašim nauku</u>. (19) ▪ [...] ključ ti bom dala; to de <u>po tvoji ljubezni</u>, ce si jo kdej do mene imel [...] (53) ▪ Rajši se hočem <u>po njim</u> jokati, kakor odpustiti mu [...] (56) <p>Pri zaimkih <i>vašim</i> in <i>njim</i> gre za naliko po orodniku ednine.</p>
S. Jenko: <i>Jeprški učitelj</i> (1857)	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Ljudje, ki so videli učitelja tarnati <u>po klobuku</u> [...] (135)

2. 1. 5. 4 Predlog *po* + dajalnik

Krajevni pomen: razmeščenost po enotni površini, kjer je izraženo nahajanje na več mestih v prostoru

Brižinski spomeniki (Brižinski spomenik II) (10.–11. stol.)	▪ iprinizfe ogni petfachv imetfi tnachu ipolezv vuefachu ifelezni cliufi ge raztrgachu. ^{52*} (99–103)
---	---

Skladnost s čim, z gledovanje po kom

Stiški rokopis (1440) Ÿa ze ad pouem I	▪ proŸŸo dñiuižo maño y mollo diuico maño vŸŸe boŸŸe etc. <u>poým</u> poprauyll ⁵³ (XVI–XVII)
Stiški rokopis (1440) Ya ze ad pouem II	▪ ýnw od meých greýchw zaz vŸŸmahl ýnw niŸt neyŸŸim meýga lebna <u>poným</u> poprawill ⁵⁴ (XIV–XVIII)

Primeri sta uvrščena v posebno skupino, saj zaimenska končnica izraža dajalnik, ki ga v tipologiji I. Orel-Pogačnik ni.

2. 1. 5. 5 Opažanja

V zapisu *Brižinskih spomenikov* je predlog *po* vedno, razen v enem primeru, zapisan skupaj z naslednjo besedo. V nekaterih primerih na prvi pogled ne moremo ugotoviti, da gre za predlog *po*, saj je zapisan drugače (*bzzre du* »po tem redu«). Menim, da je pisec (šlo naj bi za Neslovana⁵⁵) zaradi pomanjkanja jezikoslovnega znanja besedilo zapisoval, kakor ga je slišal. Pri tem je mogoče, da ni opazil, da gre v določeni besedni zvezi za predlog *po*, zato je zapisal, kakor je mislil, da je prav.

Kljub temu da je jezik *Brižinskih spomenikov* opredeljen kot jezik na prehodu iz praslovanskega narečja v alpsko-panonsko slovenščino in gre torej za stopnjo, ki je v razvoju slovenskega jezika najbližje praslovanščini, pa tudi stari cerkveni slovanščini,⁵⁶ *Brižinski*

⁵² [...] in pritiskali k ognju in žgali, in z meči sekali, in po lesu obešali, in jih z železnimi kljukami trgali.

⁵³ Prosim Devico Marijo in molim k Devici Mariji in vsem božjim itd. (da bi) po njih popravil.

⁵⁴ [...] in o svojih grehah, sem preziral in nič nisem svojega življenja po tem popravil.

⁵⁵ Grdina: <http://nl.ijs.si/e-zrc/bs/html/bsIN.html#bsIN.1>.

⁵⁶ *Brižinski spomeniki*: <http://nl.ijs.si/e-zrc/bs/html/bs.html#bs>.

spomeniki ne izpričujejo vezave predloga *po* z dajalnikom, razen v BS II imamo primer *po lesu*, ki bi lahko bil dajalniški, lahko pa bi šlo za mestnik z vplivom u-sklanjatve. To lahko po eni strani potrjuje tezo Mikhailova (2001: 47), da jezik *Brižinskih spomenikov* zrcali zelo samostojno in tipično fazo v razvoju slovenskega jezika, po drugi strani pa to ne pomeni, da vezava z dajalnikom dejansko ni bila več prisotna v jeziku, saj imamo opraviti z zelo majhnim naborom primerov predloga *po*. Se pa *po* + dajalnik pojavi v *Stiškem rokopisu*. Glede na to, da je avtor besedil *Ÿa ze ad pouem I* ter *Ya ze ad pouem II*, v katerih se primera nahajata, neznan, bi lahko ta pojav pripisali morebitnemu izvorno neslovenskemu piscu. Druga možnost pa je, da je bila v tem obdobju (vsaj v nekaterih primerih) še ohranjena vezava predloga *po* z dajalnikom. Za opredelitev za katero koli od naštetih možnosti imamo žal premalo gradiva oz. primerov. Iz istega razloga ne moremo z gotovostjo opredeliti pojavnosti orodniške končnice v *Kranjskem rokopisu*.

Primeri jasno govorijo o rabi še ne poenobesedenih časovnih prislovov (točka 2 a): *po noči*) do Linharta oz. vsaj do konca 18. stoletja. Raba predloga *po* v pomenu posredništva in sredstva lahko zasledimo že pri Svetokriškem (*svetlobni žar, podeljen Ti po božjih sklepih*), odsotnost primerov do Jenka pa lahko pomeni, da drugi avtorji namesto *po* pišejo predlog *skozi*. Naleteli smo tudi na dva primera zamenjave predloga *nad* s predlogom *po* s pomensko sestavino razprostranjenosti po površini oz. boljše predmetu (*meni bo gospodarstvo po celi grajšini zaupal ter ker mu ti gospodarstva po svoji grajšinici nečeš zaupati*). Poleg teh glavnih treh rab predloga *po*, ki jih je v 19. stoletju doletela reforma, omenimo še dve iz najzgodnejše slovenščine, iz *Brižinskih spomenikov*: *po* kot ustreznica predloga *do* (*pot den*) ter *po* kot ustreznica predloga *za* (*Glagolite po naz*).

Uvrščanje primerov k ustreznim opredelitvam mi je pri nekaterih primerih povzročalo nemalo težav. Nekateri primeri se nahajajo na meji med različnimi pomeni (npr. med predmetnim in krajevnim pomenom: *Meni bo gospodarstvo po celi grajšini zaupal*), nekaterih primerov tudi s pomočjo sobesedila ne moremo z gotovostjo uvrstiti samo k enemu pomenu (primer *Po poduku, ki mu ga je dal učitelj, si je sestavil številke* lahko uvrstimo k pomenu časa, ki mu sledi dogajanje, ali k načinovnemu pomenu, natančneje k primernosti, primerljivosti, vodilu, merilu, zgledovanju), včasih pa je težko ločiti že samo pomene v tipologiji med seboj – v mislih imam načinovni pomen, in sicer primernost, primerljivost, vodilo, merilo, zgledovanje, običaj (3a) ter posnemanje, delovanje po vzoru, upoštevanje navodila, ukaza, prošnje (3b), ki sem ju ravno iz tega razloga združila.

2. 2 SINHRONI VIDIK

V slovenskem jezikoslovju besedni vrsti predlog ni bilo posvečene toliko raziskovalne pozornosti kot v ruskem, zato predstavimo nekaj ugotovitev glagolske vezljivosti, ki pa zadevajo tudi predloge nasploh in predlog *po*.

A. Žele meni, da že to, da so predlogi izprislovnega izvora (razvili naj bi se iz prostorskih prislovov, ki natančneje določajo dejanje), kaže na njihov obglagolski pomenskoskladenjski položaj. Izhodiščno so torej prosti glagolski morfemi (Žele 2001: 83). S to trditvijo se ne strinjam povsem, saj lahko predlogi stojijo tudi ob drugih besednih vrstah, ne samo ob glagolu (čeprav je res, da najpogosteje stojijo ob glagolu), npr. med dvema samostalnikoma (*hiša ob cesti*), med pridevnikom in samostalnikom (*ponosen na zmago*) ali med prislovom in samostalnikom (*daleč od mesta*) (glej str. 11).

Predložni morfemi lahko s svojimi različnimi pomenskoskladenjskimi vlogami vplivajo na različno skladenjsko uporabo glagolskega pomena. Ob prvotno splošnejših pomenih lahko predložni morfemi s prostorskoupravljalnim/prislovnim pomenom precizirajo glagolski pomen, npr. *upravljati z orožjem* »ravnati«, *napravljati iz sadja* »pridobivati, izdelovati« ipd. Prvotno dovolj pomensko specializirani glagoli pa lahko s predložnim morfemom postanejo širše pomenskoskladenjsko uporabni: ekspr. *Spet je segel po cigaretah*, *Rad seže po dobri knjigi*; nav. ekspr. *spopasti se z debelostjo/z obsežnim gladivom* (Žele 2001: 85).

Predložni glagolski morfem uvaja desno vezljivost. Prvotno prehodnim glagolom lahko spremeni pomen, s tem pa tudi desno vezljivost (*gledati po*). Razširjanje desne vezljivosti glagolskih sestavljenk lahko dosežemo z enakozvočnimi predložnimi glagolskimi morfemi (*oddaljiti se od*, *iztrgati iz*); včasih pa predponsko obrazilo ohrani samo še fazni pomen (*gledati po* : *pogledati po*) (prav tam: 89).

Pri obravnavi določil ob predložnomorfemskih glagolih je po mnenju A. Žele treba upoštevati tako stavčnočlenski kot tudi sporočevalni vidik. Pri **stavčnočlenskem vidiku** izpostavlja naslednje smernice kot pomoč pri določanju, ali gre za (predložni) predmet ali za (predložno)sklonsko prislovno določilo (2001: 91–92):

a) (predložni) predmeti so praviloma zamenljivi z zaimki, (predložno)sklonska prislovna določila pa s prislovi, npr. *sanjariti o dekletu/o njej* – *delati s težavo/težavno*;

b) pri (predložnih) predmetih je predložni glagolski morphem pomensko odvisen od glagola, pri (predložno)sklonskih prislovnih določilih pa ostaja predložni glagolski morphem pomensko samostojen in tako specificira razmerje do samostalniške besede, npr. *govoriti o miru* – *govoriti pri miru*;

c) v okviru (predložnih) predmetov so predložni glagolski morfemi pomensko usmerjani iz glagola, zato določeni glagoli izberejo samo določene predložne glagolske morfeme (enega ali več), npr. *misliti na/o*, medtem ko je v okviru (predložno)sklonskih prislovnih določil ta izbira predložnih glagolskih morfemov širša, npr. *misliti s težavo/po starem/za jutri/v stiski/pri problemu*.

Vežljivostna posebnost so glagoli premikanja, npr. *iti* (Žele 2001: 94):

- kod?, kam? (*po cesti, v mesto*);
- po čem? (poudarek na snovi: *po travi*);
- kod? (poudarek na prostoru: *po travniku*).

Pri **sporočevalnem vidiku** se A. Žele opira na Sgalla, ki opozarja, da stavčna zgradba poleg stavčnočlenske organiziranosti obsega tudi členjenje po aktualnosti, ki je z izražanjem hierarhije vedenja eden od pogojev upovedovanja. Tako bi v povedi *Leži na zemlji* predložno samostalniško zvezo *na zemlji* stavčnočlensko opredelili kot prislovno določilo kraja (*Kje leži?*), v povedi *Na zemlji leži*, kjer je zveza *na zemlji* pomensko poudarjena, pa kot predložni predmet (*Na čem leži?*) (Žele 2001: 94).

Pri določanju stavčnočlenskosti v okviru povedi tipa *Delam s strojem* si stavčna razmerja razjasnimo šele s sobesedilom:

- *Delam s strojem ali pa z lopato* (pomenski poudarek na sredstvu/orodju: s čim?);
- *Delam s strojem ali z rokami* (pomenski poudarek na načinu: kako?).

Pri glagolski vežljivosti A. Žele obravnava sklonska določila. Kot smo v danem diplomskem delu že ugotovili, se predlog *po* v slovenščini veže s tožilnikom in mestnikom, zato se поблиže seznanimo s tožilniškim in mestniškim določilom.

a) Tožilniško določilo

Najpogostejše (predložno)tožilniške zveze ob predložno morfemskih glagolih so *na, ob, v, za, po, nad, zoper* + tožilnik. Te izpostavijo ciljni predmet dejanja/procesa. Prevladujejo glagoli

ravnanja/upravljanja s pomensko sestavino »premikanja« (Žele 2001: 101). Predlog *po* pri tožilniku združuje namenskost s predmetnostjo, npr. *Šel je po zdravnika* (Žele 2001: 45–46).

b) Mestniško določilo

Mestniško določilo je predložnosklonsko določilo, ki omogoča stalno in najširšo pomenskoskladenjsko uporabo glagolskih predložnih morfemov. Predlogi *po*, *na*, *pri*, *ob*, *v*, *o* + mestnik so predvsem ob glagolih ravnanja/upravljanja s pomenskima sestavinama »premikanja« in »sonahajanja/sopojavljanja«, ki v okviru obvezne vezavnosti poleg predmetnih pomenov, npr. *govoriti o hiši*, uvajajo dinamične in statične okoliščine, npr. *iti po hiši/ob hiši* (Žele 2001: 95). Predlog *po* pri mestniku izraža pravo predmetnost, npr. *vprašati po otrocih*, ali čisto krajevnost, npr. *razbijati po vratih* (Žele 2001: 45–46).

2. 2. 1 Sintetični pristop⁵⁷

Pravega dela, ki bi obravnavalo sintetični pristop k predlogom v slovenskem jeziku, nimamo, še najbolj se temu principu, čeprav zelo na grobo, približa *Slovenska slovnica*.

2. 2. 1. 1 Slovenska slovnica

Slovenska slovnica iz leta 2000 opredeljuje pomen predložnih zvez. Ogledali si bomo samo tiste pomene, pri katerih navaja primere s predlogom *po*. Zveze predlog *po* + samostalniška ali prvotno pridevniška beseda ali prislov izražajo kraj, čas, lastnost in vzrok (Toporišič 2000, 416–418).

- 1 Zveze, ki izražajo prostor, povedo, kod se kaj dogaja (*po gozdu*), in so nesmerne. Na vprašanje *kod* se predlog veže z mestnikom ali tožilnikom, na vprašanje *kam* pa s tožilnikom.
- 2 Zveze, ki izražajo čas, povedo kdaj se kaj godi (*po letih čakanja*). Na vprašanje *kdaj* se predlog veže z mestnikom.
- 3 Zveze, ki izražajo lastnost, povedo:
 - a) kako se kaj godi (*govoriti po hrvaško*);

⁵⁷ Pri **sintetičnem pristopu** v jezikoslovju je v središče postavljena sinteza jezikovne pojavnosti. Gre za obravnavo s stališča tvorca besedila: »Tvorčevo izhodišče je pomen (pomenska zgradba) še nenastale jezikovne stvarnosti, ki jo bo poslal sprejemniku besedila, cilj pa izraz, oblika oziroma zgradba jezikovne stvarnosti, ki jo bo tvoril. Tvorec besedila gre torej od σημα 'znamenje' (pomen) k ὄνομα 'ime' (izraz, oblika, zgradba), zanj je značilen onomaziološki vidik« (Šekli 2014: 13).

- b) s čim se kaj primerja (*po polževo hodi*);
- c) orodje ali sredstvo, s katerim se kaj opravlja (*hoditi po berglah, sporočiti po kurirju*).

4 Zveze, ki izražajo vzročnost, povedo:

- a) zakaj se kaj godi (*po neumnosti se zaleteti*);
- b) čemú, s kakšnim namenom se kaj godi (*iti po zdravnika*).

2. 2. 2 Analitični pristop⁵⁸

Pri obravnavi predloga (in prislova) *po* se bomo poslužili zadnjih izdaj treh temeljnih jezikoslovnih del slovenskega jezika: *Slovenske slovnice*, *Slovarja slovenskega knjižnega jezika* ter *Slovenskega pravopisa*.

2. 2. 2. 1 Slovenska slovnica

Predložne zveze s predlogom *po* se rabijo s tožilnikom ali mestnikom (Toporišič, 2000: 420).

S tožilnikom izražajo:

- 1 mero (*po cele dneve ne vstane s postelje*),
- 2 namen (*iti po zdravnika*),
- 3 lastnost (*govoriti po domače*),

z mestnikom pa:

- 1 prostor (*rasti po prisojnih legah*),
- 2 čas (*priti po dvanajsti*),
- 3 lastnost (*poslati po pošti, film po romanu*),
- 4 vzrok (*javiti se po povabilu, oditi po lastni želji, znan po divjaštvu*),
- 5 ozir (*dober po naravi, tretji po vrsti, zanimiv po ritmu, blizu po interesih*).

Zveze glagol + predlog in pridevnik + predlog izražajo prehodnost glagolov in pridevnikov (Toporišič, 418). Za zveze glagol + predlog *po* *Slovenska slovnica* navaja primer *hlepiti po*

⁵⁸ **Analitični pristop** v jezikoslovju temelji na analizi jezikovne pojavnosti. Gre za obravnavo s stališča sprejemnika besedila: »Sprejemnikovo izhodišče je izraz (izrazna, glasovna podoba), oblika (oblikovna zgradba) oziroma zgradba (skladenjska zgradba) že dane jezikovne pojavnosti, ki jo je prejel od tvorca besedila, cilj pa pomen jezikovne pojavnosti, ki jo bo dekodiral. Sprejemnik besedila gre torej od ὄνομα 'ime' (izraz, oblika, zgradba) k σήμα 'znamenje' (pomen), zanj je značilen semaziološki vidik« (Šekli 2014: 13).

časteh (Toporišič 2000: 353), za zveze pridevnik + predlog *po* pa navaja primera z mestniškim dopolnilom (*Slovenska slovnica* predlog v takšni poziciji imenuje pridevniško dopolnilo): *pohlepen po denarju* ter *hrepeneč po domovini* (Toporišič, 2000: 328).

2. 2. 2. 2 Slovar slovenskega knjižnega jezika⁵⁹

Prislov *po* izraža:

- 1 porazdeljevanje enakega števila, količine česa na vsako od imenovanih oseb, stvari, pojmov: *v sobah prenočuje po pet ljudi*; *v klopi sedijo po trije učenci*; *fanta imata po dvoje hlač*, *v sobi jih spi po pet*, *okrepljen: na vsakega našega sta navalila po dva sovražnika*; *vsak od otrok je dobil po eno darilo*; *vsaka skupina ima po enega vodnika*; *vedno je obljubljal po dvema ali trem hkrati*; *obsojena sta bila na po deset let*, *vsak na deset let*; *vzgojil je nageljne s po dvema cvetoma*; *od strehe visijo po meter dolge sveče*; *ni ga domov po cele dni*, *po ves teden*; *sprehaja se po ure in ure*, *po cele ure*, *po več ur*; *v mesto hodi (po) dvakrat na leto*; *(po) koliko litrov porabi avtomobil na sto kilometrov*; *korakajo po dva in dva*; *stopati v vrsti eden po eden drug za drugim*;
- 2 prodajno ceno: *plačevati liter mleka po pet dinarjev*; *(pog.) jajca so po dinar (po en dinar)*; *inštruira po petdeset dinarjev na uro*; v prilastkovi rabi: *dajte mi tiste češnje po dvajset dinarjev kilogram*.

Predlog *po* + tožilnik:

- 1 izraža premikanje z namenom, da pride oseba, stvar na cilju na izhodiščni položaj premikanja: *iti, poslati po zdravnika*; *po kaj si prišel*; *povabili so ga, zdaj pa ni nikogar ponj*; *skoči v lekarno po zdravila*; *seči v žep po denar*; *pisati tovarni po navodila*; *redko šla je k studencu po vode (po vodo)*;
- 2 s svojilnim zaimkom ali pridevnikom izraža hotenje, voljo, ki (naj) usmerja, vodi ravnanje: *pri naši hiši bi bilo vse drugače, če bi šlo po moje*; *pa naj bo po njegovo, če že tako hoče*; *vsakdo ravna po svoje*; *hišo so uredili po Janezovo*;
- 3 s pridevnikom srednjega spola ali pridevniškim prislovom izraža način, kako dejanje poteka: *po božje častiti*; *po bratovsko deliti*; *tuliti po volčje*; *živeti (po) beraško*; *skrbeti za koga (po) očetovsko*; *govori (po) nemško*, zastar. *po nemški*.

⁵⁹ Za potrebe preučevanja sem vzela spletno izdajo SSKJ (<http://bos.zrc-sazu.si/sskj.html>).

Predlog po + mestnik izraža:

- 1 neurejeno premikanje ali stanje:
 - a) na enotni površini: *hoditi po gozdu; sprehajati se po mestu, parku; potovati križem po svetu; po obeh straneh poti so njive; hoditi po dežju; premetavati se po postelji; po tleh razmetani listki; pege po obrazu; iskati, brskati po slovarju;*
 - b) na površini, ki jo oblikuje množica posameznih predmetov: *sneg leži po gorah; kmetije so raztresene po gričih; hoditi po hribih; posedati po krčmah; prsti hitijo po tipkah; ptice skačejo po vejah; listje rumeni po drevju; skriva se po grmovju; oziral se je po poslušalcih; polemika po časopisih;*
- 2 usmerjeno premikanje na površini česa podolžnega: *stopati po cesti; potok teče po dolini; obleka se trga po šivih; plezati po vrvi; knjiž. kri polje po žilah; voda curlja po žlebu; povzpeti se v peto nadstropje po stopnicah; gladiti psa po dlaki; po poti jesti (med potjo);*
- 3 a) premikanje, usmerjenost na površino predmeta: *od obupa se je tolkel po glavi; udariti psa po gobcu; razbijati po vratih; ravnati po zakonu*
b) premikanje k čemu s sovražnim namenom: *vsi so planili po njem; tolči po sovražniku;*
- 4 premikanje:
 - a) z namenom, da se kaj pridobi, obdrži: *seči po knjigi; pes hlastne po muhi; ekspr. gostje so kar planili po jedeh;*
 - b) z določenim namenom sploh: *iti v mesto po opravkih; mladi hodijo z doma po zaslužku; šel je ven po nakupih (nakupovat);*
- 5 usmerjenost duševne dejavnosti k predmetu:
 - a) ki naj se spozna, zazna: *pogledati po vremenu; povprašati po zdravju, znancu; vprašal ga je po imenu; neprav. debata po tem vprašanju (o);*
 - b) ki je cilj čustvovanja, volje: *hrepeneti, ekspr. koprneti po čem; potreba po jedi; želja po popolnosti; pohlep po denarju; psu se cedijo sline po klobasi;*
 - c) ki je vir, izhodišče čustvovanja: *žalovati po kom; hudo mu je po materi;*
- 6 a) čas, trenutek, ki mu sledi dogajanje: *po petih letih ga prvič vidim; po treh tednih se vrnem; po deseti (uri) pridi v pisarno; po kosilu počiva; po maturi se bo vpisal na univerzo; prva leta po osvoboditvi; kmalu po polnoči; pri štetju let leta deset po našem štetju; neprav. pred in po uporabi (pred uporabo in po njej);*
b) (časovno) zaporedje: *ajda se seje po pšenici; po Vrhniki pride Logatec (za Vrhniko);*
c) v zvezi z biti izraža prenehanje, izginitev: *sneg kar vidno jemlje, kmalu bo po njem; je že po dežju (nehalo je deževati);*
č) zastar. čas, v katerem se kaj dogaja; ob: *shajali so se po zimskih večerih;*

- 7 merilo, vodilo:
- a) pri določanju, opredeljevanju: *spoznati koga po glasu, hoji; podoben, različen po značaju; večji po postavi; prvi po moči; postaviti se v vrsto po velikosti; mehanik po poklicu; po rodu Hrvat; sorodstvo po stricu; njegov brat, Peter po imenu (ki mu je ime);*
 - b) pri usklajanju, prilagajanju: *oblačiti se po modi; čevlji so narejeni po nogi; ladjo so imenovali po glavnem mestu; delati po načrtu; ravnati po zakonu; pomagati po svojih močeh; ekspr. delati po stari navadi; nagrajevanje po delu; publ. po svojem položaju je član odbora;*
 - c) merilo, vzor pri posnemanju, poustvarjanju: *slikati po naravi; scenarij je narejen po romanu; zgledeovati se po drugih; igrati, peti po notah;*
- 8 sredstvo, posrednika: *poslati po pošti, železnici; sporočiti po kurirju; publ. nadzorovati po svojih organih; neprav. za izražanje povzročitelja; od: po hudournikih razrita pot; zavzetje Carigrada po Turkih; povezani smo po skupnih doživljajih (s skupnimi doživljaji); po človeških rokah narejeni kipi (s človeškimi rokami);*
- 9 vzrok, zaradi katerega se kaj dogaja: *to se je zgodilo po tvoji krivdi; po fižolu ga boli želodec; po sadju ga napenja; mož je znan po grobosti; sloveti po lepoti;*
- 10 vir, izvor:
- a) pri zaznavanju s čutili: *čebelnjak diši po medu in vosku; okus po ananasu, čokoladi; smrdeti po žganju;*
 - b) pri prevzemanju z dedovanjem, nasledstvom: *dobiva pokojnino po možu; vdova po profesorju; po očetu ima oči, po materi lase;*
- 11 način, kako dejanje poteka: *hoditi po prstih; plaziti se po trebuhu; po grobem obdelati; obsoditi po krivem; po pravici razsoditi; ekspr. jeziti se po nepotrebem;*
- 12 a) mero: *jemati zdravilo po kapljicah; plačevati po kosu; prodajati zemljišče po parcelah; piti po požirkih;*
- b) delitev, razdeljevanje: *razdeliti po enakih delih; publ. plačevati za vodo sto dinarjev po osebi (na osebo);*
- 13 ceno: *prodajati po nizki ceni; jajca so bila na trgu po dinarju; po čem je vino;*
- ekspr. *(nedolžna) kri vpije po maščevanju ((po nedolžnem) umorjene(ga) je treba maščevati); otrok je po očetu (ima njegove lastnosti); zastar. prvi po cesarju (za cesarjem); Janez Kocmur, po domače Maček (izraža (hišno, osebno) ime v rabi domačinov); to mu ni po duši (mu ni všeč); nižje pog., ekspr. šel je po gobe (umrl je); pog. po privatni liniji (privatno, ne službeno); star. iti po plemenu (goniti se; pariti se); ekspr. malo po malo sneži (pomalo);*

po mojem to ni prav (po mojem mnenju); pog. že kar dobro govori po naše (v jeziku, ki je tu v rabi); nar. vzhodno reč po našem pomeni besedo (v našem narečju); prišel sem po slovo (se posloviti)

♦ šport. *zmagati po točkah (premagati nasprotnika samo zaradi višjega števila dobljenih točk); vet. krava je po teletu (se je pred kratkim otelila); prim. podolgem, pomalem, ponavadi, posili, posredi, postrani, povečini ipd.*

2. 2. 2. 3 Slovenski pravopis⁶⁰

Predlog *po* + tožilnik v sklopu z navezno obliko osebnega zaimka izraža:

- 1 vzročnost: *iti po zdravniku; seči v žep po denar; Poslali ste póme (zastar. po mé);*
- 2 lastnost: *govoriti po slovensko; narediti po svoje.*

Predlog *po* + mestnik

1 prostorska pot ali razmeščenost: *hoditi po pravi poti; potovati po svetu; padati po pobočju; premetavati se po postelji; iskati po slovarju; posedati po krčmah; pege po obrazu; polemike po časopisih; tolči se po glavi;*

2 časovnost: *po torku pride sreda; Pridite spet po 13. juniju; vrniti se po polnoči; po maturi oditi na univerzo; po dežju je posijalo sonce; Bilo je po žetvi; pred in po vojni (pred vojno in po njej); Lesce so po Radovljici (za Radovljico);*

3 vezljivost: *vreči se po materi (biti ji podoben); planiti po sovražniku; seči po knjigi; povprašati po zdravniku; hrepeneti po domovini; potreba po jedi; pohlepen po denarju; zavzetje Carigrada po Turkih (od Turkov);*

4 vzročnost: *zgoditi se po krivdi, zaslugi koga; storiti kaj po neumnosti; povezani po skupnem trpljenju (s skupnim trpljenjem); priti po jesti in piti (po jed in pijačo); sloveti po lepoti;*

5 lastnost: *hoditi po prstih; po pravici razsoditi; zdravilo jemati po kapljicah; plačevati po kosu; prodajati po nizki ceni; dišati po jabolkah; sporočiti po kurirju; dober po srcu; po njegovem (mnenju) je to napaka;*

⁶⁰ Za potrebe preučevanja sem vzela spletno izdajo *Slovenskega pravopisa* (<http://bos.zrc-sazu.si/sp2001.html>).

6 izvor: *imeti oči po materi; pokojnina po možu;*

7 povedkovniškost: *Ni mu bila po duši (Ni mu bila všeč); biti čisto po očetu (tak kot oče); Bila je po porodu.*

Ob izpuščenem vezavnem samostalniku:

1 predlog *po* + imenovalnik izraža lastnost: *V klopeh sedijo po trije učenci;*
s pretvorbo v roditelj: *V sobi nas je spalo po deset dijakov; po meter visoki zameti; korakati po trije in trije; vstopati po eden (posamezno);*

2 predlog *po* + tožilnik izraža lastnost: *po ves teden ga ni domov; inštruirati vsakega po eno uro.*

2. 2. 2. 4 Primerjava tipologij

Že ko preletimo tipologije predloga *po*, kot so zapisane v *Slovenski slovnici*, *Slovenskem pravopisu* ter *Slovarju slovenskega knjižnega jezika*, opazimo, da se njegova obravnava v omenjenih delih razlikuje tako v številu kot v poimenovanju pomenov. Glede na zglede, ki jih podajajo, sem izdelala vzporedno primerjavo.

a) *Po* + tožilnik

Slovenski pravopis	Slovenska slovnica	SSKJ
vzročnost (1)	namen (2)	izraža premikanje z namenom, da pride oseba, stvar na cilju na izhodiščni položaj premikanja (1)
lastnost (2)	lastnost (3)	s pridevnikom srednjega spola ali pridevniškim prislovom izraža način, kako dejanje poteka (3)
	/	s svojilnim zaimkom ali pridevnikom izraža hotenje, voljo, ki (naj) usmerja, vodi ravnanje (2)

b) *Po* + mestnik

Slovenski pravopis	Slovenska slovnica	SSKJ
prostorska pot ali razmeščenost (1)	prostor (1)	neurejeno premikanje ali stanje na enotni površini (1a)
		neurejeno premikanje ali stanje na površini, ki jo oblikuje množica posameznih predmetov (1b)
		usmerjeno premikanje na površini česa podolžnega (2)
	/	premikanje, usmerjenost na površino predmeta (3a)
vezljivost (3)	/	premikanje k čemu s sovražnim namenom (3b)
	/	premikanje z namenom, da se kaj pridobi, obdrži (4a)
	/	usmerjenost duševne dejavnosti k predmetu, ki naj se spozna, zazna (5a)
/	/	premikanje z določenim namenom sploh (4b)
/	/	usmerjenost duševne dejavnosti k predmetu, ki je cilj čustvovanja, volje (5b)
/	/	usmerjenost duševne dejavnosti k predmetu, ki je vir, izhodišče čustvovanja (5c)
časovnost (2)	čas (2)	čas, trenutek, ki mu sledi dogajanje (6a)
/	/	(časovno) zaporedje (6b)
/	/	v zvezi z biti izraža prenehanje, izginitiv (6c)

/	/	<i>zastar.</i> čas, v katerem se kaj dogaja (6č)
lastnost (5)	ozir (5)	merilo, vodilo pri določanju, opredeljevanju (7a)
	lastnost (3)	sredstvo, posrednik (8)
	/	vir, izvor pri zaznavanju s čutili (10a)
	/	način, kako dejanje poteka (11)
	/	cena (13)
povedkovniškost (7)	/	/ (nekateri zglede najdemo pri drugih pomenih, sicer pa v frazeološkem in terminološkem gnezdu)
/	/	merilo, vodilo pri usklajanju, prilagajanju (7b)
/	/	merilo, vzor pri posnemanju, poustvarjanju (7c)
vzročnost (4)	vzrok (4)	vzrok, zaradi katerega se kaj dogaja (9)
izvor (6)	/	vir, izvor pri prevzemanju z dedovanjem, nasledstvom (10b)
/	/	mera (12a)
	/	delitev, razdeljevanje (12b)

c) Drugo

Slovenski pravopis	Slovenska slovnica	SSKJ
predlog <i>po</i> + imenovalnik: lastnost (1)	/	prislov <i>po</i>: porazdeljevanje enakega števila, količine česa na vsako od imenovanih oseb, stvari, pojmov (1)
predlog <i>po</i> + tožilnik: lastnost (2)	predlog <i>po</i> + tožilnik: mera (1)	prislov <i>po</i>: prodajna cena (2)
	/	

Iz preglednice je razvidno, da je najbolj ohlapno zastavljena tipologija po *Slovenski slovnici*, najbolj podrobno pa po SSKJ. Odstopanja so najbolj opazna pri pomensko najbolj razvejanem sklonu: mestniku. Tako kot je analizo besedila zaradi ohlapnosti težko opraviti po tipologiji *Slovenske slovnice*, tako je v nekaterih primerih pri tipologiji SSKJ zaradi (pre)podrobne razčlenjenosti težko ločevati med posameznimi pomeni, npr. *po pravici razsoditi* je vmeščen k načinu (11), *ravnati po zakonu* pa k merilu, vodilu pri usklajanju, prilagajanju (7b), lahko pa bi bila oba zglede uvrščena k istemu pomenu, kot je to storil Pleteršnik. Težko je ločiti tudi pomena premikanje, usmerjenost na površino predmeta (3a) in premikanje k čemu s sovražnim namenom (3b), saj v nekaterih primerih težko določimo, ali se je nekaj zgodilo s sovražnim namenom ali ne, npr. *udariti psa po gobcu*. *Slovenski pravopis* ponuja neko srednjo mero členitve, vseeno pa menim, da ima dve pomanjkljivosti. Prva je ohlapnost (prostorska pot ali razmeščenost (1) ter lastnost (5) sta zelo široka pojma in vključujeta zelo različne zglede, ki bi jih brez težav pomensko natančneje določili), druga pa členitev na različnih nivojih, npr. vezljivost (3) in povedkovniškost (7) ne izražata pomena tako kot npr. časovnost (2), kar je še posebej razvidno pri povedkovniškosti, ki je ni med opredelitvami po SSKJ, njene zglede pa uvršča deloma med druge pomene, sicer pa čisto posebej v frazeološko in terminološko gnezdo. Pri primerjavi vseh treh tipologij ugotovimo tudi posebnost SSKJ pri dojetanju *po* ne samo kot predloga, temveč tudi kot prislova, kar ni v skladu s Toporišičevo teorijo o predlogih. Ta namreč pravi, da se pravi predlogi (kamor sodi predlog *po*) uporabljajo samo kot predlogi (Toporišič 2000: 413). Tako bi *po* lahko neupravičeno uvrstili k nepravim, ki se lahko uporabljajo tudi kot prislovi (prav tam). Primere, ki jih za *po* kot prislov navaja SSKJ, *Slovenska slovnica* in *Slovenski pravopis* uvrščata k predlogu *po* s tožilnikom (*Slovenska slovnica*) in k predlogu *po* s tožilnikom ali z imenovalnikom (*Slovenski pravopis*; tudi to je posebnost, saj naj bi se v slovenščini s tremi skloni vezal samo predlog *za* (Toporišič 2000: 414)).

Po tehtanju zgoraj omenjenih ugotovitev sem za analizo besedila izbrala tipologijo po SSKJ z določenimi poenostavitvami.

3 PREUČEVANJE PREDLOGA *PO* V RUSKEM JEZIKU

Pri preučevanju predloga *po* se bomo zaradi precej pozne uveljavitve ruskega jezika kot knjižnega posvetili predvsem sinhronemu stanju. Najprej pa si, kot diahroni vložek, pogledjmo, kako se je v 19. stoletju v ruščini razvijala vezljivost predloga *po* z dajalnikom in mestnikom. Zveze *po* + tožilnik v naslednjem poglavju ne bomo obravnavali, saj njegov razvoj ne temelji na spremembi vezljivosti predloga.

3.1 SPREMEMBE V VEZLJIVOSTI PREDLOGA *PO* V RUŠČINI

Predlog *po* je skozi čas v določenih pomenih spremenil sklone, s katerimi se je vezal. Opazimo lahko težnje *po* zamenjavi mestnika z dajalnikom. Ustavimo se pri štirih primerih predloga *po* + mestnik, ki jih je mogoče opaziti v 19. stoletju, in opazujmo njihov razvoj, kakor jih je predstavila E. V. Muravenko⁶¹:

- 1 časovni pomen (*случиться по битве*, sln. *zgoditi se po bitki*);
- 2 vzročni pomen pri glagolih, ki izražajo žalost (*тосковать по муже*, sln. *žalovati po možu*);
- 3 krajevni pomen pri glagolih premikanja (*идти по нем*, sln. *iti za njim*);
- 4 predmetni pomen pri glagolih usmerjenega dejanja (*стрелять по них*, sln. *streljati po njih*).

1 Predlog *po* se rabi v pomenu *после*. V 19. stoletju je bilo število samostalnikov, ki so se rabili v tem pomenu, znatno večje (*по битве, по смерти* ipd.). *Словарь языка Пушкина*⁶² navaja, da se v danem pomenu rabita dajalnik in mestnik, da sicer pri Puškinu veliko redkeje srečamo dajalnik kot mestnik, pri drugih avtorjih 19. stoletja pa primerov rabe dajalnika v tem pomenu praktično ni. Tako ostaja vprašanje, ali je bila raba dajalnika v podobnih primerih v 19. stoletju normirana ali pa gre za specifični jezik Puškina. Danes se z zvezo *po* + mestnik v časovnem pomenu v glavnem srečujemo v poslovnem in publicističnem jeziku, pa še to z omejenim številom samostalnikov: *по возвращении, по выяснении, по достижении* ipd. Raba dajalnika velja za zaznamovano (Muravenko 2008).

⁶¹ Razprava je dostopna na: <http://iling.spb.ru/nord/materia/rusconstr2009/muravenko.pdf>.

⁶² *Словарь языка Пушкина*: в 4 т./ Отв. ред. акад. АН СССР В.В. Виноградов. — 2-е изд., доп. М.: Азбуковник, 2000. Автора strani ne navaja.

2 Predlog *po* se rabi v pomenu vzroka z glagoli, kot sta *грустить* in *тосковать*. V vzhodni slovanščini se je s tovrstnimi glagoli večinoma rabila zveza *o* + mestnik, predlog *po* pa se je rabil samo z mestnikom in bil bolj rabljen v povezavi s smrtjo, ločitvijo. Vinogradov meni, da je pri rabi *po* + mestnik po glagolih, ki izražajo žalost, prišlo do vzročne preosmislitve časovnega pomena (Муравенко 2008). Skozi razvoj se mestnik postopoma umika dajalniku. V 19. stoletju se je dajalnik uporabljal samo s samostalniki v množini, mestnik pa s samostalniki v ednini in z zaimki: *Всё грустит по муже* (И. А. Гончаров); *Что погребла? Признаюсь, и по них сердце болит* (А. С. Пушкин). V zadnjih dveh stoletjih se vse bolj uveljavlja dajalnik in zadnji slovarji, po raziskovanju E. V. Muravenko, navajajo dajalnik kot edino pravilno možnost: *грустить по мужу, тоска по родному дому*. Dokončne nadomestitve mestnika z dajalnikom pa še ni. V govoru starejših ljudi namreč še lahko opazimo vezavo zaimka 1. in 2. osebe z mestnikom (*скучать по Вас*), včasih pa se z mestnikom vežejo tudi drugi zaimki v ednini (*Тоскую по нем*; Виктор Некрасов, 1981) (Муравенко 2008).

3 Enako se dogaja tudi s prostorskim pomenom predloga *po*. Razlika je samo v tem, da je tu do izrinjanja mestnika prišlo nekoliko prej. V začetku 19. stoletja se je mestnik rabil samo z zaimki 3. osebe (*Он снова жаждою томился, И градом пот по нём катился* (А. С. Пушкин)). V 20. stoletju se predlog *po* v prostorskem pomenu rabi samo z dajalnikom (Муравенко 2008), kar potrjuje Vondrákovo tezo, da se mestnik umika dajalniku, ter nasprotuje mnenju K. I. Hodove, ki trdi nasprotno (glej str. 20, točka 1 b): Mestnik s predlogom *po* v omejenem prostoru).

4 Takšna pa je raba predloga *po* s samostalniki, ki izražajo predmet, na katerega je naravnano dejanje (z glagoli *бить, ударять, стрелять* ipd.): s samostalniki je že od 18. stoletja v rabi dajalnik, z zaimki pa je v 19. stoletju še v rabi mestnik (*Выискались охотники, которые [...] стреляли по нем, но иннок точно был заколдован* (Д. Н. Мамин-Сибиряк); *По них выстрелили из пушки* (А. С. Пушкин)). Med osebnimi zaimki se najprej začne vezati z dajalnikom zaimek *они*. Zaimek *он* se rabi z mestnikom vse 19. stoletje in ga šele v 20. začne izpodrivati dajalnik. Najdlje se mestnik obdrži z zaimkoma *мы* in *вы* (*Может, как раз с того места и стреляет сейчас по нас пулемет* (Виктор Некрасов, 1946)). Danes sta obliki *по нам, по вам* nezaznamovani, starejši obliki *по нас, по вас* pa srečamo samo pri starejših govornicah (Муравенко 2008).

Opažamo tendenco po utrditvi določenega pomena določene oblike. V zadnjih treh izbranih pomenih je mestnik izpodrinil dajalnik (mestnik → dajalnik, op. B. G.), to pa se je zgodilo postopoma: samostalnik v množini – zaimek *они* – samostalnik v ednini – zaimka *он, кто* (in izpeljave) – zaimka *мы* in *вы*. V časovnem pomenu se utrjuje mestnik. Gre za poseben primer, pri katerem se predlog *по* veže z mestnikom, je pa število samostalnikov omejeno, govorimo lahko tudi o prehodu teh samostalnikov s predlogom *по* k sestavljenim predlogom (Муравенко 2008). Več o sestavljenih predlogih v naslednjem poglavju, s katerim prehajamo k splošnemu sinhronemu pregledu predlogov.

3.2 TIPOLOGIJA PREDLOGOV

Predlogi se po mnenju N. Ju. Švedove (1980: 704–705) delijo po eni strani na prave in neprave, po drugi strani pa na nesestavljene in sestavljene.

Pravi predlogi so zaprta skupina preprostih besed, neodvisnih od živih besedotvornih odnosov z leksikalnimi besedami. Skoraj vsi pravi predlogi so večpomenski. Mnogi se lahko vežejo z več kot enim sklonom. M. Remnjova pravi, da gre za prvotne predloge (*первичные предлоги*), ki so jih slovanski jeziki prevzeli iz indoevropskih predlogov, njihovo število pa se je v praslovanščini povečalo na račun novih, ki so se oblikovali predvsem iz prislovov, pa tudi iz drugih besednih vrst (Ремнева 2004: 301). Toporišič (2000: 413) za prave predloge meni, da se uporabljajo samo kot predlogi.

Nepravi predlogi so predlogi, ki imajo žive besedotvorne odnose in leksikalno-semantične zveze z leksikalnimi besedami (samostalniki, prislovi in glagoli (deležji)). Nepravi predlogi so nastali kasneje, so številčnejši od pravih, toda izražajo manj pomenov, vsak pa se veže samo z enim sklonom. Vsi nepravi predlogi se delijo na izimenske (*ввиду, в качестве, во имя, по линии*), prislovne (*близ, сверх, после, согласно*) in izglagolske (*включая, исключая, не считая*). Toporišič (2000: 413) nepravim predlogom pripisuje rabo ne samo kot predlogi, temveč tudi kot prislovi, samostalniki ali kaj drugega.

K **nesestavljenim predlogom** sodijo vsi enobesedni pravi in nepravi predlogi.

K **sestavljenim predlogom** uvrščamo samo neprave predloge, ki so sestavljeni iz dveh ali treh besed: zveze sklonljivih besednih vrst, deležij ali prislovov z enim ali dvema pravima predlogoma (*впередь до, в отличие от, согласно с, по отношению к, глядя по*) (Švedova, §1656; 704–705).

Vsi predlogi so kombinacija zgoraj omenjenih delitev. Predlog *po* sodi k pravim predlogom, zato pri nepravih pogledjmo samo opredelitev in omenimo samo tiste, katerih sestavni del je predlog *po*.

3. 2. 1 Pravi nesestavljeni predlogi: *в (во)* + tož. in mest., *к (ко)* + daj., *на* + tož. in mest., *о (об, обо)* + tož. in mest., *по* + daj., tož., mest., *при* + mest., *про* + tož., *с (со)* + rod., tož., or. idr. V to skupino sodijo tudi parni predlogi, pisani z vezajem: *из-за* + rod., *из-под* + rod. idr. (Шведова 1980: 706).

3. 2. 2 K nepravim predlogom sodijo predlogi, ki so izšli iz prislovov, samostalnikov in deležij. *Po* se kot del sestavljenih predlogov pojavlja pri izsamostalniških (z enim pravim predlogom: *по адресу, по линии, по мере, по образцу, по поводу, по причине, по случаю, по части* ter z dvema pravima predlogoma: *по направлению к, по отношению к, по сравнению с*) in izglagolskih predlogih (*глядя по, смотря по, судя по*) (Шведова 1980: 706–709).

3. 3 PREDLOG *PO* V SODOBNI RUŠČINI

Predlog *po* se v ruščini veže s tremi skloni: dajalnikom, tožilnikom in mestnikom.

Razločevanje, s katerim sklonom se veže v vsakem konkretnem primeru, pogosto ni tako enostavno. Bondarenko (1961: 28) navaja primere, pri katerih dajalniške in mestniške končnice sovpadajo: *плыть по реке – плавать в реке, идти по улице – встретить на улице, бродить по лесу – быть в лесу, бежать по берегу – стоять на берегу*. Za jasno razlikovanje sklonskih oblik moramo upoštevati nedvoumne primere: «Добиться четкого различения падежных форм можно при условии твердого значения, с какими падежами употребляются те или иные предлоги, какую падежную форму каждый из них уточняет, развивает» (Бондаренко 1961: 28). Pri samostalnikih v množini s predlogom *po* ne prihaja do napak in težav, saj se vedno veže z dajalnikom: *Партийцы стояли по тротуарам с*

винтовками у ноги на сажень друг от друга; Медленно ползли эшелоны по российским равнинам (Бондаренко 1961: 30).

Pri pregledu pomenov predloga *po* se bomo poslužili dveh jezikoslovnih pristopov: analitičnega⁶³ in sintetičnega⁶⁴. Pomen predloga *po* po analitičnem pristopu bomo predstavili s Šeljakinovo in vzporedno Bondarenkovo opredelitvijo, po sintetičnem pristopu pa s Šeljakinovo, ki jo bomo pri prostorskem pomenu dopolnili s preučevanji A. Nikolove, ter njegovi opredelitvi dodali dognanja Ju. L. Kuznecove o distributivnem pomenu, ki ga Šeljakin ne navaja.

3. 3. 1 Predlog *po* po analitičnem pristopu

Pomen dajalnika s predlogom *po*⁶⁵ (Шелякин 2001: 44–49):

- 1 zunanja površina predmeta, na katero je usmerjeno premikanje predmeta ali dejanje (*ходить по комнате, гладить по голове, ударить палкой по доске, от tod: стрелять по противнику, играть по нотам, отвечать по книге, идти по компасу*);
- 2 skladnost/neskladnost s čim (*одеваться по моде, работать по плану, жить по обычаям отцов, называть по имени*);
- 3 osnova, povod (*судить по внешности, награждать по заслугам, сказать по глупости, уволиться по желанию*);
- 4 vrsta, področje delovanja, izražanja dejstev, lastnine, odnosov (*чемпион по боксу, друзья по школе, специалист по животноводству, соседи по вагону; мягкий по*

⁶³ **Analitični pristop** v jezikoslovju temelji na analizi jezikovne pojavnosti. Gre za obravnavo s stališča sprejemnika besedila: »Sprejemnikovo izhodišče je izraz (izrazna, glasovna podoba), oblika (oblikovna zgradba) oziroma zgradba (skladenjska zgradba) že dane jezikovne pojavnosti, ki jo je prejel od tvorca besedila, cilj pa pomen jezikovne pojavnosti, ki jo bo dekodiral. Sprejemnik besedila gre torej od ὄνομα 'ime' (izraz, oblika, zgradba) k σήμα 'znamenje' (pomen), zanj je značilen semaziološki vidik« (Šekli 2014: 13).

⁶⁴ Pri **sintetičnem pristopu** v jezikoslovju je v središče postavljena sinteza jezikovne pojavnosti. Gre za obravnavo s stališča tvorca besedila: »Tvorčevo izhodišče je pomen (pomenska zgradba) še nenastale jezikovne stvarnosti, ki jo bo poslal sprejemniku besedila, cilj pa izraz, oblika oziroma zgradba jezikovne stvarnosti, ki jo bo tvoril. Tvorec besedila gre torej od σήμα 'znamenje' (pomen) k ὄνομα 'ime' (izraz, oblika, zgradba), zanj je značilen onomaziološki vidik« (Šekli 2014: 13).

⁶⁵ Bondarenko (1961: 70–71) naslednje pomene imenuje: 1 – prostorska, 2 – načinovna, 3 – vzročna, 4 – opredeljevalna, 5 – predmetna, 6 – ne navaja, 7 – časovna razmerja.

- тембру, отличный по качеству, занятия по русскому языку, задачник по арифметике, приказ по университету, хлопотать по хозяйству*);
- 5 предмет porazdelitve (*раздать по яблоку, взять по палке, ездить по знакомым, собирать по каплям*);
- 6 osnova, kriterij primerjanja (*по численности населения наш город уступает другим городам, по красоте с ней никто не сравнится, по своему содержанию эта книга очень интересная*);
- 7 neomejeno ponavljanje časovnih odsekov (*по ночам, по утрам, по вторникам*).
- Bondarenko (1961: 71) naštetim pomenom dodaja še enega:
- 8 ciljna razmerja (*посылать по разным делам*).

Pomen tožilnika s predlogom *po*⁶⁶ (Шелякин 2001: 44–49):

- 1 končna meja razširjenosti dejanja v prostoru in času (*засучить рукава по локоть, стоять по горло в воде, жить с июля по август, по сию пору*);
- 2 vzetje predmeta kot cilja premikanja (*идти по ягоды, по грибы*), pogovorno;
- 3 številčne enote (*раздать по четыре книги, собираться по пять человек, нам по тридцать лет*).

Dodajmo še dva pomena:

- 4 načinovno (*занят по горло*) (Бондаренко 1961: 70–71);
- 5 frazeološke besedne zveze (*влюбиться по уши, занят по горло*) (Бондаренко 1961: 28–29).

Primer *занят по горло* se kot pojasnilo pojavi pri načinovnih in frazeoloških razmerjih, kar je po eni strani lahko moteče, saj ne dobimo jasne predstave o razlikovanju teh razmerij, po drugi strani pa dobimo vtis, da določanje pomena (tako kot tudi sklona), ni vedno enostavno.

Bondarenko (1961: 29–30) mestnik⁶⁷ s predlogom *po* v ednini deli na naslednja razmerja:

⁶⁶ Bondarenko (1961: 28–29) predlog *po* s tožilnikom deli podobno: 1 – ločuje posebej na predmetna in časovna razmerja, 2 – ciljna razmerja, 3 – jih ne omenja.

⁶⁷ Pomen mestnika s predlogom *po* je specializiran za izražanje časa v pomenu nečesa, kar sledi opomenjenemu dejanju (*жениться по окончании университета, по возвращении из отпуска*). Tak pomen ni prvoten; v stari ruščini se je uporabljal v prostorskem pomenu *идти по ком* (= za kom) (Шелякин 2001: 44–49).

- 1 v pomenu *после* (*по истечении, по прибытии, по окончании, по рассмотрении, по уходе, по ознакомлении, по вступлении, по приезде, по выздоровлении, по смерти*);
- 2 ob glagolih čustvovanja: *скучать, тужить, тосковать, вздыхать, грустить, страдать, горевать* itd. (*тужит по сыне, тоскует по муже, плачет по отце*); v sodobnem ruskem jeziku je ob teh glagolih nezaznamovana raba z dajalnikom (*тужит по сыну, тоскует по мужу, плачет по отцу*), z mestnikom pa je pojmovana kot zastarela ali narečna;
- 3 ob osebnih zaimkih (*Этого, однако, не видно по вас; Весь... день он капризничает. Все не по нем; Мятежники выбежали, из крепости начали по ним стрелять из пушек.*

3. 3. 2 Predlog *по* po sintetičnem pristopu

Šeljakin je predloge opredelil glede na funkcionalno slovnico. Omenili bomo samo tiste, kjer se pojavlja predlog *по*. Razvrščamo jih v dve skupini: funkcionalna tipologija prilastkov ter okoliščin. Okoliščine kraja, prostora bomo nadgradili s tipologijo po A. Nikolovi, na koncu pa bomo dodali še pregled distributivnosti po Ju. L. Kuznecovi.

3. 3. 2. 1 Funkcionalna tipologija prilastkov (функциональная типология определения)

Predlog *по* stoji desno od samostalnika in ima vlogo neujemalnega prilastka. Šeljakin (2001: 230–245) jim pripisuje izražanje lastnosti predmeta na tri načine:

- I s **predložno-sklonsko obliko samostalnika** (*по + daj*), ki izražajo:
 - a namen, določenost (*служба по охране границ, приказ по школе*);
 - b povod, osnovo za obstoj predmeta (*брак по любви, пенсия по старости*);
 - c osebne zveze in odnose (*родственники по мужу, сосед по квартире, друзья по школе, учитель по физике*);
- II s **prislovom** (*надпись по-русски*);
- III s **pojasnjevanjem, konkretiziranjem pomena abstraktnih samostalnikov** (*по + daj*) v pomenu znanja, ki je zajeto v učnih pripomočkih, zapiskih, predavanjih (*учебник по*

физике, книга по языкознанию, задачник по алгебре, конспект по биологии, урок по математике, занятия по русскому языку).

3. 3. 2. 2 Funkcionalna tipologija okoliščin (функциональная типология обстоятельств)

Predlog *po* Šeljakin obravnava v naslednjih okoliščinah: kraja oz. prostora, časa, trajanja, vzroka, načina, mere, sredstva, omejitve, skladnosti ter usmerjenega dejanja na lokalizacijo, ki je del predmeta. Podrobneje si pogledjmo vsako posebej.

3. 3. 2. 2. 1 Kraj, prostor⁶⁸ (пространственные локализаторы)

Šeljakin okoliščine kraja, prostora deli na lokative, direktive in tranzitive, lokative pa še na lokalizacijo na zunanjih delih, znotraj ter izven meja prostorskega orientirja.

I Lokativi – po njih se vprašamo *где?*

- 1 Lokalizacija na zunanjih delih prostorskega orientirja⁶⁹ poteka na več mestih enega prostorskega orientirja, pri čemer se *no* veže z dajalnikom: *Книги были разбросаны по всему столу* (Шелякин 2001: 234); sln. *Knjige so bile raztresene po vsej mizi.*
- 2 Lokalizacija znotraj prostorskega orientirja⁷⁰ pomeni množico mest, znotraj katerih je/so lokaliziran/-i subjekt/-i. Predlog *no* se veže z dajalnikom v množini: *Все работали по своим комнатам; Они пели по поездам разные песни; Он шарил по карманам* (Шелякин 2001: 234); sln. *Vsi so delali po svojih sobah; Po vlakih so peli razne pesmi; Stikal je po žepih.*

⁶⁸ A. Nikolova deli okoliščine kraja oz. prostora v tri skupine:

- položaj predmeta na območju, v okviru ali na površini orientirja;
- premikanje predmeta;
- položaj in premikanje predmeta v razmerju do različnih strani orientirja.

⁶⁹ A. Nikolova (1997: 35–36) govori o lokalizaciji več predmetov znotraj enega orientirja. Položaj predmeta je območje, v okvir ali površina orientirja. Predmeti so lahko razporejeni po kakršnem koli parametru orientirja – po dolžini, širini, diagonali ... ali pa povsem neurejeno.

⁷⁰ A. Nikolova (1997: 35–36) govori o lokalizaciji več predmetov znotraj več orientirjev. Položaj predmeta je lahko območje, okvir ali površina orientirja.

Opredelitvi A. Nikolove in Šeljagina se razlikujeta v dveh stvareh: v tem, da A. Nikolova govori o predmetih, Šeljakin pa o subjektih, pri čemer lahko iz primerov sklepamo, da imata pravzaprav oba v mislih tako predmete (*Он шарил по карманам* (Шелякин 2001: 234) – z delom telesa, roko) kot osebe (*Все трое, как по команде, уселись по своим машинам* (Николова 1997: 25)). Bolj očitna razlika pa se mi zdi to, da A. Nikolova ne vključuje možnosti enega samega predmeta znotraj več orientirjev (Šeljakinov primer: *Он шарил по карманам*). Omenjeni primer po mojem mnenju ne izraža položaja, ampak premikanje, saj se od ostalih primerov pomensko razlikuje v tem, da je lokalizacija zaporedna, ne pa hkratna. Menim, da je za lokalizacijo v Šeljakinovem pomenu »enega subjekta« mogoč samo predmet (npr. abstraktni samostalnik): *Преступность по странам вдвойне увеличилась*. Za ponazoritev sem preoblikovala primer A. Nikolove, ki dopolnjuje svojo tipologijo statičnih položajev predmeta z lokalizacijo enega predmeta znotraj enega orientirja. Bolj kot za vprašanje ednine in množine gre za doseganje statičnosti položaja predmeta s pomočjo jezikovnih konstrukcij. Položaj predmeta je po A. Nikolovi statičen tudi, kadar *по* v uradovno-poslovnem stilu nastopa kot sinonim predlogoma *в* in *на*. Raba je omejena na besede tipa: *улица, адрес, город, район, область, страна, регион*: *Они проживают по улице 1⁰²⁰ мая = Они живут на улице 1⁰²⁰ мая; Преступность по стране вдвойне увеличилась = преступность в стране; Процент частных хозяйств по области не изменился* (Николова 1997: 35–36).

- 3 Lokalizacija izven meja prostorskega orientirja⁷¹ (Шелякин 2001: 234–235) je/sta lahko:
- a) stranski del prostorskega orientirja z zvezo predloga *по* in samostalnika *сторона* v tožilniku: *по одну сторону сидел отец, по другую сторону – мать*,⁷² sln. *na eni strani je sedel oče, na drugi mati*.
 - b) dva stranska dela prostorskega orientirja z zvezo predloga *по* in samostalnikom *бок* v dajalniku množine: *По бокам дороги росли кустарники; По бокам его стояли мехохранители*; sln. *Po robovih ceste je rastlo grmovje; Po straneh (na vsaki strani) so stali telesni stražarji*; A. Nikolova (1997: 121) pa dodaja še zveze s samostalniki *рука, борт, in фланг*: *По правую руку от него сидит быстроглазный Кумар; По левую*

⁷¹ A. Nikolova (1997: 118–121) jo opredeljuje kot položaj in premikanje predmeta v razmerju do bočnih strani orientirja.

⁷² A. Nikolova (1997: 120) dodaja še predložne zveze: *по одну сторону, по другую сторону, по эту сторону, по ту сторону, по левую сторону, по правую сторону* ter *по обе стороны*.

руку высунуться дощатый забор; sln. *Na njegovi desni sedi hitrooki Kumar; Na njegovi levi se razprostira lesena ograda.*

II Direktivi⁷³ so usmerjeni na končno točko prostorskega orientirja, ki se nahaja znotraj prostorskega orientirja. Po njih se vprašamo *куда?* in jih tvorimo s predlogom *по* in dajalnikom množine (*разойтись по домам, рассовать деньги по карманам*; sln. *raziti se po domovih; zatlačiti denar po žepih*) (Шелякин 2001: 235). A. Nikolova (1997: 49) osnovni vprašalnici in pravilu tvorjenja dodaja še vprašalnici *в сторону чего?* in *по направлению к чему?*: *Поезд идет по направлению к Софии*; sln. *Vlak gre (v smeri) proti Sofiji.*

III Tranzitivi⁷⁴ izražajo mesto ali predmet, katerih območja potekajo na vsej poti premikanja. Po njih se vprašamo *по какому пути?*, *каков путь перемещения?*, predlog *по* pa se veže z dajalnikom: *идти по улице* (Шелякин 2001: 236); sln. *iti po ulici*. A. Nikolova (1997: 72–73) tranzitive še posebej povezuje z nekaterimi skupinami samostalnikov:

- poimenovanja tega, kar prekriva zemljo: *снег, песок, грязь, наст, лед: Мальчишки брели по грязи; Лошади тяжело ступали по глубокому снегу; Они побрели по горячему песку, увязая в нем по шиколотку*; sln. *Otroci do bredli po blatu; Konji so mukoma stopali po globokem snegu; Odšli so po vročem pesku, ugrezajoč se vanj do gležnjev*;
- poimenovanja naseljenih krajev, držav in kontinentov: *Я проехал по снежной Европе; Путешествую по Индии, я поначалу недоумевал*; sln. *Potoval sem po zasneženi Evropi, Potovanja po Indiji nisem takoj doumel*;
- poimenovanja konkretnih predmetov: *Он ринулся по чьим-то рукам, по вещевым мешкам и чемоданам к выходу*; sln. *Pognal se je po rokah nekoga, po nahrbtnikih in kovčkah k izhodu*;
- poimenovanja sredstev in pripomočkov za premikanje in transport: *лестница, ступеньки, мост, рельсы, трап, нефтепровод, газопровод ...: К дому нужно было идти по узким деревянным мосткам; По каналам плыли широкие*

⁷³ A. Nikolova (1997: 49–58) direktive imenuje premikanje predmeta v smeri končne točke premikanja, cilja.

⁷⁴ A. Nikolova (1997: 70–73) tranzitive uvršča k premikanju predmeta, natančneje k opisu poti premikanja predmeta.

металлические барки; Они вместе спустились по эскалатору; sln. Do hiše je bilo treba iti po ozkih lesenih mostičkih; Po kanalih so plule široke kovinske barke; Skupaj so se spustili po tekočih stopnicah;

- poimenovanja zaprtih prostorov in prostorninskih orientirjev: *И вот мы с Наташей идем по пустой школе; По большой комнате сновали официанты; Мы бродили по зоопарку целых три часа; Оленька ходила по двору и распоряжалась; sln. In tako greva z Natašo po prazni šoli; Po veliki sobi so sem in tja tekali natakarji; Po živalskem vrtu smo tavalili cele tri ure; Olenka je hodila po dvorišču in ukazovala;*

Zveze s predlogom *po* in samostalniki tipa *мост, тоннель, переход, коридор, галерея* so sinonimne zvezam s predlogom *через*: *пройти по мосту – пройти через мост; ехать по тоннелю – ехать через тоннель; бежать по коридору – бежать через коридор* (Николова 1997: 73).

3. 3. 2. 2. 2 Čas (обстоятельства темпоральной локализации)

Časovne lokalizacije odgovarjajo na vprašanje *когда?* in se delijo na lokalizacije znotraj časovnega orientirja ter na lokalizacije izven časovnega orientirja (Шелякин 2001: 237–238).

I Lokalizacije znotraj časovnega orientirja izražajo:

a dejanje, stanje, ko se nekaj dogaja; zanje je značilna predložna zveza *по мере*: *По мере приближения к городу стали виднее дома*; v slovenščini nimamo ustreznega prevoda s predlogom *po* za *по мере*: *Ко смо се приблиževali mestu, so hiše postajale vse bolj vidne.*

b ponavljajoče se omejene orientirje, znotraj katerih se vrši dejanje; predlog *no* se veže z dajalnikom v množini: *по вечерам мы сидели у дома*; sln. *ob (po) večerih smo sedeli pred hišo.*

II Lokalizacije izven časovnega orientirja izražajo lokalizacije po časovnem orientirju oz. konec časovnega orientirja; predlog *no* se veže z mestnikom: *по прибытии в город*; sln. *po prihodu v mesto.*

3. 3. 2. 2. 3 Trajanje (количественно-темпоральные обстоятельства)

Pri predlogu *по* Šeljakin (2001: 238) ločuje mero in ponavljanje.

- I Okoliščine mere odgovarjajo na vprašanje *как долго? сколько времени?*, *po* pa se veže z dajalnikom: *Мы гуляли по часу / по целым часам*; sln. *Sprehajali smo se po eno uro/po cele ure*.
- II Okoliščine ponavljanja odgovarjajo na vprašanje *как часто? сколько раз? который раз?* *По* se veže z dajalnikom množine: *Они не спят по ночам*; sln. *Ponoči (po počeh) ne spijo*.

3. 3. 2. 2. 4 Vzrok (обстоятельства причины) (Шелякин 2001: 238–239)

- I Predložna zveza *по случаю* izraža vzrok, povezan z nekim dogodkom: *Мы поздравили его по случаю юбилея*; v slovenščini nimamo ustreznega prevoda s predlogom *po* za predložno zvezo *по случаю*: *Voščili smo tu za jubilej (ob priložnosti jubileja)*.
- II Za izražanje vzroka, povezanega z lastnostmi osebe ali njenim stanjem, se *po* veže z dajalnikom: *сказать по глупости, не заметить по рассеянности, отсутствовать по болезни, уйти с работы по возрасту, по желанию*; sln. *reči po neumnosti; v/zaradi zmedenosti ne opaziti; manjkati zaradi bolezni; prenehati delati zaradi starosti, po želji*.
- III Za izražanje vzroka, povezanega s skladnostjo s čim, se *po* veže z dajalnikom: *По платью встречаются, по уму провожают; Я узнал его по голосу; По его движениям и походке я догадался, что он танцовщик; По его вине мы не смогли закончить работу вовремя*; sln. *Spoznal sem ga po glasu; Po premikanju in hoji sem ugotovil, da je plesalec; Po njegovi krivdi nismo mogli pravočasno zaključiti z delom*.

3. 3. 2. 2. 5 Način (качественно-характеризующие обстоятельства)

Po njih se vprašamo *как?, каким образом?* Predlog *по* se veže z dajalnikom in ga uvršča k okoliščinam, ki izražajo skladnost (качественно-соответствующие обстоятельства): *пить по чайной ложке* (Шелякин 2001: 241); sln. *piti po čajni žlički*.

3. 3. 2. 2. 6 Мера (обстоятельства меры проявления)

Predlog *по* se veže s samostalnikom s pomenom delov telesa v tožilniku: *стоять по пояс в воде, зайти в воду по шею, засучить рукава по локоть, сыт по горло* (Шелякин 2001: 242); sln. *stati do pasu v vodi, iti do vratu v vodo, zavihati rokave do komolca, sit do grla*.

3. 3. 2. 2. 7 Sredstvo (дополнения медиативного объекта)

V vlogi sredstva stoji predmet v dajalniku: *говорить по телефону, сообщить по радио* (Шелякин 2001: 242); sln. *govoriti po telefonu, sporočiti po radiu*.

3. 3. 2. 2. 8 Omejitev (в ограничительном значении)

Predlog *po se veže* z dajalnikom: *добрый по характеру, мягкий по тембру, отзывчивый по сердцу, горький по вкусу, удивительный по красоте, помогать ей по хозяйству, дежурить по общежитию, превосходить по мастерству, различаться по признакам, классифицировать по весу, уступать по разнообразию, консультировать, инструктировать, совещаться, советоваться по технике безопасности, учиться по географии хорошо, окончить консерваторию по классу фортепьяно* (Шелякин 2001: 244); sln. *dober po značaju, mehek po barvi zvoka, rahločuten po srcu, grenek po okusu, čudovit po lepoti, pomagati ji v gospodinjstvu, dežurati po bloku, presegati po mojstrstvu (znanju), razlikovati se po znamenjih, razvrstiti po teži, odstopati po raznolikosti, posvetovati se, dajati napotke glede varnosti pri delu, dobro se učiti pri geografiji, zaključiti konservatorij iz klavirja*.

3. 3. 2. 2. 9 Skladnost (в значении ограничительного соответствия)

Predlog *po se veže* z dajalnikom: *работать по плану, жить по законам, идти по желанию, играть по правилам, одеваться по моде* (Шелякин 2001: 244); sln. *delati po načrtu, živeti po zakonih, iti po želji, igrati po pravilih, oblačiti se po modi*.

3. 3. 2. 2. 10 Usmerjeno dejanje na lokalizacijo, ki je del predmeta (в значениях частей предмета как уточняющих объектов направленно-локализованного действия)

Predlog *po se veže* z dajalnikom: *погладить его по волосам, ударить его по спине* (Шелякин 2001: 244); sln. *pobožati ga po laseh, ugariti ga po hrbtu*.

3. 3. 2. 2. 11 Distributivnost

Šeljakin pri funkcionalni tipologiji ne omenja distributivnosti, čeprav jo pri analitičnem pristopu navaja pri predlogu *po* z dajalnikom pod točko 5: predmet porazdelitve. To temo je podrobno razdelala Ju. L. Kuznecova, mi pa si pogledjmo samo glavne smernice.

Za uspešnost ruskega distributiva je poglobitni pogoj zaključena množica izbire (Y), ki je števna in elementi katere ne vstopajo v vnaprej določene odnose s parametri distribucije (X).

Ta pogoj pojasnjuje vse ostale omejitve in prepovedi v zvezi z distributivno konstrukcijo s *po* – nezmožnost rabe:

- v množini (**Каждая портниха купила по ножницам*);
- ob monorelacijskih samostalnikih (**Каждый мальчик привел по матери*);
- ob glagolih, ki predvidevajo tesno zvezo med parametri in objekti distribucije (**Каждая сестра бережет по кольцу*) (Кузнецова 2010: 217).

Ju. L. Kuznecova (2010: 184–185) distributivnost razlaga kot ponavljanje iste situacije z različnimi udeleženci. V ruščini se to izraža z zaimkom *каждый* ali s predložno-sklonsko zvezo s predlogom *po*. Na splošno sta si ti dve sredstvi pomensko zelo blizu; njuna zveza v istem stavku je precej pogosta. S pomočjo primerov, ki jih navaja Ju. L. Kuznecova, se prepričajmo, da so pretvorbe nedistributivnih situacij (1, 2) v distributivne (a, b, c) ob zaimku *каждый* in predlogu *po* praktično sinonimne:

1 *Отец дал сыновьям яблоко / яблоки* (= eno ali več vsakemu).

- a) *Отец дал **каждому** сыну яблоко.*
- b) *Отец дал сыновьям **по** яблоку* (\approx 1a).
- c) *Отец дал **каждому** сыну **по** яблоку* (\approx 1a).

2 *На нашей верфи выпускаются лодки* (= ni pomembno, koliko).

- a) *На нашей верфи **каждый** год выпускается две лодки.*
- b) *На нашей верфи выпускается **по две лодки** в год* (\approx 2a).
- c) *На нашей верфи **каждый** год выпускается **по две лодки*** (\approx 2a).

Razlikovanje pomena zaimenske distributivnosti (a) od konstrukcijske distributivnosti (b, c) ni enostavno: v stavku a) je poudarek na kakovostnih lastnostih (dal jim je jabolka, ne pa hrušk), v b) in c) pa na distribuciji in enakopravnosti udeležencev. Možnosti rabe konstrukcij s *po* so znatno manjše kot v zaimenskih stavkih, saj se konstrukcije s *po* ne pojavljajo z vsemi glagoli; raba v primeru 4 b) je zaznamovana (Кузнецова 2010: 185):

- 3 a *На каждом дереве **сидела** птица.*
- 3 b *На деревьях / каждом дереве **сидело по** птице.*
- 4 a *На каждом дереве **пела** какая-нибудь заморская **птица**.*
- 4 b *??На каждом дереве **пело по** <какой-нибудь заморской> **птице**.*

3. 3. 2. 2. 11. 1 Števniki v distributivni konstrukciji

Ju. L. Kuznecova (2010: 198–199) meni, da se distributivne konstrukcije s števnikom pojavljajo veliko pogosteje kot distributivi brez števnik, ker:

- brez števnik ni mogoče izraziti pomena količine več ali enako dve;
- se v poziciji subjekta pri prehodnem glagolu pričakujejo kvantitativni distributivi (tj. s števnik);
- objekt zahteva števniki, kadar se izbira iz enovrstnih množic.

Včasih števniki niso nujni, ker je količina že slovnično izražena z ednino. Tako korelacijo lahko izrazimo na dva načina: X V *no* Y (prvi primer) ter Y V *no* X (drugi primer).

1 *Каждый каменный лев охраняет по тяжелой двери.*

2 *Каждую тяжелую дверь охраняет по каменному льву.*

Vendar primera nista sinonimna; vrat je lahko več kot levov in levi stražijo samo izbrana vrata (prvi primer), lahko pa levi ne stražijo samo vrat, ampak tudi npr. okna (drugi primer).

Konstrukcija s *no* v stavku teži k remi. Za ohranitev ravnotežja tema – rema se v teh primerih izbira objektno označevanje distributiva, zaradi česar se opazno zniža pojavnost subjektivnih distributivov. Če je iz različnih razlogov treba spremeniti ravnotežje tema – rema, moramo okrepiti pomen subjekta. V ta namen se rabijo tudi števniki, ki vodijo v distributivno skupino: *Каждую тяжелую дверь охраняет по одному каменному льву* se izkaže ustrezneje kot *Каждую тяжелую дверь охраняет по каменному льву*. Predpostavka o medsebojni zamenljivosti konstrukcij *no одному X* in *no X* ni pravilna. V nekaterih primerih števnik ni mogoče opustiti (Кузнецова 2010: 195–196).

Ju. L. Kuznecova (2010: 197) se opira na Filipenka, ki pojav pojasnjuje z množico, iz katere se izbira razpoložljiv objekt (v tem primeru so to roke), in jo imenuje povezana množica (ассоциированное множество). Ta je lahko enovrstna (kadar lahko poimenujemo poljuben objekt iz nje) ali neenovrstna (kadar to ni mogoče). V ruščini izbira posameznega objekta iz enovrstne množice (npr. ene roke iz množice rok) obvezno zahteva števniki *один*:

a *Каждый поднял по одной руке.*

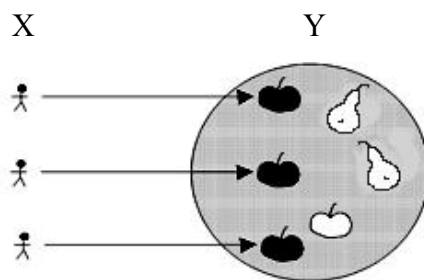
b **Каждый поднял по руке.*

Ob nekaterih glagolih je množica vedno enovrstna, npr. glagol *участвовать*: udeleženci tekmovanj, iger ipd. so običajno podrejeni pravilom posamezne igre ali tekmovanja in so v

tem smislu enakopravni – oblikujejo enovrstno množico: *В конкурсе участвовало ?? по ученику / по одному ученику из каждого класса* (Кузнецова 2010: 197–198).

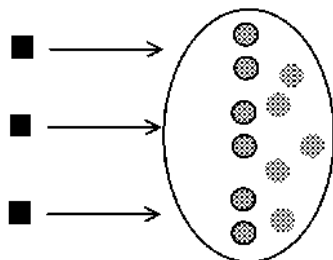
3. 3. 2. 2. 11. 2 **Distributivna konstrukcija in distributivna situacija**

3. 3. 2. 2. 11. 2. 1 Strukturo distributivne situacije Ju. L. Kuznecova (2010: 199–201) pojasnjuje s pomočjo treh shematičnih prikazov. Poglejmo si situacijo v distributivni konstrukciji *V X по Y*: *Я дал (V) каждому мальчику (X) по яблоку (Y)*. Udeleženci so nekaj dečkov in nekaj jabolčk. Dečki so dani in znani, jabolka izbrana iz neke velike množice jabolčk (v primeru neenovrstnosti množice pa tudi kakšnih drugih predmetov). Množici dečkov in jabolčk sta povezani tako, da se situacija, ki izvira iz V (v tem primeru situacija lastništva – deček ima jabolko), nekajkrat ponovi (shema 1).

Shema 1

V shemi 2 je prikazana kompleksnejša distributivna situacija, kjer se oblikujejo skupine objektov: *Я дал каждому мальчику по два яблока*.

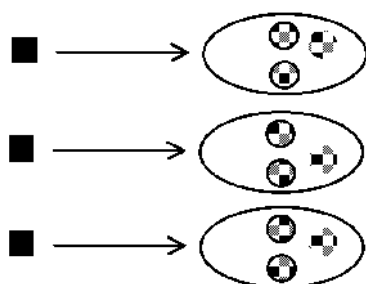
Shema 2 – distribucija skupin objektov

Tu je enako kot v primeru, prikazanem v shemi 1:

- zaključena množica izbire Y (množica jabolčk),
- vnaprej določeni parametri distribucije X (dečki),

- ponavljajoča se situacija (deček ima dve jabolki).

Shema 3 ustreza stavkom tipa: *Я взял у каждого мальчика по два яблока*. Gre za kompleksnejši primer distribucije, pri katerem imamo vnaprej določeni parameter X (dečki) in ponavljajočo se situacijo (resda z nasprotnim pomenom – vsakemu dečku sta odvzeti dve jabolki, tj. manjkata dve jabolki), v kateri ni ene zaključene množice, ampak je nekaj neodvisnih množic Y in vsaka od njih je večja kot množica iz nje izbranih elementov.

Shema 3 – razvrstitev množic izbora na podsituacije

Obstoj zaključene množice, parametri distribucije in ponavljanje so za distributive s *no* obvezni, vendar nepopolni; za realizacijo mora ta konstrukcija izpolniti še nekatere zahteve:

- števnost množice izbire;
- odsotnost vnaprej določenih nespremenljivih razmerij med parametrom distribucije in njegovo korelacijo (Кузнецова 2010: 201).

3. 3. 2. 2. 11. 2. 2 Števnost množice izbire

To, da mora biti pri razporeditvi objektov množica izbire števna, izhaja iz opredelitve distribucije. Za razporejanje moramo:

- oceniti velikost množice (število mora biti večje od razporejanih objektov),
- elemente iz množice izbirati posamezno in vzpostavljati vez med njimi in danim parametrom.

Oba koraka zahtevata števnost množice (Y) in sposobnost samostalnika, da se združuje s količinskimi določili, tj. števnikami in količinskimi prislovi tipa *много, несколько*, ter vnašata na mesto Y določene omejitve (Кузнецова 2010: 201–202).

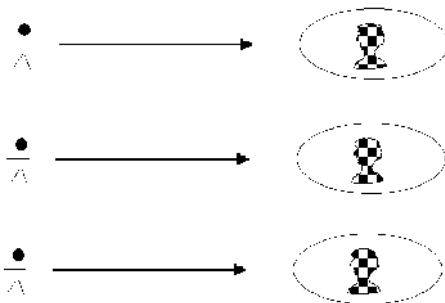
Množica ne more vsebovati:

- abstraktnih samostalnikov, npr. *радость* (*несколько радостей), *теплота* (*четыре теплоты);
- predmetnih, snovnih in skupnih poimenovanj: *молоко* (*три молока) ali *лук* (*несколько лука);
- poimenovanj parnih, edninskih in množinskih samostalnikov: *спички* (v pomenu škatlice vžigalic – v tem pomenu ni dovoljeno: *много спичек) (Кузнецова 2010: 202–203).

3. 3. 2. 4. 2. 3 Distributivnost in nespremenljiva razmerja

Pri vnaprej vzpostavljenem razmerju med vsakim parametrom in njegovim korelatom ne pride niti do razdelitve teh korelatov med parametre niti do njihove izbire iz zaključene množice.

Shema 4 grafično prikazuje slovnično nepravilen stavek **Каждый наклонил по голове*; razlikovanj od klasične distributivne situacije ni težko razbrati v primerjavi s Shemo 1 in njenima različicama 2 in 3 (Кузнецова 2010: 203).

Shema 4 – situacija z nespremenljivimi razmerji

a) Poimenovanja sorodstva v distributivni situaciji

Poimenovanja sorodstva (*mati, oče, sin, hči, brat, sestra ...*) so relacijska (реляционные имена), kar pomeni, da imajo tesno zvezo z drugim udeležencem situacije. Na mestu Y distributivne konstrukcije s *по* zahtevajo vzpostavitev takih odnosov z edinim možnim samostalnikom, ki izraža distribucijo X, da se X v tem kontekstu razume kot sorodnik Y. Na ta način prihaja do situacije, ki ustreza shemi 4 in ne dovoljuje distributiva s *по*: **Каждый мальчик привел на выступление оркестра по матери*. Tu izbira ni mogoča, saj k vsakemu otroku sodi samo njegova lastna mati in nobena druga, zato tak pomen ne potrebuje distribucije.

Samostalnika *mati* in *oče* sta s stališča distributivne situacije posebna: lahko ju imenujemo monorelacijska (моно-реляционные имена), saj ima vsak od njiju edinstveno razmerje s svojim korelatom – potencialnim parametrom distribucije (ponavadi ima vsak eno mater in enega očeta). Monorelacijski samostalniki so še (seveda v standardnih primerih in ruski kulturi) *žena*, *tašča* idr. Večinoma so poimenovanja sorodstva potencialno polirelacijska (поли-реляционные имена): človek ima lahko več bratov ali sester, otrok, nečakov, tet itd. Tedaj postane raba distributivov možna in normalna, še posebej če so ti sorodniki člani iste družine. V tem primeru omejitve nespremenljivih odnosov odpade in deluje shema 1: *Так вышло, что малыши Жамьяновых сами собой разбились на парочки: каждому брату досталось **по сестре*** (Кузнецова 2010: 204–205).

Poleg sheme 1 je v tem primeru možna tudi realizacija sheme 2, kjer se predvideva izbor in razporeditev skupin iz nekaj objektov: *каждому брату досталось по две сестры*. Shema 3 ustreza distribuciji polirelacijskih poimenovanj sorodnikov, ki ne pripadajo isti družini, ampak različnim, ter je otežena s stališča enovrstnosti ustrezne množice in potrebuje števniki:

- ?? *Каждый мальчик привел **по сестре***.
- *Каждый мальчик привел на выступление оркестра **по две** <свои> **сестры*** (Кузнецова 2010: 205).

b) Poimenovanja delov in celot v distributivni situaciji

Deli telesa so večinoma monorelacijski, npr. *glava*, *nos*, *usta*, *trebuh* itd. So edinstveni za lastnika in ne dopuščajo možnosti izbire, zato je njihova raba v distributivni konstrukciji s predlogom *no* lahko težavna. Parni deli telesa oblikujejo enovrstno množico, v tem primeru pa konstrukcija s *no* zahteva števniki: *Каждый из братьев **просунул по одной руке** /*по руке между железными прутьями барьера* (Кузнецова 2010: 206–207).

Pod nekaterimi pogoji lahko tudi monorelacijski deli oblikujejo zaključeno množico izbire, npr. tako, da postanejo polirelacijski v primeru, da govorimo o fantazijskem bitju z več nosovi, več repi, več glavami ipd., kjer množico izbire sestavljajo vse glave bitja, kar popolnoma ustreza shemi 1 (prav tam: 207).

Druga možnost za oblikovanje množice izbire z enojnimi ali parnimi deli telesa v skladu s shemo 1 se pojavi tedaj, ko so ločeni od lastnika in oblikujejo splošno (ne nujno enovrstno)

množico z deli drugih objektov: *Слева варвар-«монгол» отрубает голову несчастной жертве, другой «монгол» держит в каждой руке по отрубленной человеческой ноге (/ голове) с аппетитом пьет хлещущую из них кровь* (prav tam: 207–208).

Če imamo opravka z unikatnimi, že pritrjenimi deli objektov, distributivna konstrukcija ne more biti izpolnjena, npr. vagon, pritrjen na vlak. Če imamo opravka s splošno množico, iz katere bomo v tem trenutku izbirali ustrezne dele, gre za distributivno situacijo, npr. pripojitev novih, ravnokar podarjenih, vagonov k otroškemu vlaku (prav tam: 208–209).

c) Nespremenljiva razmerja in lokativni parameter

Lokativni parameter distribucije je najpogostejši pri neprehodnih glagolih. Govorimo o lokativnih kontekstih tipa: *в / на / возле / около / у ... vsakega X V по Y*, kjer je X parameter distribucije s pomenom lokalizacije: *на каждом дереве сидело по птице* (Кузнецова 2010: 211–212).

Zanikanje pozicijskega glagola ne more biti rabljeno v distributivni konstrukciji s predlogom *по*.

- *В каждом углу валялось по куртке.*
- **В каждом углу не валялось по куртке* (Кузнецова 2010: 214).

Pri pritrdilnih primerih (brez *) se vez med lokativnim parametrom distribucije in udeležencem ne vzpostavlja predhodno, ampak sproti. To omogoča, da imamo v primerih brez * splošno zaključeno množico izbire (vseh prisotnih otrok), nato pa razporejamo njene elemente med lokativne parametre (shema 1). Povsem drugo sliko daje zanikanje pozicijskega glagola: samo dejstvo zanikanja tega, da se nekaj nekje nahaja, predvideva, da se je ta predmet tam nahajal že prej – predvideva dovolj nespremenljivo vnaprej določeno zvezo med lokativnim parametrom in udeležencem. V primeru *В каждом углу не валялось по куртке* predvidevamo, da so do tega trenutka jakne bile tam in so tako že bile razporejene po lokativnih parametrih. To pomeni, da dani situaciji ustreza shema 4 in raba distributivne konstrukcije s predlogom *по* ni mogoča (Кузнецова 2010: 214).

4 ZNAČILNOSTI PREDLOGA *PO* NA PRIMERU BESEDILA

4.1 PRIMERJAVA TIPOLOGIJ PREDLOGA *PO*

Za lažjo predstavo sem izdelala vzporedno primerjavo tipologij predloga *po*: ruske *po* analitičnem in sintetičnem pristopu ter slovenske *po* SSKJ. K vsaki preglednici dodajam nekaj komentarjev za jasnejšo predstavo in lažjo analizo konkretnega besedila.

a) Rus.: *po* + dajalnik, sln.: *po* + mestnik

Primerjava tipologij predloga *po* + dajalnik v ruščini oz. *po* + mestnik v slovenščini je, pričakovano, najbolj kompleksna. Iz preglednic je razvidno, da pomeni med dvema tipologijama med seboj pogosto le deloma sovpadajo in/ali pa vključujejo več pomenov iz druge tipologije.

Kraj, prostor, premikanje z določenim namenom

opredelitev <i>po</i> v ruščini po analitičnem pristopu (Šeljakin, deloma Bondarenko)	opredelitev <i>po</i> v ruščini po sintetičnem pristopu (Šeljakin, deloma A. Nikolova)	opredelitev <i>po</i> v slovenščini po analitičnem pristopu (SSKJ)
zunanja površina predmeta, na katero je usmerjeno premikanje predmeta ali dejanje (1)	kraj, prostor – lokativi (1/I) ⁷⁵	(neurejeno premikanje ali) stanje na enotni površini (1a) (neurejeno premikanje ali) stanje na površini, ki jo oblikuje množica posameznih predmetov (1b)
	kraj, prostor – direktivi (1/II)	/ (usmerjeno premikanje na površini česa podolžnega (2) (na vprašanje <i>kam?</i>))
	kraj, prostor – tranzitivi (1/III) ⁷⁶	neurejeno premikanje (ali stanje) na enotni površini (1a)

⁷⁵ Pri lokativih gre samo za stanje, zato je pri vzporedni primerjavi s SSKJ besedna zveza *neurejeno premikanje* v oklepaju.

⁷⁶ Pri tranzitivih gre samo za premikanje, zato je pri vzporedni primerjavi s SSKJ beseda *stanje* v oklepaju.

		neurejeno premikanje (ali stanje) na površini, ki jo oblikuje množica posameznih predmetov (1b)
		usmerjeno premikanje na površini česa podolžnega (2) (na vprašanje <i>kje?</i>)
	usmerjeno dejanje na lokalizacijo, ki je del predmeta (10)	premikanje, usmerjenost na površino predmeta (3a)
	/	premikanje k čemu s sovražnim namenom (3b)
/	/	premikanje z namenom, da se kaj pridobi, obdrži (4a)
ciljna razmerja (8)	/	premikanje z določenim namenom sploh (4b)

Najobsežnejši pomen je zunanja površina predmeta, na katero je usmerjeno premikanje predmeta ali dejanje (1) po analitičnem vidiku, saj vsebuje vse vrste premikanja in stanja. Drugi dve tipologiji krajevne oz. prostorske pomene natančno ločujeta in sovpadata: lokativi (1/I) sovpadajo z delom pomenov 1a in 1b po SSKJ, tj. s stanjem na enotni površini in na površini, ki jo oblikuje množica posameznih predmetov, tranzitivi (1/III) pa z drugim delom pomenov 1a in 1b po SSKJ, tj. z neurejenim premikanjem na enotni površini in na površini, ki jo oblikuje množica posameznih predmetov, ter s točko 2: usmerjenim premikanjem na površini česa podolžnega. SSKJ za direktive (1/II) nima pomenske ustreznice, vendar iz zgledov *разойтись по домам, рассовать деньги по карманам* lahko vidimo, da ekvivalentni primeri obstajajo tudi v slovenščini (*raziti se po domovih; zatlačiti denar po žepih*), ki bi jih lahko uvrstili k usmerjenemu premikanju (ne nujno) na površini česa podolžnega (2), le da se po njih ne vprašamo *kje* (kakor po vseh navedenih zgledih iz SSKJ), temveč *kam*.

Čas, trajanje, ponavljanje situacije

opredelitev <i>po</i> v ruščini po analitičnem pristopu	opredelitev <i>po</i> v ruščini po sintetičnem pristopu	opredelitev <i>po</i> v slovenščini po analitičnem pristopu
--	--	--

(Šeljakin, deloma Bondarenko)	(Šeljakin, deloma A. Nikolova)	(SSKJ)
/	čas – lokalizacija znotraj časovnega orientirja: dejanje, stanje, ko se nekaj dogaja (<i>no mepe</i>) (2/I/a)	/
/	/	(časovno) zaporedje (6b)
/	/	v zvezi z biti izraža prenehanje, izginitiv (6c)
neomejeno ponavljanje časovnih odsekov (7)	čas – lokalizacija znotraj časovnega orientirja: ponavljajoči se omejeni orientirji, znotraj katerih se vrši dejanje (2/I/b)	<i>zastar.</i> čas, v katerem se kaj dogaja (6č)
/ (neomejeno ponavljanje časovnih odsekov (7)) ⁷⁷	trajanje – ponavljanje (3/II)	(časovni pomen) po kot prislov: porazdeljevanje enakega števila, količine česa na vsako od imenovanih oseb, stvari, pojmov (1)

V to preglednico sem združila čas in trajanje. Pri trajanju – ponavljanju (3/II) je ustreznica iz SSKJ samo tisti del porazdeljevanja enakega števila, količine česa na vsako od imenovanih oseb, stvari, pojmov, ki izraža časovni pomen.

Opredelevanje, določanje

opredelitev <i>po</i> v ruščini po analitičnem pristopu (Šeljakin, deloma Bondarenko)	opredelitev <i>po</i> v ruščini po sintetičnem pristopu (Šeljakin, deloma A. Nikolova)	opredelitev <i>po</i> v slovenščini po analitičnem pristopu (SSKJ)

⁷⁷ Zaradi ohlapnejše razlage ne moremo trditi, ali opredelitvi res sovpadata. Sama menim, da ne.

/	delno: funkcionalna tipologija prilastkov: s predložno- sklonsko obliko samostalnika – osebne zveze in odnosi (I/c)	merilo, vodilo pri določanju, opredeljevanju (7a)
	delno: omejitev (8 ⁷⁸)	
	delno: vzrok (4/III)	
osnova, kriterij primerjanja (6)	/	

Po analitični tipologiji pomenski skupini merilo, vodilo pri določanju, opredeljevanju (7a) delno ustreza samo osnova, kriterij primerjanja (6), po sintetični pa delno funkcionalna tipologija prilastkov: s predložno-sklonsko obliko samostalnika – osebne zveze in odnosi (I/c), npr. *родственники по мужу*, sln. *sorodniki po tožu*, delno omejitvev (8), npr. *добрый по характеру*, sln. *dober po značaju*, ter delno vzrok, povezan s skladnostjo s čim (4/III), npr. *spoznati po glasu*, rus. *узнать по голосу*.

Usklajevanje, prilagajanje, poustvarjanje

opredelitev po v ruščini po analitičnem pristopu (Šeljakin, deloma Bondarenko)	opredelitev po v ruščini po sintetičnem pristopu (Šeljakin, deloma A. Nikolova)	opredelitev po v slovenščini po analitičnem pristopu (SSKJ)
zunanja površina predmeta, na katero je usmerjeno premikanje predmeta ali dejanje (1)	/ (skladnost (9))	merilo, vzor pri posnemanju, poustvarjanju (7c)
skladnost/neskladnost s čim (2)	skladnost (9)	merilo, vodilo pri usklajanju, prilagajanju (7b)
/	funkcionalna tipologija prilastkov:	

⁷⁸ Za pomensko skupino omejitev (8) se zdi, kot bi bilo vanjo vključeno vse, kar se ne da umestiti drugam. Po eni strani ni jasno, kaj poimenovanje te skupine sploh pomeni, po drugi strani pa so zgledi zelo raznovrstni, kar je nekoliko nenavadno za sicer natančno razdelano tipologijo.

	s prislovom (II)	
--	-------------------------	--

Vzrok

opredelitev <i>po</i> v ruščini po analitičnem pristopu (Šeljakin, deloma Bondarenko)	opredelitev <i>po</i> v ruščini po sintetičnem pristopu (Šeljakin, deloma A. Nikolova)	opredelitev <i>po</i> v slovenščini po analitičnem pristopu (SSKJ)
/	vzrok, povezan z nekim dogodkom (4/I) (<i>по случаю</i>)	/
osnova, povod (3)	vzrok, povezan z lastnostmi osebe ali njenim stanjem (4/II)	vzrok, zaradi katerega se kaj dogaja (9)
/	vzrok, povezan s skladnostjo s čim (4/III)	

Za predložno zvezo *по случаю* slovenski jezik nima ustreznice s predlogom *po*.

Porazdelitev, distributivnost

opredelitev <i>po</i> v ruščini po analitičnem pristopu (Šeljakin, deloma Bondarenko)	opredelitev <i>po</i> v ruščini po sintetičnem pristopu (Šeljakin, deloma A. Nikolova)	opredelitev <i>po</i> v slovenščini po analitičnem pristopu (SSKJ)
predmet porazdelitve (5)	delno: distributivnost (11)	mera (12a)
		delitev, razdeljevanje (12b)
	kraj, prostor – direktivi (1/II)	/ (usmerjeno premikanje na površini česa podolžnega (2) (na vprašanje <i>kam?</i>))

Naj omenim še eno zahtevnejšo členitev: predmet porazdelitve (5) po analitični tipologiji (*раздать по яблоку, взять по палке, ездить по знакомым, собирать по каплям*). Po

sintetični tipologiji vključuje delno distributivnost (11) v zgledu *Я дал каждому мальчику по яблоку* in direktive (1/II) v zgledu *разойтись по домам*. Po SSKJ predmetu porazdelitve ustreza mera (12a) z zgledom *jemati zdravilo po kapljicah*, delitev, razdeljevanje (12b) (*razdeliti po enakih delih*) ter, skladno z direktivi, usmerjeno premikanje na površini česa podolžnega (2), in sicer na vprašanje *kam (raziti se po domovih)*. Poraja se vprašanje, kaj distributivnost pravzaprav je, saj Ju. L. Kuznecova pravi, da v ruščini množina pri distributivnosti ni možna (razen ob števnikih; glej str. 81). Distributivnost predstavlja torej samo porazdeljevanje predmeta v ednini. V slovenščini lahko o distributivnosti govorimo samo pri *po* kot prislov (oz. *po* + imenovalnik po Slovenskem pravopisu), *po* + mestnik pa ne izraža distributivnosti, nasprotno pa se v ruščini distributivnost pojavlja tako v dajalniku (*Каждый поднял по одной руке.*) kot tožilniku (*Я дал каждому мальчику по два яблока.*). Za oba jezika pa očitno velja, da je distributivnost podpomenka delitve, razdeljevanja. Opozorila bi še na to, da v slovenščini raba brez števnikar ni mogoča. O nezmožnosti rabe predloga *po* brez števnikar za izražanje distributivnosti se lahko prepričamo tudi s prenosom primerov, ki jih Ju. L. Kuznecova podaja kot zglede, npr. **Na vsakem drevesu je sedela po ptica*; **Vsak kamniti lev straži po težka vrata*; **Vsaka težka vrata straži po kamniti lev*. Ne gre. Menim, da se distributivnost v slovenščini lahko izraža samo s predlogom *po* ob števniku (*Na vsakem drevesu je sedela po ena ptica*; *Vsak kamniti lev straži po ena težka vrata*) ali brez predloga in števnikar (*Na vsakem drevesu je sedela ptica*), pri čemer pa lahko pride do spremembe pomena (*Vsak kamniti lev straži težka vrata*).

Ostali pomeni

opredelitev <i>po</i> v ruščini po analitičnem pristopu (Šeljakin, deloma Bondarenko)	opredelitev <i>po</i> v ruščini po sintetičnem pristopu (Šeljakin, deloma A. Nikolova)	opredelitev <i>po</i> v slovenščini po analitičnem pristopu (SSKJ)
/	/	usmerjenost duševne dejavnosti k predmetu, ki naj se spozna, zazna (5a)
/	sredstvo (7)	sredstvo, posrednik (8)
/	delno: omejitev (8)	vir, izvor pri zaznavanju s čutili (10a)

/	/ (funkcionalna tipologija prilastkov: s predložno- sklonsko obliko samostalnika – povod, osnova za obstoj predmeta (I/b))	vir, izvor pri prevzemanju z dedovanjem, nasledstvom (10b)
/ ⁷⁹	način (5)	način, kako dejanje poteka (11)
/	/ (skladnost (9))	cena (13)

Zgornje pomene sem združila v eno preglednico, saj ima vsak pomen svojo ustreznico in ne potrebujejo posebne razlage.

Funkcionalne tipologije prilastkov in delno omejitvev

opredelitev <i>po</i> v ruščini po analitičnem pristopu (Šeljakin, deloma Bondarenko)	opredelitev <i>po</i> v ruščini po sintetičnem pristopu (Šeljakin, deloma A. Nikolova)	opredelitev <i>po</i> v slovenščini po analitičnem pristopu (SSKJ)
vrsta, področje delovanja, izražanja dejstev, lastnine, odnosov (4)	funkcionalna tipologija prilastkov: s predložno- sklonsko obliko samostalnika – namen, določenost (I/a)	/
	funkcionalna tipologija prilastkov: s predložno- sklonsko obliko samostalnika – povod, osnova za obstoj predmeta (I/b)	

⁷⁹ Bondarenko (1961: 70–71) sicer poimenuje načinovna razmerja, vendar se edini primer, ki ga navaja (*делумь по справедливости*), bolj približuje Šeljakinovi opredelitvi skladnosti/neskladnosti s čim pri analitičnem vidiku, kot pa načinu, kot ga opredeljujeta SSKJ in Šeljakin pri sintetičnem vidiku.

	funkcionalna tipologija prilastkov: s predložno- sklonsko obliko samostalnika – osebne zveze in odnosi (I/c);	
	funkcionalna tipologija prilastkov s pojasnjevanjem, konkretiziranjem pomena abstraktnih samostalnikov (III)	
	delno: omejitev (8)	

Za navedene pomene iz funkcionalne tipologije prilastkov in delno omejitve slovenščina nima ustreznice s predlogom *po*: *служба по охране границ, брак по любви, учитель по физике, учебник по физике, окончить консерваторию по классу фортепьяно, sln. služba za zaščito meja, poroka iz ljubezni, učitelj fizike, učbenik za fiziko, zaključiti konservatorij iz klavirja.*

b) Rus.: *po* + tožilnik, sln.: *po* + tožilnik (razen če je navedeno drugače)

opredelitev <i>po</i> v ruščini po analitičnem pristopu (Šeljakin, deloma Bondarenko)	opredelitev <i>po</i> v ruščini po sintetičnem pristopu (Šeljakin, deloma A. Nikolova)	opredelitev <i>po</i> v slovenščini po analitičnem pristopu (SSKJ)
vzetje predmeta kot cilja premikanja (2) ⁸⁰	/	premikanje z namenom, da pride oseba, stvar na cilju na izhodiščni položaj premikanja (1)
/	funkcionalna tipologija prilastkov: s prislovom (II)	s svojilnim zaimkom ali pridevnikom izraža hotenje, voljo, ki (naj) usmerja, vodi ravnanje (2)
/		s pridevnikom srednjega spola ali pridevniškim prislovom izraža način, kako dejanje poteka (3)
končna meja razširjenosti	/	/

⁸⁰ Raba s tožilnikom je zaznamovana, pogovorna. Nezaznamovana je raba s predlogom *za* + orodnik.

dejanja v prostoru in času (1)	mera (6)	
način (4)		
frazeološke besedne zveze (5)	/	frazeološko in terminološko gnezdo
/	po + dajalnik: trajanje – mera (3/I) (časovni pomen)	po kot prislov: porazdeljevanje enakega števila, količine česa na vsako od imenovanih oseb, stvari, pojmov (1)
številčne enote (3)	po + dajalnik in tožilnik: distributivnost (11)	
/	/	po kot prislov: prodajna cena (2)

Edina razmerja, potrebna razlage, so sklop pomenov, ki jih vnaša po sintetični tipologiji mera (6), zgled: *засучить рукава по локоть*. V slovenščini zanjo nimamo ustreznice s predlogom *po*, pač pa v tem pomenu uporabljamo *do* + roditeljnik (*zavihati rokave do komolcev*). Po analitični tipologiji meri ustrezajo trije pomeni: končna meja razširjenosti dejanja v prostoru in času (1), način (4) ter frazeološke besedne zveze (5). Prvi pomen ustreza meri samo v prostorskem pomenu (ne pa tudi v časovnem), slednji pa ustreza meri le deloma, in sicer v frazeoloških besednih zvezah, ki jih vključuje tudi mera (*сыт по горло*), hkrati pa so frazeološke zveze vključene tudi v način (4) in končno mejo razširjenosti dejanja v prostoru in času (1), zaradi česar je vprašljivo enačenje frazeoloških besednih zvez z ostalimi pomeni, saj ne funkcionirajo na isti ravni. SSKJ frazeološko in terminološko gnezdo navaja posebej, ne pa med pomenskimi kategorijami, čeprav vključuje tudi primere, ki bi jih pomensko lahko uvrstili drugam, npr. *Janez Kocmur, po domače Maček* (*po* + tožilnik: s pridevnikom srednjega spola ali pridevniškim prislovom izraža način, kako dejanje poteka (3) – ob bok zgledu *govori (po) nemško*).

c) Rus.: *po* + mestnik, sln.: *po* + mestnik

opredelitev <i>po</i> v ruščini po analitičnem pristopu (Šeljakin, deloma Bondarenko)	opredelitev <i>po</i> v ruščini po sintetičnem pristopu (Šeljakin, deloma A. Nikolova)	opredelitev <i>po</i> v slovenščini po analitičnem pristopu (SSKJ)
v pomenu <i>после</i> (1)	delno:	čas, trenutek, ki mu sledi

	čas – lokalizacije izven časovnega orientirja: lokalizacije po časovnem orientirju oz. konec časovnega orientirja (2/II)	dogajanje (6a)
/	/	usmerjenost duševne dejavnosti k predmetu, ki je cilj čustvovanja, volje (5b)
ob glagolih čustvovanja ⁸¹ (2)	/	usmerjenost duševne dejavnosti k predmetu, ki je vir, izhodišče čustvovanja (5c)
ob osebnih zaimkih (3)	/	/ (razdeljeno med druge pomene)

Kot sem že omenila, sem za analizo besedila izbrala tipologijo po SSKJ z določenimi poenostavitvami, pri izboru ruske tipologije pa mi je bila v pomoč sestava zgornjih preglednic, na osnovi katerih sem se odločila za tipologijo po sintetičnem pristopu, ki jo bom po potrebi dopolnila z manjkajočimi pomeni iz analitičnega, v nekaterih primerih pa jo bom zaradi lažjega usklajevanja s tipologijo SSKJ poenostavila oz. združila pomene.

4. 2 ANALIZA PREDLOGA *PO* NA OSNOVI KONKRETNEGA BESEDILA

Za analizo besedila sem izbrala delo M. A. Bulgakova: *Mojster in Margareta (Macmep u Mapzapuma)*, pri naboru primerov pa sem se poslužila paralelnega korpusa *ParaSol – A Parallel Corpus of Slavic and other languages*. Analiza poteka vzporedno v ruskem in slovenskem jeziku, kar nudi najboljši vpogled v rabo predloga *po* v enakih pomenih v obeh jezikih.

⁸¹ Raba z mestnikom je označena kot zastarela ali narečna. V sodobni ruščini je nezaznamovana raba z dajalnikom, ki pa nima lastne pomenske opredelitve v dani tipologiji.

4. 2. 1 Sovpadanje rabe predloga *po*

a) Zveze s *po* + dajalnik (rus.) oz. *po* + mestnik (sln.)

kraj, prostor – lokativi (I/I) in tranzitivi (I/III)	neurejeno premikanje ali stanje na enotni površini ⁸² (1a)
[...] ты водил рукой <u>по воздуху</u> [...]	[...] šel si z roko <u>po zraku</u> [...]
Вода в пруде почернела, и легкая лодочка уже скользила <u>по ней</u> [...]	Voda v ribniku je potemnela, <u>po njej</u> je drsel lahek čoln [...]
[...] нога неустойчиво, как <u>по льду</u> , поехала по булыжнику [...]	[...] noga mu je nezadržno kakor <u>po ledu</u> spodrsnila po kamnitnem tlaku [...]
[...] нога неустойчиво, как по льду, поехала <u>по булыжнику</u> [...]	[...] noga mu je nezadržno kakor po ledu spodrsnila <u>po kamnitnem tlaku</u> [...]
[...] удастся ли ему в таком виде беспрепятственно пройти <u>по Москве</u> ?	[...] ali se mu bo tako oblečenemu posrečilo brez ovir hoditi <u>po Moskvi</u> .
Не голым же мне <u>по Москве</u> идти?	Nag menda nisem mogel hoditi <u>po Moskvi</u> .
Ресторанные полотенца [...] ездили <u>по</u> всей <u>платформе</u> .	[...] sta zmetala na tovornjak prtičke iz restavracije, in zdaj jih je zanašalo sem in tja <u>po podu</u> .
И вот вы, разнервничавшийся [...] человек, пошли <u>по городу</u> [...]	Ker so vam živci odpovedali [...] ste tekali <u>po mestu</u> [...]
Весть о гибели Берлиоза распространилась <u>по всему дому</u> с какою-то сверхъестественной быстротою [...]	Novica o Berliozovi smrti nesreči se je z nadnaravno naglico raznesla <u>po vsej hiši</u> [...]
Он и <u>по кабинету</u> пробежался [...]	Začel je tekati <u>po delovni sobi</u> [...]
Но <u>по воздуху</u> , конечно, меньше.	<u>Po zraku</u> je to seveda krajše.
[...] вышла брюнетка в таком платье, что <u>по всему партеру</u> прокатился вздох.	[...] stopila izza zastora oblečena tako, da je šel vzdih <u>po vsem parterju</u> .
Разбрасывание зеленого лука <u>по полу</u> той же «Ялты».	Kako je stresal drobnjak <u>po podu</u> v isti »Jalti«.
[...] задернутая бархатным занавесом, <u>по</u> <u>темно-вишневому фону</u> усеянным [...]	[...] zagnjen z žametnim zastorom, ki je imel <u>po temno višnjevi podlagi</u> [...] posejane

⁸² Primeri, ki jih SSKJ navaja ob tem pomenu, pričajo o tem, da tu ni mišljena samo površina, ampak tudi prostor oz. kakršno koli krajevno/prostorsko določilo.

изображениями [...]	podobe [...]
Из 118-й комнаты тревога <u>по балкону</u> перелетела к Ивану [...]	Iz sobe 118 je nemir <u>po balkonu</u> preletel k Ivanu [...]
[...] меж раскаленными камнями и какими-то вьющимися <u>по земле</u> растениями с большими колочками.	[...] med razžarjenim kamenjem in nekimi rastlinami z velikimi trni, ki so se vile <u>po zemlji</u> .
Кровь побежала <u>по его животу</u> [...]	<u>Po životu</u> se mu je ulila kri [...]
[...] волоча полу халата <u>по полу</u> [...]	[...] vlekoč polo halje za seboj <u>po podu</u> [...]
[...] и <u>по всей квартире</u> пронесся первый жалобный вой.	[...] da se je <u>po vsem stanovanju</u> razlegel prvi žalostni krik.
[...] с летящими <u>по воздуху</u> растрепанными волосами [...]	[...] razpuščeni lasje so ji vihrali <u>po zraku</u> [...]
Легкая тень летящей скользила <u>по земле</u> впереди [...]	Margaretina lahka senca je drsela <u>po zemlji</u> pred njo [...]
[...] и Маргарита тихо подъехала <u>по воздуху</u> [...]	[...] in Margareta je tiho letela <u>po zraku</u> [...]
[...] широко проведя лампадой <u>по воздуху</u> [...]	[...] široko zamahnil s svetilko <u>po zraku</u> [...]
[...] правда, рассеянных в полном беспорядке <u>по всей Москве</u> .	[...] resda v popolnem neredu razsejanih <u>po vsej Moskvi</u> .
[...] что ее прелестную прапраправнучку [...] буду вести под руку в Москве <u>по бальным залам</u> .	[...] da bom [...] vodil njeno očarljivo pra-pra-pravnukinjo v Moskvi pod roko <u>po plesnih dvoranh</u> .
[...]и <u>по спине</u> прошел озноб.	[...] in jo je oblila zona <u>po hrbtu</u> .
[...] так что <u>по ее телу</u> прошел звон.	[...] da ji je <u>po telesu</u> zazvenelo.
Живое тепло потекло <u>по ее животу</u> [...]	<u>Po drobovju</u> ji je stekla živa toplota [...]
[...] и они [...] покатались <u>по полу</u> .	[...] in se zavalila <u>po podu</u> .
[...] <u>по комнате</u> волнами распространялось сухое, душистое тепло [...]	[...] <u>po sobi</u> se je v valovih širila suha, dehteča toplota [...]
Тогда он вошел в воду и пробирался некоторое время <u>по воде</u> [...]	Tam je stopil v vodo in hodil nekaj časa <u>po njej</u> [...]
Вот в чем прелесть этого путешествия вверх <u>по лестнице</u> луны.	V tem je bila tudi lepota te poti <u>po lunini lestvi</u> navzgor.

[...] что через самое короткое время слухи об этом поползут <u>по всему городу</u> .	[...] da se bodo govorice o tem v najkrajšem času raznesle <u>po vsem mestu</u> .
[...] собирая [...] окаянные петли этого сложного дела, разбросавшиеся <u>по всей Москве</u> .	[...] so nabirali petlje tega zapletenega primera, raztresene <u>po vsej Moskvi</u> .
[...] как он возил <u>по воздуху</u> на себе голую домработницу Маргариты Николаевны [...]	[...] kako je nosil <u>po zraku</u> na sebi golo hišno pomočnico Margarete Nikolajevne [...]
[...] полез <u>по стене</u> [...]	[...] zlezel <u>po steni</u> [...]
Кот [...] ухитрился махнуть <u>по воздуху</u> [...]	[...] se je mačku posrečilo švigniti <u>po zraku</u> [...]
[...] запрыгали <u>по полу</u> отработанные гильзы [...]	[...] <u>po podu</u> so se razsipali prazni tulci [...]
[...] а кот перелетел <u>по воздуху</u> [...]	[...] maček pa je sfrčal <u>po zraku</u> [...]
[...] что в течение долгого времени <u>по всей столице</u> шел тяжелый гул самых невероятных слухов [...]	[...] da so <u>po vsej prestolnici</u> še dolgo šumele najbolj neverjetne govorice [...]
Простучали тяжелые сапоги Марка <u>по мозаике</u> [...]	Težki Markovi škornji so zaropotali <u>po mozaiku</u> [...]
[...] если бы не стук града, молотившего <u>по ступеням</u> балкона [...]	[...] ko ne bi bilo prasketanja toče <u>po balkonskih stopnicah</u> [...]
[...] от которого у финдиректора проходил <u>по спине</u> мороз.	[...] od katerega je finančnega ravnatelja mrzlo spreletavalo <u>po hrbtenici</u> .
[...] страх пополз <u>по его телу</u> [...]	[...] se mu je od nog navzgor razlezel strah <u>po telesu</u> [...]
[...] потом послышался стук его сапог <u>по мрамору</u> меж львов.	[...] potem je bilo slišati udarjanje njegovih škornjev <u>po marmorju</u> med levoma [...]
[...] застучали калиги кентуриона <u>по мозаике</u> .	[...] centurijeve kalige so zatopotale <u>po mozaiku</u> .
[...] из потолка не пошел настоящий дождь и не застучал <u>по полу</u> .	[...] iz stropa ulil pravi dež in začel tleskati <u>po podu</u> .
Тот охнул и пополз <u>по скамейке</u> [...]	Nikolaj Ivanovič je zaječal in se podrsal <u>po klopi</u> [...]

Zaradi tipologije po SSKJ, ki vključuje tako neurejeno premikanje kot stanje na enotni površini (SSKJ: 1a) ter zaradi razlik v prevodu (*Разбрасывание зеленого лука*⁸³ *по полу той же «Ялты»*) (stanje) : *Кako je stresal drobnjak po podu v isti »Jalti«* (dejanje)) sem v ruski tipologiji združila lokative (1/I) in tranzitive (1/III). Nekateri primere bi lahko uvrstili tudi k premikanju, usmerjenosti na površino predmeta (SSKJ: 3a), vendar sem jih zaradi pomenskega prenosa umestila v to skupino ([...] *застучали калуги кентуриона по мозаике*; [...]) *centurijeve kalige so zatopotale po mozaiku*), saj ne gre za golo povzročanje zvoka, temveč za hojo, premikanje.

kraj, prostor – lokativi (1/I) in tranzitivi (1/III)	neurejeno premikanje ali stanje na površini, ki jo oblikuje množica posameznih predmetov ⁸⁴ (1b)
[...] тоскливо и дико блуждая зеленым глазом <u>по Патриаршим прудам</u> .	[...] otožno in čudno blodeč z zelenim pogledom <u>po Patriarhijskih ribnikih</u> .
Как же милиция - то пропустила его <u>по улицам</u> в таком виде?	Le kako so ga miličniki pustili hoditi takega <u>po ulicah</u> ?
Пока я <u>по квартирам</u> буду разъезжать, он улизнет!	Ta čas, ko se bom jaz vozil <u>po stanovanjih</u> , jo on pobriše!
[...] а <u>по углам</u> площадки - четыре стоящих человека [...]	[...] <u>na četverih oglih</u> ploščadi pa so stali štiri ljudje [...]
Ощипанные <u>по краям</u> в ниточку пинцетом брови сгустились [...]	Obrvi, ki so bile s kleščicami <u>na konceh</u> stanjene v nitko, so se bile zgostile [...]
[...] так, что эхо запрыгало <u>по безлюдным</u> и безлесым <u>горам</u> [...]	[...] tako, da je odmev odskakoval <u>po gorah</u> brez ljudi in brez gozdov [...]
Сандалии Низы простучали <u>по каменным плитам</u> дворика.	Njene sandale so zaklopotalo <u>po kamnitih ploščah</u> na dvorišču.
Прыгая <u>по горящим плашкам</u> паркета [...]	Poskakujoč <u>po gorečih ploščicah</u> parketa [...]
[...] и расшвыряла ее в клочья <u>по болотам</u> .	[...] in jo v šopih raztresla <u>po močvirjih</u> .

⁸³ Izražanje z nominalizacijo je pogostejše v ruščini kot v slovenščini (po posvetu z M. Uhlikom).

⁸⁴ Primeri, ki jih SSKJ navaja ob tem pomenu, pričajo o tem, da tu ni mišljena samo površina, ampak tudi prostor oz. kakršno koli krajevno/prostorsko določilo.

kraj, prostor – direktivi (1/II)	usmerjeno premikanje (na površini česa podolžnega) (2): na vprašanje <i>kam</i>
По всем <u>комнатам</u> мгновенно рассыпались люди [...]	Možje so se v trenutku razkropili <u>po sobah</u> [...]
Санитары почему-то вытянули руки <u>по швам</u> и глаз не сводили с Ивана.	Strežaji so kdove zakaj iztegnili roke <u>po šivih</u> in niso odmaknili oči od Ivana.

kraj, prostor – tranzitivi (1/III)	usmerjeno premikanje na površini česa podolžnega (2)
Тут все присутствующие тронулись вниз <u>по широкой мраморной лестнице</u> меж стен роз [...]	Vsi navzoči so se spustili <u>po širokem marmornatem stopnišču</u> med stenama opojno dišečih vrtnic [...]
[...] идя с тем <u>по Бронной</u> к Патриаршим прудам.	[...] ko sta šla <u>po Mali Broni ulici</u> k Patriarhijskim ribnikom.
Тотчас и подлетел этот трамвай, поворачивающий <u>по новопроложенной линии</u> с Ермолаевского на Бронную.	In takoj nato je ta tramvaj tudi pridrvel, zavijajoč <u>po novi progi</u> iz Jermolajevske na Brono ulico.
Взволнованные люди пробегали мимо поэта <u>по аллее</u> [...]	Mimo pesnika so tekali <u>po drevoredu</u> vznemirjeni ljudje [...]
[...] на котором изображена была скала, а <u>по гребню</u> ее ехал всадник [...]	[...] na njem je bila narisana skala, <u>po njenem grebenu</u> pa je jahal jezdec [...]
[...] которую судомойки <u>по наклонной плоскости</u> спускали в кухню.	[...] ki so jo pomivavke <u>po nagnjeni drsalnici</u> spuščale v kuhinjo.
[...] Степа поднялся на трясущиеся ноги и пошел <u>по молу</u> к берегу.	[...] postavil se je na šibeče se noge in se odpravil <u>po pomolu</u> na breg.
После этого Ивана Николаевича повели <u>по пустому и беззвучному коридору</u> [...]	Potem so Ivana Nikolajeviča odpeljali <u>po praznem in tihem hodniku</u> [...]
[...] выволокли из сада и понеслись с ним <u>по Садовой</u> .	[...] ga odvlekla z vrta in se spustila z njim <u>po Vrtni ulici</u> .
[...] и пошла <u>по трапу</u> в партер.	[...] in se <u>po stopnicah</u> spustila v parter.
[...] прошла и <u>по боковому трапу</u>	[...] šla je in se <u>po stranskih stopnicah</u>

поднялась на сцену.	povzpela na oder.
Мы шли <u>по кривому, скучному переулку</u> безмолвно [...]	Brez besed sva šla <u>po krivi, dolgočasni uličici</u> [...]
Мы шли по кривому, скучному переулку безмолвно, я <u>по одной стороне</u> , а она <u>по другой</u> .	Brez besed sva šla <u>po krivi, dolgočasni uličici</u> , jaz <u>po eni strani</u> , ona <u>po drugi</u> .
[...] желтизна неудержимо поднималась снизу вверх <u>по страницам</u> [...]	[...] rumenilo se je nezadržno vzpenjalo <u>po straneh</u> od spodaj navzgor [...]
Иван слышал, как проехали колесики <u>по коридору</u> [...]	Ivan je slišal, kako so se peljala kolesca mimo <u>po hodniku</u> [...]
[...] что ему придется сейчас идти одному <u>по пустым коридорам</u> [...]	[...] da bo moral zdaj sam hoditi <u>po praznih hodnikih</u> [...]
[...] и спускаться <u>по лестнице</u> .	[...] in se spustiti <u>po stopnicah</u> .
[...] и кинулся бежать <u>по темному коридору</u> .	[...] in začel bežati <u>po temnem hodniku</u> .
Все люди, как люди, ходят сейчас <u>по улицам</u> [...]	Vsi pametni ljudje zdaj hodijo <u>po ulicah</u> [...]
Ала понеслась <u>по северо-западной дороге</u> .	Ala se je zapodila <u>po severozahodni cesti</u> .
Она шла [...] <u>по краям</u> дороги [...]	[...] šla je [...] <u>po robovih</u> ceste [...]
[...] обнажал ушибленную копьем грудь, <u>по которой</u> стекал грязный пот [...]	[...] je razgalil prsi z brazgotino od sulice, <u>po katerih</u> je tekkel umazan pot [...]
И вот, когда процессия прошла около полуверсты <u>по дороге</u> [...]	Potem ko je sprevod prehodil <u>po cesti</u> kake pol milje [...]
Поглотив его, <u>по небу</u> с запада поднималась грозно и неуклонно грозовая туча.	Pogoltnil ga je hudourni oblak, ki se je grozeče in vztrajno pomikal <u>po nebu</u> z zahoda.
<u>По яффской дороге</u> , по скудной Гионской долине , над шатрами богомольцев [...] летели пыльные столбы.	<u>Po cesti</u> proti Jafi, po revni gihonski dolini, nad šotori romarjev so se kadili stebri prahu [...]
По яффской дороге, <u>по скудной Гионской долине</u> , над шатрами богомольцев [...] летели пыльные столбы.	Po cesti proti Jafi, <u>po revni gihonski dolini</u> , nad šotori romarjev so se kadili stebri prahu [...]
[...] спеша на ровную дорогу, <u>по которой</u>	[...] hiteč na ravno cesto [...] <u>po kateri</u> se je

[...] уходила в Ершалаим до нитки мокрая конница .	podila proti Jeršalaimu do kože premočena konjenica.
[...] в неприличном виде бегали <u>по улице</u> [...]	[...] tekale nespodobno oblečene <u>po ulici</u> [...]
[...] и устремился <u>по коридору</u> туда [...]	[...] in se odpravil <u>po hodniku</u> tja [...]
[...] а <u>по персиковым щекам</u> ползли с ресниц потоки раскисшей краски.	[...] in <u>po breskovih licih</u> so ji s trepalnic polzeli potoki razmočene barve.
Слезы текли <u>по лицу</u> девицы [...]	Gospodični so tekle solze <u>po licih</u> [...]
[...] и Поплавский полетел вниз <u>по лестнице</u> [...]	[...] in Poplavski je zletel dol <u>po stopnicah</u> [...]
[...] подымаясь вверх <u>по лестнице</u> [...]	<u>Po stopnicah</u> se je vzpenjal [...]
[...] и брызнул вверх <u>по лестнице</u> .	[...] in šinila gor <u>po stopnicah</u> .
Гражданки с этого сеанса в одних панталонах бежали <u>по Тверской</u> .	[...] ženske so s tiste predstave v samih hlačkah tekale <u>po Tverski</u> .
[...] не бегать в одних чулках <u>по Тверской</u> [...]	[...] naj ne teka v samih nogavicah <u>po Tverski</u> [...]
[...] Маргарита Николаевна ехала <u>по Арбату</u> [...]	[...] se je Margareta Nikolajevna peljala <u>po Arbatu</u> [...]
[...] а <u>по тротуарам</u> [...] плыли реки кепок.	[...] <u>po pločnikih</u> pa so se [...] zlivale reke čepic.
А Маргарита в это время уже поднималась стремительно вверх <u>по лестнице</u> [...]	Margareta pa se je medtem že vneto gnala gor <u>po stopnicah</u> [...]
Далеко внизу забегали люди <u>по тротуару</u> [...]	Daleč spodaj so začeli tekati ljudje <u>po pločniku</u> [...]
[...] <u>по всем лестницам</u> топали [...] люди.	[...] so <u>po vseh stopnicah</u> topotali ljudje [...]
[...] бегущим <u>по лестнице</u> [...]	[...] ki so tekali <u>po stopnišču</u> [...]
Тут стали подниматься <u>по каким-то широким ступеням</u> [...]	Začela sta se vzpenjati <u>po nekih širokih stopnicah</u> [...]
[...] и тогда оба [...] заспешили вверх <u>по лестнице</u> .	[...] in tedaj sta se oba [...] odpravila <u>po stopnicah</u> gor.
Теперь <u>по лестнице</u> снизу вверх поднимался поток.	Reka gostov je tekla zdaj <u>po stopnišču</u> od znožja do vrha.
[...] и сладкий ток пробежал <u>по ее жилам</u>	[...] in <u>po žilah</u> se ji je razlil sladek tok [...]

[...]	
[...] слезы теперь бежали ручьями <u>по ее лицу</u> .	[...] solze so se ji zdaj v potočkih ulile <u>po obrazu</u> .
[...] а остальные пошли провожать <u>по лестнице</u> .	[...] drugi so ju pospremili <u>po stopnišču</u> .
[...] кто-то покатился вниз <u>по лестнице</u> [...]	[...] nekdo se je zaprašil dol <u>po stopnicah</u> [...]
Тут он бросился [...] вниз <u>по лестнице</u> [...]	Tedaj se je pognal [...] dol <u>po stopnicah</u> [...]
[...] не считая нужным утруждать себя подъемом <u>по лестнице</u> .	[...] ker se jim ni zdelo vredno truditi se nazaj <u>po stopnicah</u> .
[...] и прямо по ступеням той лестницы, <u>по которой</u> прокуратор шел днем для объявления приговора на площади.	[...] in se zlivala čez stopnice, <u>po katerih</u> je bil prokurator podnevi šel razglasiti sodbo na trgu.
[...] расслышать в отдельности и шум дождя, и шум воды, низвергающейся <u>по желобам</u> [...]	[...] razločiti prasketanje dežja od šuma vode, ki se je pretakala <u>po žlebovih</u> [...]
[...] и забегал <u>по балкону</u> [...]	[...] in začel begati <u>po balkonu</u> [...]
[...] он <u>по лестнице</u> спустился на следующую террасу сада [...]	[...] se je <u>po stopnicah</u> spustil na naslednjo teraso [...]
[...] и пошли <u>по тропинке</u> сперва на Вифлеемскую дорогу [...]	[...] in <u>po nekem kolovozu</u> dosegli betlehemske ceste [...]
[...] пошли по тропинке сперва на Вифлеемскую дорогу, а потом <u>по ней</u> на север [...]	[...] dosegli betlehemske ceste, zavili <u>po njej</u> na sever [...]
[...] и тогда двинулись <u>по Яффской дороге</u> [...]	[...] in potem zapeljali <u>po cesti</u> proti Jafi [...]
Молодой человек направлялся <u>по дороге</u> [...]	Mladi mož se je nameril <u>po cesti</u> [...]
[...] всадник неспешной рысью пробирался <u>по улицам</u> нижнего города [...]	[...] v počasnem diru je jahal <u>po praznih ulicah</u> Dohrjega mesta [...]
[...] он немедленно тронулся по светящейся дороге и пошел <u>по ней</u> вверх [...]	[...] je takoj stopil na bleščečo se cesto in se odpravil <u>po njej</u> navzgor [...]
[...] и склонялся к самому пергаменту,	[...] in se sklanjal prav k pergamentu, vlekel s

водил пальцем <u>по строчкам</u> .	prstom <u>po vrsticah</u> .
Идя <u>по нитке</u> событий с конца к началу [...]	S tem, da je šel <u>po niti</u> dogajanja od konca na začetek [...]
Лишь только он отделился от лесенки, <u>по которой</u> спускались из кабины самолета [...]	Toliko da je zapustil stopnice, <u>po katerih</u> se je spustil iz kabine letala [...]
[...] и обе стали подниматься <u>по разным</u> лестницам к квартире Но 50.	[...] in tako sta se obe začeli <u>po raznih stopnicah</u> vzpenjati k stanovanju št. 50.
Подымающиеся <u>по парадной лестнице</u> [...]	Tisti, ki so se vzpenjali <u>po glavnem stopnišču</u> [...]
[...] и оба негодяя зашагали <u>по асфальтовой дорожке</u> [...]	[...] in oba malopridneža sta zakoračila <u>po asfaltni potki</u> [...]
[...] поднялись <u>по каменной лестнице</u> вверх [...]	[...] se povzpela <u>po kamnitnih stopnicah</u> [...]
Черный плащ тащился за ним <u>по земле</u> .	Črni plašč se je vlekel za njim <u>po zemlji</u> .
[...] видит одно и то же – лунную дорогу, и хочет пойти <u>по ней</u> [...]	[...] vidi zmeraj isto: mesečno cesto, in hotel bi iti <u>po njej</u> [...]
[...] протянулась [...] лунная дорога, и первым <u>по ней</u> кинулся бежать остроухий пес.	[...] se je raztegnita mesečeva cesta [...] in prvi je stekel <u>po njej</u> ostrouhi pes.
[...] что вслед за своим верным стражем <u>по лунной дороге</u> стремительно побежал и он.	[...] da je tudi on naglo stekel <u>po mesečevi cesti</u> za svojim zvestim stražarjem.
<u>По этой дороге</u> , мастер, <u>по этой</u> .	<u>Po tej poti</u> , mojster, <u>po tej!</u>
[...] и они шли <u>по песчаной дороге</u> .	[...] in šla sta <u>po peščeni poti</u> .
[...] и всегда <u>по</u> одному и тому же маршруту [...]	[...] in odide [...] <u>po</u> zmeraj isti <u>poti</u> [...]
Возле нее он след, <u>по которому</u> шел, потерял.	Tu je izgubil sled, <u>po kateri</u> je šel [...]
[...] зачем же гнаться <u>по следам</u> того, что уже окончено?	[...] čemu bi se podili <u>po sledovih</u> nečesa, kar je že končano?
Когда мокрый Иван приплясал <u>по ступеням</u> к тому месту [...]	Ko je mokri Ivan priskakal <u>po stopnicah</u> h kraju [...]

[...] и Степина рука поползла <u>по притолке</u> вниз.	[...] in Stjopova roka je zdrsnila <u>po podboju</u> .
[...] и пополз по скамейке, перебирая <u>по ней</u> руками [...]	[...] in se podrsal po klopi, premikajoč se po rokah <u>po njej</u> [...]

usmerjeno dejanje na lokalizacijo, ki je del predmeta (10)	premikanje, usmerjenost na površino predmeta (3a) in premikanje k čemu s sovražnim namenom (3b)
[...] командир ударил плетью лошадь <u>по шее</u> [...]	[...] udaril konja z bičem <u>po vratu</u> [...]
[...] что ты не получишь в «Колизее» виноградной кистью <u>по морде</u> от первого попавшего молодого человека [...]	[...] da ne dobiš v Kolizeju z vinsko čašo <u>po zobeh</u> od prvega postopača [...]
Бескудников стукнул пальцем <u>по циферблату</u> [...]	Beskudnikov je potrkal s prstom <u>po številčnici</u> [...]
[...] вдруг джаз развалился и затих, как будто кто-то хлопнул <u>по нему</u> кулаком.	Jazz se je mahoma skrhal in utihnil, kakor da je kdo mahnil s pestjo <u>po njem</u> .
Рядом лихач горячил лошадь, бил ее <u>по крупу</u> сиреневыми вожжами [...]	Poleg njega je neki kočijaž ogreval konja, udarjajoč ga <u>po križu</u> z vajetmi [...]
[...] стучали молоточками <u>по коленям</u> [...]	[...] mu trkala s kladivcem <u>po kolenih</u> [...]
Иван с размаху шлепнул себя ладонью <u>по лбу</u> [...]	Ivan se je z zamahom udaril z dlanjo <u>po čelu</u> [...]
Римский стукнул себя кулаком <u>по голове</u> [...]	Rimski se je udaril s pestjo <u>po glavi</u> [...]
[...] стукнув пресс-папье <u>по столу</u> .	[...] in udaril s pivnikom <u>po mizi</u> .
Длинный меч его стучал <u>по кожаному шнурованному сапогу</u> .	Dolgi meč mu je udarjal <u>po jermenastih škornjih</u> .
[...] поигрывая пальцами <u>по столу</u> [...]	[...] potrkal s prsti <u>po mizi</u> [...]
[...] чтобы ухом ударять <u>по плечу</u> .	[...] da je z ušesom udarjal <u>po rami</u> .
Первый из палачей поднял копье и постучал им сперва <u>по одной</u> , потом <u>по другой руке</u> Иешуа [...]	Prvi izmed njiju je vzdignil sulico in potrkal z njo Ješuo najprej <u>po eni</u> , potem <u>po drugi roki</u> [...]

[...] стучал камертоном <u>по пальцам</u> [...]	[...] si potrkal z glasbenimi vilicami <u>po prstih</u> [...]
[...] между ветвями клена, хлестнувшими ее <u>по лицу</u> [...]	[...] med klenovimi vejami, ki so jo tlesknile <u>po obrazu</u> [...]
[...] ударила <u>по клавишам рояля</u> [...]	[...] in udarila <u>po tipkah klavirja</u> [...]
[...] с отчаянием хлопнул себя <u>по ляжке</u> [...]	[...] se je obupano tlesknil <u>po bedru</u> [...]
Он хлопнул себя <u>по коленке</u> раз, потом накрест <u>по другой</u> [...]	Plosknil se je <u>po kolenu</u> , potem navzkriž <u>po drugem</u> [...]
[...] ударил ею <u>по колонне</u> .	[...] in udaril z njo <u>po stebri</u> .
[...] и в раздражении кот стукнул лапой <u>по столу</u> .	V razdraženosti je udaril s taco <u>po mizi</u> .
[...] и постучал длинным пальцем <u>по рукописи</u> .	[...] in potrkal z dolgim prstom <u>po rokopisu</u> .
[...] постукивая молотком <u>по трубе</u> .	[...] trkajoč s kladivom <u>po cevi</u> .
[...] хлопая ладонями <u>по дымящимся плечам и груди</u> [...]	[...] udarjajoč se z dlanmi <u>po kadečih se ramenih in prsih</u> [...]
[...] хлопнув себя <u>по лбу</u> [...]	[...] in se plosknil <u>po čelu</u> [...]
[...] она ударила Аркадия Аполлоновича <u>по голове</u> .	[...] udarila Arkadija Apolonoviča <u>po glavi</u> .
Вчера в ресторане я одному типу <u>по морде</u> засветил [...]	Včeraj sem v restavraciji mahnil nekoga <u>po gobcu</u> [...]
[...] <u>по морде</u> засветил ?	[...] mahnil <u>po gobcu</u> ?
[...] и крепко ударить, <u>по пилатчине</u> и <u>тому богомазу</u> [...]	[...] in sicer krepko udariti <u>po pilatovstvu</u> in <u>po tem mazaču</u> [...]
[...] и страшно так ударил <u>по шее</u> Поплавского [...]	[...] in strašno udaril Poplavskega <u>po vratu</u> [...]
Надавать администратору <u>по морде</u> [...]	Dati jih upravniku nekaj <u>po gobcu</u> [...]
[...] и ударила <u>по люстре</u> .	[...] in udarila <u>po lestencu</u> .
Он с размаху шлепнул Маргариту <u>по спине</u> [...]	Zamahnil je in plosknil Margareto <u>po hrbtu</u> [...]
[...] бьет <u>по головам</u> джазбандистов своей тарелкой [...]	[...] mahal s svojo činelo jazzistom <u>po glavah</u> [...]

[...] открыл <u>по ним</u> стрельбу.	[...] in začel streljati <u>po njih</u> .
[...] ударил подносом плашмя иностранца <u>по плешивой голове</u> .	[...] udaril s pladnjem plosko <u>po</u> tujčevi <u>plešasti glavi</u> .
[...] и стуча рукою <u>по столу</u> [...]	[...] potem je udarila z roko <u>po mizi</u> [...]
Поэт провел рукою <u>по лицу</u> [...]	Pesnik si je potegnil z dlanjo <u>po obrazu</u> [...]
[...] трясущейся рукою провел <u>по бедру</u> [...]	[...] in s tresočo se roko se je potipal <u>po bedru</u> [...]
Палач провел концом копья <u>по животу</u> .	Rabelj je potegnil konec sulice <u>po životu</u> .
[...] и хлопнул <u>по флажку</u> счетчика [...]	[...] in mahnil <u>po zastavici</u> на števcu [...]

Pri slovenskem delu preglednice sem združila pomena premikanje, usmerjenost na površino predmeta (3a) in premikanje k čemu s sovražnim namenom (3b), saj je pogosto težko določiti, ali gre res za sovražni pomen. Pogosto je težko določiti, ali gre za usmerjenost na površino predmeta (3a) oz. usmerjeno dejanje na lokalizacijo, ki je del predmeta (10), ali pa za neurejeno premikanje ali stanje na enotni površini (1a) oz. neurejeno premikanje ali stanje na površini, ki jo oblikuje množica posameznih predmetov (1b), oz. lokative (1/I)/tranzitive (1/III). Gre pravzaprav za predmetni pomen, pri čemer je pomemben pomen glagola, oz. so, kot meni A. Žele (2001: 92), predložni glagolski morfemi pomensko usmerjani iz glagola. Zato ne moremo npr. *po stopnicah* avtomatično uvrstiti k prostorskemu pomenu, saj je pomemben tudi kontekst. Primer: *Muha leze po roki* (kje: neurejeno premikanje ali stanje na enotni površini (1a)) : *Udaril me je po roki* (po čem: premikanje, usmerjenost na površino predmeta (3a)) ali *Solza teče po licu* (usmerjeno premikanje na površini česa podolžnega (2)) : *udariti po licu* (premikanje, usmerjenost na površino predmeta (3a)) : *rdečica se je razlila po licu* (neurejeno premikanje ali stanje na enotni površini (1a)). V tem pogledu sta tipologiji po SSKJ in Šeljakinu dobro zastavljeni, saj upoštevata tako prislovni kot predmetni pomen.

ciljna razmerja (8)	premikanje z določenim namenom (4a in 4b)
Прохожие бегущие <u>по своим делам</u> [...]	Mimoidoči, ki so hiteli <u>po opravkih</u> [...]

Zaradi podobnega pomena združujem točki 4a (premikanje z namenom, da se kaj pridobi, obdrži) in 4b (premikanje z določenim namenom sploh). Šeljakin v nobeni od tipologij ne omenja podobnega pomena, zato navajam ciljna razmerja (8) po Bondarenku.

omejitev (8)	merilo, vodilo pri določanju, opredeljevanju (7a)
[...] как в небольшом <u>по размерам</u> , но богатом театре.	[...] kakor v gledališču, ki je majhno <u>po razsežnostih</u> , vendar zelo bogato.
[...] преступления Вар-раввана и Га-Ноцри совершенно несравнимы <u>по тяжести</u> .	[...] prestopkov Var-Ravana in han-Nasrija <u>po teži</u> nikakor ni mogoče primerjati.
В сердце он попадает [...] <u>по выбору</u> , в любое предсердие сердца или в любой из желудочков.	On zadene v srce [...] <u>po izbiri</u> – v kateri koli preddvor ali v katerega koli izmed prekatov.

funkcionalna tipologija prilastkov: s predložno-sklonsko obliko samostalnika – osebne zveze in odnosi (I/c)	merilo, vodilo pri določanju, opredeljevanju (7a)
Историк <u>по образованию</u> [...]	<u>Po izobrazbi</u> je bil zgodovinar [...]

Večina primerov, ki se nanaša na vrsto/področje delovanja, se v ruščini izraža s predlogom *po*, v slovenščini pa je v tem pomenu, kot bomo videli v nadaljevanju, *po* redkost. Izjema v tem pomenu je poimenovanje nekega položaja v družbi: poklica, funkcije, področja izobrazbe, statusa, narodnosti npr. *učitelj po poklicu* (v nasprotju z *učitelj za matematiko*), *podžupan po funkciji*, *zgodovinar po izobrazbi*, *študent po statusu*, *Slovenec po narodnosti* ...

vzrok (4/III)	merilo, vodilo pri določanju, opredeljevanju (7a)
Это Николай Иванович, <u>по шагам</u> узнаю [...]	To je Nikolaj Ivanovič, <u>po korakih</u> ga poznam [...].
[...] судя <u>по женским лицам</u> в партере [...]	[...] če bi sodili <u>po ženskih obrazih</u> v parterju [...]
Судя <u>по тому</u> , как он отдувался и икал, он был порядочно выпивши [...]	<u>Po tem</u> , kako je puhala in kolcal, se je dalo soditi, da je pošteno okajen [...]
Вы судите <u>по костюму</u> ?	Sodite <u>po obleki</u> ?
[...] и <u>по тону</u> его было слышно [...]	[...] in <u>po njegovem glasu</u> se je slišalo [...]
[...] судя <u>по лицу</u> , не брившийся около трех недель.	[...] ki se, sodeč <u>po obrazu</u> , ni bril kake tri tedne.

[...] и, судя <u>по звуку</u> , от него отлетела крышка.	[...] in <u>po zvoku</u> sodeč, je pri tem odletel pokrov.
Судя <u>по всему</u> , время подходило к шести утра.	<u>Po vsem</u> sodeč, se je morala bližati šesta ura jutra.
[...] судя <u>по звуку</u> , она проходила через ту самую площадь [...]	Kot se je dalo soditi <u>po zvoku</u> , je jahala ravno čez trg [...].
Но судя <u>по грохоту</u> кастрюль [...].	Če sodimo <u>po ropotu</u> kozic [...]

skladnost (9)	merilo, vodilo pri usklajanju, prilagajanju (7b)
Типичный кулачок <u>по своей психологии</u> [...]	<u>Po miselnosti</u> je to tipičen majhen kulak [...]
[...] <u>по своему обыкновению</u> заключил беседу Стравинский и поднялся [...]	[...] je <u>po svoji navadi</u> končal pogovor Stravinski [...]
[...] вконец разваливши облегченные развлечения (<u>по словам</u> девицы) [...]	[...] ki je (<u>po besedah</u> mladenke) spraval zabavo lažje vrste čisto na psa [...]
[...] одному из осужденных, <u>по выбору</u> малого синедриона [...]	[...] enemu izmed obsojencev <u>po izbiri</u> malega sinedrija [...]
[...] <u>по рассказу</u> девицы [...]	[...] <u>po pripovedovanju</u> gospodične [...]
[...] полночь, которая давным - давно, <u>по ее счету</u> , истекла.	[...] ko bi moral biti ta čas <u>po njenih računih</u> že zdavnaj mimo.
[...] хотя и было, <u>по ее расчетам</u> , уже поздно.	[...] čeprav je moralo biti <u>po njenih računih</u> že pozno.
[...] зачем же отказываться от того, что полагается <u>по закону</u> ?	[...] čemu je zavrnil nekaj, kar mu je bilo dano <u>po postavi</u> ?
Прежде чем начать говорить, Афраний, <u>по своему обыкновению</u> , огляделся [...]	Preden je Afranij spregovoril, se je <u>po svoji navadi</u> ogledal [...]
[...] валяя дурака <u>по своему обыкновению</u> .	[...] uganjajoč <u>po svojem običaju</u> norčije.
[...] которых, <u>по его скромному подсчету</u> , должно было хватить ему на пятнадцать лет.	[...] ki naj bi mu <u>po njegovih previdnih računih</u> zadostovali za petnajst let.
Воланд, <u>по своему обыкновению</u> , находился в спальне [...]	Woland je bil <u>po svoji navadi</u> v spalnici [...]

Будучи <u>по природе</u> вообще подозрительным человеком [...]	Ker je bil že <u>po naravi</u> sploh nezaupljiv človek [...]
[...] что Никанор Иванович был <u>по натуре</u> несколько грубоват.	[...] da je bil Nikanor Ivanovič <u>po naravi</u> nekoliko robat.
Из кулисы вышла на сцену средних лет дама, одетая <u>по моде</u> [...]	Izza kulis je prišla na oder dama srednjih let, oblečena <u>po modi</u> [...]

uvodna konstrukcija⁸⁵	merilo, vodilo pri usklajanju, prilagajanju (7b)
[...] <u>по-видимому</u> , занимаясь и другим делом во время разговора с Маргаритой.	[...] <u>po vsem videzu</u> zaposlen med pogovorom z Margareto še z drugo rečjo.
[...] и, <u>по-видимому</u> , спящего мертвым сном [...]	[...] ki je <u>po vsem videzu</u> spal kakor zaklan [...]
[...] в столовой обнаружили остатки только что, <u>по-видимому</u> , покинутого завтрака [...]	[...] v jedilnici pokazali ostanki <u>po vsem</u> <u>videzu</u> pravkar zapuščenega [...]
[...] носившего, <u>по-видимому</u> , и другое наименование [...]	[...] je imel <u>po vsem videzu</u> še drugo ime [...]
То [...] <u>по-видимому</u> , очень волновало его.	То [...] ga je <u>po vsem videzu</u> zelo vznemirilo.
Главный, <u>по-видимому</u> , поставил себе за правило [...]	Glavni zdravnik si je bil <u>po vsem videzu</u> postavil za pravilo [...]
В лице сиреневого джентльмена чего-то не хватает, <u>по-моему</u> .	[...] <u>po mojem</u> na obrazu tega lilastega gentlemana nekaj manjka.
[...] <u>по-моему</u> , ты зря деньги посылаешь.	[...] <u>po mojem</u> je nesmiselno, da pošiljaš ta denar.

skladnost (9)	merilo, vodilo, vzor pri posnemanju, poustvarjanju (7c)
[...] что ему пришлось сделать впрыскивание <u>по рецепту</u> [...]	[...] da so mu morali dati injekcijo <u>po receptu</u> Stravinskega [...]

⁸⁵ V ruski tipologiji besednih vrst se primeri, kot sta по-моему in по-видимому, če so ločeni intonacijsko in pravopisno, obravnavajo kot uvodna konstrukcija (вводные конструкции) (po posvetu z M. Uhlikom).

sredstvo (7)	sredstvo, posrednik (8)
[...] и вызванный <u>по телефону</u> от больной жены заместитель Михаила Александровича Берлиоза по «МАССОЛИТу» – литератор Желдыбин.	[...] in namestnik Mihaela Aleksandroviča v Masolitu, pisatelj Želdibin, ki so ga <u>po telefonu</u> poklicali od bolne žene.
[...] и с семи часов утра четверга к босому начали звонить <u>по телефону</u> [...]	[...] in v četrtek zjutraj so začeli Bosega klicati <u>po telefonu</u> od sedmih naprej [...]
Дело с интуристским бюро уладилось <u>по телефону</u> с необыкновенной [...] быстротою	Z uradom za tuje turiste se je dala stvar urediti <u>po telefonu</u> z nenavadno naglico [...]
[...] Варенуха опять <u>по телефону</u> принялся разыскивать Степу [...]	[...] je Varenuha spet začel iskati <u>po telefonu</u> Stjopo [...]
Ты же с ним в начале двенадцатого разговаривал <u>по телефону</u> ?	Saj si govoril z njim <u>po telefonu</u> malo po enajsti?
Может быть, не Степа сегодня говорил с ним <u>по телефону</u> [...]	Morebiti danes <u>po telefonu</u> ni govoril z njim Stjopa [...]
[...] а разговаривал он <u>по телефону</u> в Москве.	[...] v Moskvi pa se je pogovarjal <u>po telefonu</u> .
А тебя предупредили <u>по телефону</u> [...]	Pa so te opozorili <u>po telefonu</u> [...]
[...] не люблю последних новостей <u>по радио</u> .	[...] ne maram zadnjih novic <u>po radiu</u> .
[...] хамить не надо <u>по телефону</u> .	<u>Po telefonu</u> človek ne sme biti nesramen.
Лгать не надо <u>по телефону</u> .	<u>Po telefonu</u> se ne sme lagati.
[...] и хамить <u>по телефону</u> [...]	[...] in surovo govoriti <u>po telefonu</u> [...]
Степе Лиходееву больше не приходится разговаривать <u>по телефону</u> в Варьете.	Stjopi Lihodejevu se ni treba več pogovarjati <u>po telefonu</u> iz Varieteja.
<u>По тому</u> как внизу два ряда редких огней слились в две непрерывные огненные черты, <u>по тому</u> , как быстро они пропали сзади, Маргарита догадалась [...]	<u>Po tem</u> , kako sta se spodaj dve vrsti redko posejanih luči zlili v dve nepretrgani ognjeni črti, <u>po tem</u> , kako hitro sta izginili za njo, je Margareta doumela [...]

vzrok (4/III)	vzrok, zaradi katerega se kaj dogaja (9)
Эта вещь из чистого золота, видно <u>по тяжести</u> .	Ta reč je iz čistega zlata, to sem čutila <u>po teži</u> .
[...] только что арестованный исключительно <u>по глупости</u> своей ревнивой супруги [...]	[...] ki so ga bili pravkar prijeli samo <u>po neumnosti</u> njegove ljubosumne žene [...]

način (5)	način, kako dejanje poteka (11)
[...] куда и стало <u>по очереди</u> вызывать всех служащих Варьете [...]	[...] in začeli tja <u>po vrsti</u> klicati tiste nameščence Varieteja [...]
[...] и рассказал все <u>по порядку</u> .	[...] in potem je povedal vse <u>po vrsti</u> .
[...] как столик [...] как бы <u>по волшебству</u> обрастает яствами.	[...] kako se je mizica [...] kakor <u>po čarovniji</u> obraščala z jedmi.
[...] сказать <u>по правде</u> [...]	[...] in če naj povem <u>po pravici</u> [...]
<u>Сама по себе</u> она уж никогда не сулит ничего приятного.	Takšno piskanje <u>samo po sebi</u> nikoli ne obeta nič prijetnega.
Однако и стоящая в порядке змея [...] <u>сама по себе</u> уже представляла великий соблазн [...]	Vendar je bila kača [...] že <u>sama po sebi</u> velika spotika [...]

skladnost (9)	cena (13)
[...] и что эту провизию отпускали <u>по</u> самой сходной, отнюдь не обременительной <u>цене</u> .	[...] in ker so to hrano dajali <u>po</u> zelo ugodnih, nikakor ne previsokih <u>cenah</u> .

b) Druge zveze s *po*

<i>no</i> + tožilnik distributivnost (11)	prislov <i>po</i> porazdeljevanje enakega števila, količine česa na vsako od imenovanih oseb, stvari, pojmov (1)
За ним <u>по три</u> в ряд полетели всадники [...]	<u>Po trije</u> v vrsti so zdirjali za njim njegovi konjeniki [...]
[...] и ежедневно <u>по несколько раз</u> произносил фразы вроде [...]	[...] in vsak dan <u>po nekajkrat</u> izgovarjal takšnele stavke [...]
[...] всем раздавал <u>по два флакона</u> заграничных духов [...]	[...] vsaki je dal zastonj <u>po dve steklenički</u> zamejskega parfuma [...]

<i>no</i> + dajalnik distributivnost (11)	prislov <i>po</i> porazdeljevanje enakega števila, količine česa na vsako od imenovanih oseb, stvari (1)
[...] и дальше он будет сочинять <u>по несколько стихотворений</u> в год.	[...] še naprej bo napisal <u>po nekaj pesmi</u> na leto.

funkcionalna tipologija prilastkov: s prislovom (II)	<i>po</i> + tožilnik s pridevnikom srednjega spola ali pridevniškim prislovom izraža način, kako dejanje poteka (3)
Пилат заговорил <u>по-гречески</u> [...]	Pilat je rekel <u>po grško</u> [...]
Тогда раздался сорванный, хрипловатый голос прокуратора, <u>по-латыни</u> сказавшего [...]	Tedaj je zazvenel pretrgani, hripavi prokuratorjev glas, ki je rekel <u>po latinsko</u> [...]
[...] тихо <u>по-гречески</u> спросил [...]	[...] je tiho rekel Pilat <u>po grško</u> [...]
и он спросил <u>по-латыни</u> [...]	[...] in vprašal je <u>po latinsko</u> [...]
[...] а обыкновенное желание жить <u>по-человечески</u> .	[...] samo navadno željo, da bi živel <u>po človeško</u> .
[...] голову положил на подушку, кулак <u>по-детски</u> под щеку [...]	[...] položil glavo na blazino in <u>po otroško</u> podstavil pest pod lice [...]

Впереди всех шел тщательно, <u>по-актерски</u> обритый человек [...]	Vsem na čelu je stopal skrbno, <u>po igravsko</u> obrit mož [...]
[...] и дошла до того, что уж полностью стала тарыхтеть <u>по-французски</u> [...]	[...] in zgodilo se je to, da je čebljala samo še <u>po francosko</u> [...]
[...] и уселся на паркет <u>по-турецки</u> [...]	[...] in se <u>po turško</u> usedel na parket [...]
[...] как будто была одета <u>по-человечески</u> [...]	[...] kot da bi bila oblečena <u>po človeško</u> [...]
Пришедший говорил <u>по-латыни</u> .	Govoril je <u>po latinsko</u> .
[...] негромко <u>по-гречески</u> спросил Афраний [...]	[...] je vprašal Afranij potihoma <u>po grško</u> .
[...] и сухо ответила <u>по-гречески</u> [...]	Suho je odgovorila <u>po grško</u> [...]
[...] смотрел <u>по-волчьи</u> , исподлюбья.	[...] in gledal je <u>po volčje</u> izpod čela.
[...] что говорили <u>по-русски</u> Коровьев и его спутник.	[...] kar sta Korovjev in njegov spremljevalec govorila <u>po rusko</u> .

<i>no</i> + mestnik	<i>po</i> + mestnik
čas – lokalizacije izven časovnega orientirja: lokalizacije po časovnem orientirju oz. konec časovnega orientirja (2/II)	čas, trenutek, ki mu sledi dogajanje (6a)
[...] <u>по смерти</u> Андрея Фокича дом немедленно сломают [...]	Takoj <u>po smrti</u> Andreja Fokiča bodo hišo podrli [...]

Primeri, ki v ruščini in slovenščini sovpadajo v rabi predloga (oz. prislova) *po*, pričajo o tem, koliko imata jezika skupnega (pa tudi o vplivu ruskega izvornika na slovenki prevod). V enem samem besedilu se pojavlja okrog dvajset različnih pomenov *po*; okrog zato, ker so nekateri pomeni združeni in ker je določen pomen v eni tipologiji drugače opredeljen kot v drugi. Ne glede na to pa moramo priznati, da je pomen *po* v obeh jezikih podoben in zelo obsežen. Bolj kot podobnosti pa nas zanimajo razlike, saj te nakazujejo možnosti nadaljnjega specifičnega pomenskega razvoja predloga *po*.

4. 2. 2 Razlike in posebnosti

Sledijo primeri, pri katerih je v enem od jezikov uporabljen predlog *po*, v drugem pa ne. Za vsak pomen bom poskušala ugotoviti, ali lahko nakažemo obstoj pravila, kdaj se rabi *po* in kdaj kakšen drug predlog ali način ubesedenja določenega pomena. Zavedam se, da je nabor primerov omejen, zato pridobljenih »pravil« ne moremo posploševati. Pri pomenih, ki so zastopani z malo ali celo enim samim primerom, se bom izogibala podajanja sklepov.

a) *Po* v ruščini

<i>no</i> + dajalnik lokativi (1/I)	drugo
[...] и глядел на радугу, раскинувшуюся <u>по небу</u> .	[...] gledal mavrico, ki se je razpenjala <u>čez nebo</u> .
[...] благодаря своим частым выступлениям <u>по радио</u> .	[...] s svojimi pogostnimi nastopi <u>na radiu</u> .
Наобум позвонили в комиссию изящной словесности <u>по добавочному № 930</u> [...]	Na slepo srečo so <u>na lokalno številko 930</u> poklicali komisijo za leposlovje [...]
[...] улетела из дому, как птица, не оставив <u>по себе</u> никакого следа.	[...] odletela iz hiše kakor ptica, ne da bi pustila sled <u>za seboj</u> [...]

Zadnji primer (*no себе*) ustreza pomenu predmeta, za katerim se nahaja drug predmet, iz tipologije K. I. Hodove (glej str. 20). V tem pomenu se je v stari cerkveni slovanščini *po* vezal z mestnikom. V ruščini se je mestnik z zaimki 3. osebe ohranil še do začetka 19. stoletja (glej krajevni pomen pri glagolih premikanja (3), str. 68–69). Po besedah E. V. Muravenko se v 20. stoletju vezava z mestnikom ne pojavlja več.

<i>no</i> + dajalnik direktivi (1/II)	drugo
Служащих попросили отправиться <u>по своим местам</u> [...]	Udeležence so naprosili, naj sedejo <u>na svoja mesta</u> [...]
Двинулись <u>по свои местам</u> [...]	Razšli so se <u>na svoja mesta</u> [...]
[...] низвергающейся по желобам и прямо <u>по ступеням</u> той лестницы [...]	[...] ki se je pretakala po žlebovih in se zlivala <u>čez stopnice</u> [...]

[...] идя с мастером <u>по направлению к</u> вечному их дому [...]	[...] ko sta šla z mojstrom <u>proti</u> njenemu večnemu domu [...]
---	--

no + dajalnik tranzitivi (I/III)	drugo
Какой-то шорох, как бы крыльев <u>по</u> <u>стенам</u> , доносился теперь сзади из залы [...]	Iz dvorane je zdaj prihajal nekakšen šum, kot da drsijo krila <u>ob stenah</u> [...]
[...] почудилось финдиректору, что потянуло <u>по полу</u> гнилой малярной сыростью.	[...] je imel občutek, da je <u>čez pod</u> potegnila gnila malarijasta vlaga.
[...] Маргарита вдоволь наплавалась [...] <u>по</u> <u>этой реке</u> .	[...] tako da se je Margareta [...] lahko po mili volji naplavala <u>v tej reki</u> [...]
[...] и стала ездить <u>по кругу</u> .	[...] in začela voziti <u>v krogu</u> .
[...] и пошел <u>по мосту</u> назад к ступеням [...]	[...] in šel <u>čez oder</u> nazaj k stopnicam [...]
Кое-как отбившись от тех, что следовали за ним <u>по пятам</u> через асфальтовый двор [...]	Komaj se je otresel tistih, ki so mu sledili <u>za</u> <u>petami</u> čez asfaltno dvorišče [...]
[...] и не обмакнутым в чернила сухим пером водил <u>по бумаге</u> .	[...] in vlekla <u>čez papir</u> suho pero, nenamočeno v črnilo.
Тяжело дыша после бега <u>по раскаленной</u> <u>дороге</u> [...]	Težko sopeč po teku <u>na razžarjeni ulici</u> [...]
[...] хорошо бы было, если бы на прощание она продефилировала <u>по городу</u> .	Bilo bi dobro, če bi za slovo še korakala <u>skozi</u> <u>mesto</u> .
[...] Вар не сделает ни шагу без того, чтобы за ним не шли <u>по пятам</u> .	[...] Var ne bo naredil koraka, ne da bi mu bili <u>za petami</u> .
[...] ты не иди <u>по моим пятам</u> [...]	[...] ti pa mi ne hodi <u>za petami</u> [...]

V prostorskem pomenu pogosto vzrok nadomestitve *po* z drugim krajevnim predlogom ni v nezmožnosti rabe *po*, ampak v stilistiki oz. sporočevalčevi (prevajalčevi) izbiri med (bolj ali manj) sinonimnimi predlogi. V vseh zgornjih primerih v pomenu kraja/prostora, tj. lokativih,

direktivnih in tranzitivnih bi prevajalec lahko namesto *čez* ohranil predlog *po*, saj *čez* nekoliko spremeni pomen. V primerih, ki nimajo pomena usmerjenega premikanja, npr. *vleči čez papir suho pero*, ga namreč *čez* doda, hkrati pa doda tudi pomen enkratnosti dejanja (*сухим пером водил по бумаге* se razume kot neusmerjeno, lahko večkratno, premikanje). Podobno se zgodi pri zamenjavi *po* s predlogom *skozi*. Pomen se spremeni tudi v primerih [...] *in začela voziti v krogu* ter *Težko sopeč po teku na razžarjeni ulici [...]*. Pri ostalih zvezah predlog *po* v slovenščini ni mogoč in ga je bilo treba zamenjati. Najbolj opazna je zamenjava v slovenščini neobstoječe ustreznice predložni zvezi *по направлению к* s predlogom *proti*.

Podobno kot pri lokativih tudi tu zadnji primer ustreza pomenu iz stare cerkvene slovanščine, le da gre za predmet, za katerim se premika (ne nahaja) drug predmet (*удму по ком* »za kom«). Podoben primer, čeprav ne gre za glagol premikanja ali nahajanja, lahko najdemo tudi v *Brižinskem spomeniku I (Glagolite po naz)* (glej str. 47).

no + dajalnik usmerjeno dejanje na lokalizacijo, ki je del predmeta (10)	čez + tožilnik; za + tožilnik
[...] несильно размахнувшись, ударил арестованного <u>по</u> плечам.	[...] kratko zamahnil in udaril jetnika <u>čez</u> pleča.
[...] широко размахнулся и ударил участливое лицо <u>по</u> уху.	[...] krepko zamahnil in udaril sočutni obraz <u>čez</u> uho.
[...] ударил Варенуху <u>по</u> уху так, что кепка слетела с головы администратора [...]	[...] in udaril Varenuho tako <u>za</u> uho, da je upravniku zletela čepica z glave [...]

Podobno kot pri krajevnih je tudi pri danih primerih usmerjenega dejanja na lokalizacijo, ki je del predmeta (navsezadnje gre ravno tako za krajevne predloge), možnost za ohranitev predloga *po*, verjetno pa to ni vedno mogoče.

no + dajalnik funkcionalna tipologija prilastkov: s predložno-sklonsko obliko samostalnika – namen, določenost (I/a)	za + tožilnik
[...] и об этом несчастном служащем в <u>бюро по ознакомлению</u> иностранцев [...]	[...] ki je bil zaposlen v <u>uradu za seznanjanje</u> tujcev [...]

no + dajalnik funkcionalna tipologija prilastkov: s predložno-sklonsko obliko samostalnika – osebne zveze in odnosi (I/c)	za + tožilnik
Я - <u>специалист по черной магии</u> .	Sem <u>specialist v črni magiji</u> . ⁸⁶
[...] как <u>видного специалиста по организации</u> хоровых кружков.	[...] kot <u>uglednega izvedenca za ustanavljanje</u> певских кружков.
[...] что <u>лучшими специалистами по болезни</u> печени считаются профессора Бернадский и Кузьмин [...]	[...] da veljata za <u>najboljša specialista za bolezni</u> jeter profesorja Bernardski in Kuzmin [...]

no + dajalnik funkcionalna tipologija prilastkov: s predložno-sklonsko obliko samostalnika – osebne zveze in odnosi (I/c)	v + mestnik
[...] и вызванный по телефону от больной жены заместитель Михаила Александровича Берлиоза <u>по «МАССОЛИТу»</u> – литератор Желдыбин.	[...] in namestnik Mihaela Aleksandroviča <u>v Masolitu</u> , pisatelj Želdibin, ki so ga po telefonu poklicali od bolne žene.

no + dajalnik funkcionalna tipologija prilastkov s pojasnjevanjem, konkretiziranjem pomena abstraktnih samostalnikov (III)	za + tožilnik; o + mestnik
[...] организовать <u>кружок по изучению</u> Лермонтова [...]	[...] ustanoviti <u>krožek za spoznavanje</u> Lermontova [...]
[...] полное незнакомство с <u>вопросом, по которому</u> он собирался писать [...]	[...] popolno nepoznanje <u>vprašanja, o katerem</u> je pisal [...]
Итак, я хотел бы знать ваши <u>предположения по этому делу</u> .	Torej, hotel bi vedeti, kaj <u>mislite o tej stvari</u> .

⁸⁶ Slovenski pravopis ob geslu *specialist* navaja samo predlog *za*.

[...] что кантовские <u>рассуждения по этому вопросу</u> могут удовлетворить только рабов [...]	[...] da morejo Kantova <u>premišljanja o tem vprašanju</u> zadovoljiti samo sužnje [...]
Вы полностью повторили <u>мысль</u> беспокойного старика Иммануила <u>по этому поводу</u> .	V celoti ste ponovili tisto, kar je <u>o tej stvari</u> mislil nemirni starec Immanuel.
Он отказался дать <u>заключение по делу</u> [...]	<u>O primeru se</u> ni hotel <u>izreči</u> [...]

no + dajalnik omejitev (8)	za + tožilnik; o + mestnik
Не говоря ничего <u>по существу</u> романа [...]	Nič ni govoril <u>o bistvu</u> romana [...]
[...] мы уважаем ваши большие знания, но сами <u>по этому вопросу</u> придерживаемся другой точки зрения [...]	[...] vaše veliko znanje ceniva, sama pa gledava <u>na to vprašanje</u> z drugačnega stališča [...]
В этом театре ему уже не пришлось сталкиваться <u>по делам</u> акустики [...]	V tem gledališču mu ni bilo treba nič razpravljati <u>o vprašanjih</u> akustike [...]

Pomenske skupine funkcionalnih tipologij prilastkov (s predložno-sklonsko obliko samostalnika – namen, določenost (I/a), osebne zveze in odnosi (I/c) ter s pojasnjevanjem, konkretiziranjem pomena abstraktnih samostalnikov (III)) in omejitve (8) bi lahko združili v skupen pomen vrste/področja delovanja ter izražanja dejstev (misliti, govoriti ...). Taka razdelitev na dve skupini nam ustvari nekakšno šolsko preglednico rabe predloga *po*: za izražanje vrste/področja delovanja se v slovenščini rabi predlog *za* + tožilnik⁸⁷ (*бюро по ознакомлению – urad za seznanjanje; специалист по болезни печени – specialist za bolezni jeter; кружок по изучению Лермонтова – krožek za spoznavanje Lermontova*), za izražanje dejstev pa *o* + mestnik (*рассуждения по этому вопросу – premišljanja o tem vprašanju; мысль по этому поводу – misel o tej stvari; говорить по существу романа – govoriti o bistvu romana*) (po mnenju I. Orel⁸⁸ gre za glagolsko vezljivost pri glagolih z vsebinskim predmetom: *misliti/premišljati o, pisati o, izreči se o*). Pri drugi skupini naj omenim, da SSKJ

⁸⁷ Primer, ki izstopa (*Sem specialist v črni magiji*), ni izjema, saj raba s predlogom *v* + mestnik (*v čem*) ni pravilna. SSKJ in *Slovenski pravopis* namreč samostalniku *specialist* pridajata samo predlog *za* + tožilnik (*specialit za kaj*).

⁸⁸ Orel: ustno.

zglede *debata po tem vprašanju* (usmerjenost duševne dejavnosti k predmetu, ki naj se spozna, zazna (5a)) označuje kot nepravilnega (pravilno s predlogom *o*), kar pomeni, da tudi v slovenščini obstaja zavest o povezavi tega pomena s predlogom *po*.

<i>no</i> + dajalnik vzrok, povezan z nekim dogodkom (4/I)	<i>iz/zaradi</i> + rodilnik, <i>na</i> + tožilnik, <i>v</i> + mestnik
[...] сделал попытку всучить кондукторше гривенник через открытое <u>по случаю</u> <u>духоты</u> окно.	[...] poskusil podati sprevodnici desetico skozi okno, ki je bilo <u>zaradi soparice</u> odprto.

<i>no</i> + dajalnik vzrok, povezan z lastnostmi osebe ali njenim stanjem (4/II) in vzrok, povezan s skladnostjo s čim (4/III)	<i>iz/zaradi</i> + rodilnik, <i>na</i> + tožilnik, <i>v</i> + mestnik
[...] он <u>по привычке</u> потер руки [...]	[...] si je <u>iz navade</u> pomel roke [...]
Между прочим, Лиходеев, <u>по</u> собственной его <u>просьбе</u> , был заключен [...]	Med drugim so Lihodejeva <u>na</u> njegovo lastno <u>prošnjo</u> zaklenili [...]
[...] что <u>по рассеянности</u> оставил их на реке Енисее [...]	[...] ker jih je <u>v raztresenosti</u> pozabil ob reki Jeniseju, [...]
Ты и не можешь со мной спорить, <u>по</u> той <u>причине</u> , о которой я уже упомянул [...]	Z menoj se tudi ne moreš prerekati, in sicer <u>iz razloga</u> , ki sem ga že omenil [...]
[...] как его деятельность, <u>по</u> независящим от него <u>причинам</u> , прекратилась.	[...] tedaj pa se je njegova dejavnost ustavila <u>iz vzrokov</u> , ki niso bili odvisni od njega.
[...] еще долго <u>по инерции</u> продолжала кричать [...]	[...] in še dolgo je <u>iz same vztrajnosti</u> klicala [...]
[...] и зная уже <u>по горькому опыту</u> [...]	[...] saj je že <u>iz bridke izkušnje</u> vedel [...]
[...] и тотчас же, <u>по своей горячности</u> , он осыпал себя проклятиями за то, что она не пришла ему раньше.	[...] in <u>v svoji gorečnosti</u> se je takoj obsul s kletvami zato, ker se tega ni domislil že prej.
Но, <u>по счастью</u> , тот не успел улизнуть.	<u>Na srečo</u> pa se temu še ni bilo posrečilo pobegniti.

Опасения прокуратора насчет беспорядков [...] <u>по счастью</u> , не оправдались.	Prokuratorjeva bojazen [...] se <u>na srečo</u> ni uresničila.
[...] <u>по счастью</u> , не успев переговорить с мужем [...]	[...] <u>na srečo</u> se ni bila mogla pogovoriti z možem [...]
[...] я не <u>по этому делу</u> [...]	[...] nisem prišel <u>zaradi tega</u> [...]
Я не <u>по этому делу</u> пришел [...]	Saj nisem prišel <u>zaradi tega</u> [...]

Prvi vzročni pomen po dani ruski tipologiji se nanaša na predložno zvezo *по случаю*, za katero slovenščina nima ustreznice s predlogom *po*. Ostala dva vzročna pomena sem združila, za vse tri pa se v slovenščini ne glede na to, za katerega od navedenih vzročnih podpomenov gre, v enakih situacijah (poleg predloga *po*) pojavljajo trije najznačilnejši predlogi: *iz/zaradi* + rodilnik, *na* + tožilnik in *v* + mestnik. Pri samostalniku *sreča* se v slovenščini sicer pojavlja tudi predlog *po* (*po sreči*), vendar je pomen te besedne zveze drugačen kot v zvezi s predlogom *na* (*na srečo*). Iz nabora pridobljenih primerov ni videti, da obstaja kakšno pravilo, kdaj se v slovenščini rabi kateri od predlogov. Morda bi bilo to mogoče ob večjem številu primerov.

<i>no</i> + dajalnik skladnost (9)	<i>v primeri</i> + orodnik
[...] и <u>по утверждению</u> римской власти, великодушный кесарь император возвращает его презренную жизнь!	[...] in <u>s potrditvijo</u> rimske oblasti velikodušni cesar in imperator vrača njegovo zavrženo življenje!
[...] <u>по сравнению с</u> написанным Латунским.	[...] <u>v primeri s</u> tistim, kar je napisal Latunski.
[...] насколько микроскопически малы их возможности <u>по сравнению с</u> возможностями того [...]	[...] kako mikroskopsko majhne so njihove možnosti <u>v primeri z</u> možnostmi tistega [...]
А то выходит <u>по твоему рассказу</u> , что он действительно родился!	Saj <u>iz tvoje pesnitve</u> izhaja, da se je resnično rodil!

Večinoma se skladnost v obeh jezikih rabi s predlogom *po*. Izjema je predložna zveza *no сравнению с*, ki ima v slovenščini ustreznico *v primeri/primerjavi z/s*. Pri prvem primeru (*no*

утверждению оз. s potrditvijo) pa bi ohranitev predloga *po* v slovenskem jeziku spremenila pomen (*po potrditvi* izraža časovno razmerje).

<i>no</i> + dajalnik sredstvo (7)	drugo
[...] а я только сбегаю на угол, звякну <u>по телефону</u> [...]	[...] jaz skočim samo na ogal, da <u>potelefoniram</u> [...]

Podobno kot skladnost, se tudi sredstvo v obeh jezikih večinoma izraža s predlogom *po*. Izjema je drugačna stavčna struktura, ki je lahko posledica različnih dejavnikov, npr. izogibanja dobesednemu prevajanju, nezmožnost ohranitve enake strukture v drugem jeziku, vloga lektorja ...

<i>no</i> + tožilnik funkcionalna tipologija prilastkov: s prislovom (II)	<i>v</i> + mestnik
Тот помолчал, потом тихо спросил <u>по-арамейски</u> [...]	Ta je molčal in potem tiho vprašal <u>v aramejščini</u> [...]
[...] ответил арестант <u>по-латыни</u> [...]	[...] je odgovoril jetnik <u>v latinščini</u> [...]

Zamenjava predloga *po* s prilastkom/prislovom z *v* in samostalnikom, ki poimenuje jezik, ni nenavadna, saj sta oba načina izražanja nezaznamovana in pogosta v slovenskem jeziku.

<i>no</i> + tožilnik mera (6)	<i>do</i> + rodilnik
Передний человек поймал Иуду на свой нож и <u>по рукоять</u> всадил его в сердце Иуды.	[...] človek pred njim ga je prestregel na svoj nož in mu ga zasadil <u>do ročaja</u> v srce.
Дорвавшись до столбов, уже <u>по щиколотку</u> в воде [...]	Bredeč že <u>do gležnjev</u> v vodi, je prišel do križev [...]

Ne glede na to, da smo za mero našli samo dva primera, je jasno, da slovenščina v tem pomenu nima ustreznice s predlogom *po*, pač pa rusko obliko *no* + tožilnik nadomešča z *do* + roditeljski.

b) *Po* v slovenščini

<i>za</i> + orodnik	<i>po</i> + tožilnik premikanje z namenom, da pride oseba, stvar na cilju na izhodiščni položaj premikanja (1)
[...] послал Груню в ближайший гастроном <u>за водкой</u> и <u>закуской</u> , в аптеку <u>за льдом</u> [...]	[...] je poslal Grunjo v najbližjo delikatesno trgovino <u>po žganje</u> in <u>prigrizek</u> , v lekarno <u>po led</u> [...]
Курьер побежал <u>за врачом</u> .	Kurir je stekel <u>po zdravniku</u> .
[...] по очереди отправлялись <u>за водой</u> в балку под горой [...]	[...] so se drug za drugim odpravljali <u>po vodo</u> v grapo pod hribom [...]
Поспеем ли <u>за цветами</u> заехать?	Ali bova še utegnila <u>po cvetje</u> ?

Premikanje z namenom, da pride oseba, stvar na cilju na izhodiščni položaj premikanja se v ruščini izraža z *za* + orodnik. Primerov je resda malo in takega s *po* + tožilnik nismo našli, pa vendar to ni nenavadno, saj takšno rabo Šeljakin označuje kot pogovorno.

<i>в/на</i> + tožilnik ali mestnik	<i>po</i> + mestnik neurejeno premikanje ali stanje na enotni površini⁸⁹ (1a)
[...] и <u>в воздухе</u> запахло парикмахерской.	[...] in <u>po zraku</u> je zadišalo po brivnici.
Высокий тенор Берлиоза разносился в <u>пустынной аллее</u> [...]	Visoki Berliozov tenor je odmeval <u>po praznem drevoredu</u> [...]
[...] стукнуло <u>в голове</u> у Михаила Александровича.	[...] je šinilo <u>po glavi</u> Mihailu Aleksandroviču.
[...] наконец бросил деньги <u>на дорогу</u> [...]	[...] in naposled je vrgel denar <u>po cesti</u> [...]
[...] повинен в произнесении нелепых речей, смущавших народ в <u>Ершалаиме</u> и	[...] da je raznašal neumne govorce <u>po Jeršalaimu</u> in nekaterih drugih krajih [...]

⁸⁹ Primeri, ki jih SSKJ navaja ob tem pomenu, pričajo o tem, da tu ni mišljena samo površina, ampak tudi prostor oz. kakršno koli krajevno/prostorsko določilo.

других некоторых местах [...]	
[...] Иван Николаевич начал плавать <u>в</u> пахнувшей нефтью <u>черной воде</u> [...]	[...] je Ivan Nikolajevič začel plavati <u>po črni vodi</u> [...]
[...] и плыл <u>в карибском море</u> под его командой бриг [...]	[...] in pod njegovim poveljstvom je <u>po Karibskem morju</u> plula dvojbornica [...]
Маг поглядел <u>на</u> [...] <u>публику</u> .	Mag je pogledal <u>po občinstvu</u> [...]
Кое-кто уже <u>ползал в проходе</u> [...]	Ta ali oni se je že <u>plazil po prehodu</u> [...]
[...] и голова эта отчаянно крикнула <u>на весь театр</u> [...]	[...] glava pa je obupano zavpila, da se je slišalo <u>po vsej dvorani</u> [...]
Конферансье плакал, ловил <u>в воздухе</u> что-то руками [...]	Napovedovavec se je jokal, lovil nekaj <u>po zraku</u> [...]
[...] он прежде всего осторожно заглянул <u>в</u> продолговатый <u>зал</u> [...]	[...] se je najprej previdno razgledal <u>po podolgovati dvorani</u> [...]
Наташа, забыв про валяющееся <u>на полу</u> мягое платье [...]	Nataša je pozabila na zmečkano obleko, ki se je valjala <u>po podu</u> [...]
Шлепая босыми ногами <u>в воде</u> [...]	[...] čofotaje z bosimi nogami <u>po vodi</u> [...]
Полную чернильницу чернил [...] она вылила <u>в</u> пышно взбитую <u>двухспальную кровать</u> [...]	Poln črnilnik [...] je razlila <u>po razkošno izdelani dvojni postelji</u> .
[...] и радостно приплясывала <u>на влажной траве</u> .	[...] in veselo je poplesovala <u>po vlažni travi</u> .
[...] раскинул <u>на траве</u> шелк [...]	[...] razgrnil svilo <u>po travi</u> [...]
[...] <u>в воздухе</u> плыли болотные огни.	[...] <u>po zraku</u> so letale večje.
[...] рассказал о том, как однажды он скитался в течение девятнадцати дней <u>в</u> <u>пустыне</u> [...]	[...] in povedal, kako je nekoč blodil devetnajst dni <u>po puščavi</u> [...]
[...] ненавистно глядящий <u>в</u> пышный и чужой <u>сад</u> .	[...] ki je sovražno gledal <u>po bujnem tujem vrtu</u> .
В то время [...] мечущиеся <u>во дворе</u> люди видели [...]	Tisti čas [...] so ljudje, ki so se motovili <u>po dvorišču</u> , videli [...]
[...] начинали разбегаться глаза от надписей, пестревших <u>на ореховых теткинх дверях</u> [...]	[...] migetati pred očmi od napisov, pisano razmetanih <u>po tetinih orehovih vratih</u> [...]

[...] так что кровь из носу хлынула <u>на толстовку</u> .	[...] tako da se mu je iz nosa ulila kri <u>po srajci</u> .
[...] клевали что-то <u>в мокром песке</u> .	[...] in kljuvali <u>po mokrem pesku</u> .

<i>в/на + mestnik</i>	<i>po + mestnik</i> neurejeno premikanje ali stanje na površini, ki jo oblikuje množica posameznih predmetov ⁹⁰ (1b)
[...] свидетельствовавшему о том, что кашевары <u>в кентуриях</u> начали готовить обед [...]	[...] ki je pričeval o tem, da so kuharji <u>po centurijah</u> že začeli kuhati kosilo [...]
[...] и погулять пешком где-нибудь в окрестностях, ну хотя бы <u>в садах</u> на Елеонской горе.	[...] in se sprehodiš kje v okolici, morda <u>po vrtovih</u> na Oljski gori.
[...] по временам прячась <u>в подъездах</u> [...]	[...] skrivaje se kdaj pa kdaj <u>po vežah</u> [...]
<u>В тихих коридорах</u> потухли матовые белые лампы [...]	<u>Po tihih hodnikih</u> so ugasnile motne bele svetilke [...]
[...] где под золоченым потолком сияли хрустальные люстры, а <u>на стенах</u> кенкеты.	[...] kjer so pod pozlačenim stropom sijali kristalni lestenci, <u>po stenah</u> pa svetilke.
[...] играющие весною <u>на кирпичных дорожках</u> владимирской горки.	[...] ki so spomladi migetale <u>po opečnih poteh</u> na Vladimirovem griču.
[...] и <u>на плитках</u> дорожки слышались шаги.	[...] zaslišali so se koraki <u>po ploščicah</u> vrtnesteze.
Кто блуждал <u>в этих туманах</u> [...] тот это знает.	To ve tisti, ki je blodil <u>po teh meglah</u> [...]
Попались <u>в разных местах</u> , кроме того, девять Коровиных [...]	Poleg tega so <u>po raznih krajih</u> prijeli devet Korovjevov [...]
Пламя заиграло <u>на колоннах</u> [...]	Plamen je zaplesal <u>po stebrih</u> [...]
[...] никаких <u>караибских морей</u> нет на свете, и не плывут <u>в них</u> отчаянные	[...] na svetu sploh ni Karibskih morij in <u>po njih</u> ne plovejo drzni morski roparji [...]

⁹⁰ Primeri, ki jih SSKJ navaja ob tem pomenu, pričajo o tem, da tu ni mišljena samo površina, ampak tudi prostor oz. kakršno koli krajevno/prostorsko določilo.

флибустьеры [...]	
-------------------	--

<i>в/на + tožilnik</i>	<i>po + mestnik</i> neurejeno premikanje ali stanje na površini, ki jo oblikuje množica posameznih predmetov⁹¹ (1b)
[...] <u>в окна</u> хлестал дождь.	[...] <u>po oknih</u> je lil dež.

<i>через + tožilnik</i>	<i>po + mestnik</i> usmerjeno premikanje na površini česa podolžnega (2)
[...] а Пилат <u>через колоннаду</u> прошел в сад.	[...] Pilat pa se je <u>po stebreniku</u> vrnil na vrt.
Те [...] выбежали <u>через коридор</u> .	Tisti [...] so zbežali <u>po hodniku</u> .

Pri različnih prostorskih podpomenih, ki se v slovenščini izražajo s *po + mestnik*, je, tako kot pri obratni situaciji, ki smo jo obravnavali zgoraj, tudi v ruščini možnih več bolj ali manj sopomenskih načinov rabe krajevnih predlogov. Poleg *no + dajalnik* je najpogostejša raba *в* ali *на + mestnik*, pri usmerjenem premikanju pa *через + tožilnik*.

<i>в/на + tožilnik</i>	<i>po + mestnik</i> premikanje, usmerjenost na površino predmeta in premikanje k čemu s sovražnim namenom (3a in 3b)
Брюнетка сняла свою правую туфлю [...] потопала <u>в ковер</u> [...]	Rjavolaska je sezula svoj desni čevelj [...] potrkala <u>po preprogi</u> [...]
[...] энергично топая <u>в ковер</u> заново обутыми ногами.	[...] ki so odločno trkale <u>po preprogi</u> z na novo obutimi nogami.
[...] постукивала носком <u>в стекло</u> .	[...] in potrkala s konico čevlja <u>po steklu</u> .
В это время <u>в окно</u> кто-то стал царапаться тихо.	Tisti čas je nekdo začel tiho praskati <u>po oknu</u> .

⁹¹ Primeri, ki jih SSKJ navaja ob tem pomenu, pričajo o tem, da tu ni mišljena samo površina, ampak tudi prostor oz. kakršno koli krajevno/prostorsko določilo.

[...] что швырнул паспорт <u>на пол</u> .	[...] da je zagnal izkaznico <u>po tleh</u> .
[...] и, стукнув себя <u>в грудь</u> , Маргарита глянула на солнце.	Margareta se je potrkala <u>po prsih</u> in pogledala v sonce.
[...] и молотком ударила <u>в стекло</u> .	[...] in udarila s kladivom <u>po steklu</u> .
Ударив молотком <u>в его стекло</u> [...]	Margareta je udarila s kladivom <u>po njegovi šipi</u> [...]
[...] Наташа стала тыкать пальцем <u>в шею</u> сконфуженно пыхтящего борова [...]	[...] je začela Nataša s prstom trkati <u>po tilniku</u> zmedeno puhajočega merjasca [...]
[...] которой они и топали озабоченно <u>в коврик</u> .	[...] s katerim so zaskrbljeno trkale <u>po preprogi</u> .

Usmerjenost na površino predmeta se pogosteje izraža s *no* + dajalnik, ti primeri pa kažejo, da se v enakem pomenu lahko pojavljata tudi *e* in *na* + tožilnik.

<i>za</i> + tožilnik	<i>po</i> + mestnik premikanje z določenim namenom (4a in 4b)
[...] оживал вновь и <u>хватался за нож</u> [...] то <u>за кусок</u> пергамента [...]	[...] ter vnovič oživel, <u>segajoč</u> zdaj <u>po nožu</u> , [...] zdaj <u>po kosu</u> pergamenta [...]

<i>o</i> + mestnik	<i>po</i> + mestnik usmerjenost duševne dejavnosti k predmetu, ki naj se spozna, zazna (5a)
[...] и понял, что тот хоть и <u>задает вопросы</u> о <u>Бездомном</u> [...]	[...] in doumel, da ta sicer <u>vprašuje po Bezdornem</u> [...]
[...] не умнее ли было бы вежливо <u>расспросить о том</u> [...]	[...] ali ne bi bilo pametnejše vljudno <u>vprašati po tem</u> [...]

SSKJ pri pomenu usmerjenosti duševne dejavnosti k predmetu, ki naj se spozna, zazna (5a) navaja samo zglede *pogledati po vremenu; povprašati po zdravju, znancu; vprašal ga je po imenu*, kar se mi zdi precej ozka pomenska opredelitev, ki ni odprta za nove primere. Zdi se, da se nanaša bolj na določeno glagolsko vezljivost kot na pomen predloga *po*, zato je pri nadaljnjih obravnavah in ugotovitvah ne bom upoštevala.

<i>после + rodilnik</i>	<i>po + mestnik</i> čas, trenutek, ki mu sledi dogajanje in (časovno) zaporedje (6a in 6b)
[...] <u>после</u> тревожного <u>раздумья</u> заговорил заграничный гость [...]	[...] je <u>po</u> nemirnem <u>premišljanju</u> spregovoril zamejski gost [...]
– Простите, – <u>после паузы</u> заговорил Берлиоз [...]	»Oprostite,« je <u>po</u> <u>premolku</u> spregovoril Berlioz [...]
[...] ты угрожаешь мне <u>после вынесенного</u> <u>приговора</u> [...]	Groziš mi <u>po</u> <u>izrečeni obsodbi</u> [...]
И не успел поэт опомниться, как <u>после</u> <u>тихой Спиридоновки</u> очутился у Никитинских ворот [...]	[...] še preden se je pesnik dobro ovedel, se je <u>po</u> <u>tihi Spiridonovki</u> znašel pri Nikitskih vratih [...]
[...] теперь, <u>после пытки</u> в грузовике, он впервые остро взгляделся в лицо пирата [...]	[...] zdaj, <u>po</u> <u>trpinčenju</u> na tovornjaku, se je prvič ostro zazrl v pirata [...]
Я чувствую, что <u>после водки</u> вы пили портвейн!	Imam občutek, da ste včeraj <u>po</u> <u>žganju</u> pili portugalca.
[...] но вот <u>после печати</u> [...]	[...] zdaj <u>po</u> <u>pečatu</u> pa [...]
[...] проснувшись <u>после глубокого и</u> <u>продолжительного сна</u> .	[...] ki se je zbudil <u>po</u> <u>trdnem in dolgem</u> <u>spanju</u> .
[...] что необходимо мужчине <u>после ванны</u> [...]	[...] kar je potrebno moškemu <u>po</u> <u>kopeli</u> [...]
И он дождался его, и очень скоро <u>после</u> своего <u>завтрака</u> .	In dočakal ga je, prav kmalu, kar <u>po</u> <u>zajtrku</u> .
Если предположить, что мгновенно <u>после</u> <u>разговора</u> Степа кинулся на аэродром [...]	Če vzame, da je Stjopa takoj <u>po</u> <u>pogovoru</u> zdrvel na letališče [...]
Тоска начала покидать Ивана тотчас <u>после</u> <u>укола</u> [...]	Ivanova otožnost je začela giniti takoj <u>po</u> <u>injekciji</u> [...]
Вечерний воздух к тому же и сладостен и свеж <u>после грозы</u> .	Povrhu je bil večerni zrak <u>po</u> <u>neurju</u> blag in hladen.
[...] а важно то, что в Варьете <u>после всего</u> <u>этого</u> началось что-то [...]	[...] pomembno je to, da se je v Varieteju <u>po</u> <u>vsem tem</u> začelo nekaj [...]
[...] И <u>после паузы</u> он добавил [...]	In <u>po</u> <u>premolku</u> je pristavil [...]

[...] деревья в саду сбрасывали с себя <u>после дождя</u> обломанные веточки [...]	[...] drevje na vrtu je <u>po dežju</u> stresalo s sebe polomljene vejice [...]
Что я помню <u>после этого</u> ?	Česa se spominjam <u>po tem</u> ?
Через четверть часа <u>после того</u> , как она покинула меня [...]	Četrť ure <u>po tem</u> , ko me je zapustila [...]
[...] и лишь <u>после полуночи</u> Никанор Иванович уснул в 119-й комнате [...]	[...] in šele <u>po polnoči</u> je Nikanor Ivanovič zaspal v 119. sobi [...]
[...] на другой день <u>после</u> проклятого <u>сеанса</u> [...]	[...] dan <u>po tisti nesrečni predstavi</u> [...]
[...] как <u>после окончания</u> знаменитого сеанса [...]	[...] da so <u>po koncu</u> znamenite predstave [...]
[...] что конференсье <u>после</u> вчерашнего <u>сеанса</u> был отвезен в психиатрическую лечебницу [...]	[...] da so napovedovavca <u>po sinočnjem nastopu</u> odpeljali v psihiatrično bolnišnico [...]
[...] и музыкальным нежным голосом, немного гнусавым <u>после плача</u> , воскликнула [...]	[...] in s pojočim, nežnim glasom, malce nosljavim <u>po joku</u> , vzkliknila [...]
Тело ее ныло <u>после купанья</u> .	Telo ji je <u>po kopanju</u> žarelo [...]
[...] как будто она встала <u>после долгого</u> освежающего сна [...]	[...] kakor da je vstala <u>po dolgem</u> poživljajočem spanju.
[...] заговорил <u>после молчания</u> Воланд [...]	[...] je spregovoril <u>po molku</u> Woland [...]
Сейчас же <u>после обеда</u> [...]	[...] takoj <u>po jedi</u> [...]
Вскорости <u>после того</u> как уехали повозки с сопровождающей их командой [...]	Kmalu <u>po tem</u> , ko so se odpeljali vozovi [...]
Моя охрана упустила его [...] <u>после того</u> , как он покинул дворец Каифы.	Moji ljudje so ga [...] spustili iz oči, <u>po tistem</u> , ko je zapustil Kajfovo palačo.
Он был взят под наблюдение тотчас же <u>после нашего разговора</u> .	Takoj <u>po najinem pogovoru</u> sem naročil [...]
<u>После обеда</u> в пятницу [...] раздался звонок [...]	V petek <u>po kosilu</u> je [...] pozvonil telefon [...]
[...] провалился [...] сквозь землю тотчас <u>после своего отвратительного сеанса</u> [...]	[...] pogreznil v zemljo takoj <u>po svoji ostudni predstavi</u> [...]
[...] заговорил Воланд <u>после некоторого</u>	[...] je spregovoril Woland <u>po kratkem molku</u>

<u>молчания</u> [...]	[...]
Он начинался тут же, непосредственно <u>после полуночной луны</u> .	[...] začel se je kar takoj <u>po polnočni luni</u> .
[...] через сутки <u>после визита</u> [...]	[...] štiriindvajset ur <u>po obisku</u> [...]

Pričakovano se v časovnem pomenu v ruščini načeloma pojavlja predlog *после* + rodilnik, saj *по* + mestnik zaznamuje bolj poslovni in publicistični jezik, pa še to z omejenim številom samostalnikov (glej str. 68). V danem besedilu se pojavi samo en takšen primer: *по смерти*.⁹²

v + mestnik	<i>po</i> + mestnik merilo, vodilo pri določanju, opredeljevanju (7a)
[...] <u>в чувствительности</u> своей могущего поспорить с сейсмографом [...]	[...] <u>po občutljivosti</u> bi se bil mogel meriti s seizmografom [...]

<i>согласно</i> + dajalnik	<i>po</i> + mestnik merilo, vodilo pri usklajanju, prilagajanju (7b)
[...] и я обязан, <u>согласно закону</u> , принять наследство [...]	[...] in <u>po postavi</u> sem dolžan prevzeti dediščino [...]
Есть среди них и такая, <u>согласно которой</u> каждому будет дано по его вере.	Med njimi je tudi taka, <u>po kateri</u> bo vsakomur дано tisto, kar veruje.

<i>через</i> + tožilnik	<i>po</i> + mestnik sredstvo, posrednik (8)
[...] и что он поэтому просит передать ей что-нибудь <u>через него</u> .	[...] in da zato prosi, naj bi ji poslali kaj <u>po njem</u> .
[...] тем самым гнусавым голосом, что был слышен <u>в телефоне</u> [...]	[...] z istim ostudnim glasom, ki ga je bilo prej slišati <u>po telefonu</u> [...]

⁹² O tem, da se je predlog *по* v časovnem pomenu nekoč vezal z mestnikom, priča tudi ruski prislov *потом* (po posvetu z M. Uhlikom).

[...] <u>ГОЛОС В ТЕЛЕФОНЕ</u> очень коротко ответил [...]	[...] je <u>glas po telefonu</u> zelo na kratko povedal [...]
---	---

V pomenu sredstva se v tem primeru pojavi predlog *через* + tožilnik, drugi in tretji primer v izvorniku pa pomensko ne ustrežata prevodu; v ruščini gre za kraj, prostor, v slovenščini pa za sredstvo.

brezpredložni orodnik	<i>po</i> + mestnik vzrok, zaradi katerega se kaj dogaja (9)
[...] хроникер Боба Кандалупский, известный в Москве своим поразительным <u>всеведением</u> [...]	[...] novičar, znan v Moskvi <u>po</u> svoji osupljivi <u>vsevednosti</u> [...]

glagol, deležnik + orodnik; izglagolski samostalnik + (partitivni) rodilnik	<i>po</i> + mestnik vir, izvor pri zaznavanju s čutili (10a)
[...] и в воздухе <u>запахло парикмахерской</u> .	[...] in po zraku je <u>zadišalo po brivnici</u> .
[...] овладеть членским [...] билетом, коричневым, <u>пахнувшим дорогой кожей</u> [...]	[...] da bi dobil v last člansko izkaznico [...] <u>dišečo po dragem usnju</u> [...]
<u>Запахло эфиром</u> .	<u>Zadišalo je po etru</u> [...]
[...] <u>пахло мышами и сапогами</u> .	[...] smrdelo je <u>po miših in po škornjih</u> .
<u>Пахло</u> не только <u>жареным</u> , [...]	<u>Dišalo</u> pa ni samo <u>po pečenju</u> [...]
<u>Пахло</u> [...] еще какими-то крепчайшими духами и <u>ладаном</u> [...]	<u>Dišalo</u> [...] tudi <u>po nekakšnem vsiljivem parfumu in po kadilu</u> [...]
В комнате <u>пахло духами</u> [...]	V sobi je <u>dišalo po parfumu</u> [...]
[...] кроме того, в нее доносился откуда-то <u>запах раскаленного утюга</u> .	Povrhu je od nekod prihajal vanjo duh <u>po razgretem likalniku</u> .
[...] причем сильнее <u>запахло болотными травами и лесом</u> [...]	[...] pri tem je še močnejše <u>zadišalo po močvirskih travah in po gozdu</u> [...]
[...] что река вдруг стала <u>издавать запах коньяку</u> .	[...] da je reka na lepem začela <u>zaudarjati po konjaku</u> .

В комнате <u>пахло серой</u> и <u>смолой</u> [...]	V sobi je <u>dišalo po žveplu</u> in <u>smoli</u> .
Одуряющий <u>запах шампанского</u> подымался из бассейна.	Iz bazena je prihajal opojen <u>duh po šampanjcu</u> .

Zaznavanje s čutili je v danih primerih omejeno izključno na zaznavanje vonja. V slovenščini se za izražanje tega rabi *po* + mestnik (*dišati po parfumu; vonj/duh po etru*), v ruskih primerih pa imamo dve možnosti: glagol (ali deležnik), ki izraža zaznavanje vonja, + brezpredložni orodnik (*пахнуть духами*) ali izglagolski samostalnik + rodilnik (*запах раскаленного утюга*) ali partitivni rodilnik (*запах коньяку*).

<i>на</i> + mestnik	<i>po</i> + mestnik način, kako dejanje poteka (11)
[...] причем кот тронулся <u>на задних лапах</u> .	[...] maček je pri tem hodil <u>po zadnjih nogah</u> .
[...] он <u>на задних лапах</u> подошел к подзеркальному столику [...]	[...] šel <u>po zadnjih nogah</u> k mizici [...]
[...] вступившим на сцену <u>на задних лапах</u> [...]	[...] ki je prišel na oder <u>po zadnjih nogah</u> [...]
[...] иногда ползят <u>на коленях</u> [...]	[...] včasih plazeč se <u>po kolenih</u> [...]
[...] чтобы кот непременно шел <u>на задних лапах</u> .	[...] da je ves čas hodila <u>po zadnjih nogah</u> .
Но за Хустова я, <u>само собой разумеется</u> , не ручаюсь.	Ampak <u>samo po sebi se razume</u> , da ne morem biti porok za Hustova.
Но, <u>само собою</u> , после того, как [...]	No, <u>samo po sebi se razume</u> [...]

Pri prvih petih primerih gre za razliko v pomenu, od tod verjetno tudi razlika v rabi predlogov. V slovenščini gre namreč za izražanje načina (*kako?*), v ruščini pa za izražanje predmeta (*на чем?*).

4.3 UGOTOVITVE

Opazen je vpliv izvirnika na prevod. Pri vzporednem ogledu besedil lahko vidimo, da so v slovenskem prevodu nekateri deli stilistično manj ustrezni, toda ujemajoči se z izvirnim besedilom (*по-видимому* »po vsem videzu«), kar lahko vpliva na izbiro predlogov.

Predlog *po* je v naključno izbranem delu *Mojster in Margareta* v obeh jezikih najštevilčnejše zastopan v prostorskem oz. krajevnem pomenu v vseh podpomenskih skupinah. Med pogosteje zastopanimi pomeni so še:

- skladnost oz. merilo, vodilo pri usklajanju, prilagajanju (v različnih poimenovanjih),
- sredstvo, posrednik,
- vzrok,
- način.

Pri razhajanju v rabi predloga *po*, je pomenska slika drugačna. V ruščini se *po* najpogosteje pojavlja pri izražanju:

- kraja (sln.: *čez, v, za, na, skozi, ob*),
- vrste/področja delovanja (sln.: *za + tož.*),
- izražanja dejstev (*o + mest.*),
- vzroka (*iz, zaradi + rod., v + mest., na + tož.*).

V slovenščini se *po* najpogosteje pojavlja pri izražanju:

- kraja (*в, на, через*),
- časa, trenutka, ki mu sledi dogajanje (*после + rod.*),
- premikanja z namenom, da pride oseba, stvar na cilju na izhodiščni položaj (*за + mest.*),
- vira, izvora pri zaznavanju s čutili (glagol (ali deležnik) + brezpredložni or., samostalnik + rod. ali daj.),
- načina (prisotna je sprememba v pomenu: *на + mest.*).

Nekateri pomeni so s predlogom *po* prisotni samo v enem jeziku (zgoraj omenjeni pomeni imajo namreč lahko poleg rabe s predlogom *po* tudi sopomensko rabo z drugimi predlogi), saj drugi s *po* nima ustreznice. V slovenskem jeziku so takšne razvojne posebnosti naslednje:

- vir, izvor pri zaznavanju s čutili: *dišati po žveplu in smoli*, rus. brezpredložni orodnik: *пахнуть серой и смолой*;
- premikanje z namenom, da pride oseba, stvar na cilju na izhodiščni položaj premikanja: *steči po zdravniku*, rus. *за* + orodnik: *побежать за врачом*;
- (časovno) zaporedje: *po kosilu*, rus. *после* + rod.: *после обеда*;

poleg teh pa so v slovenščini še posebnosti, ki smo jih navedli pri tipologiji, a jih v analiziranem delu ni:

- v zvezi z biti izraža prenehanje, izginitvev (frazološko obarvano): *je že po dežju (nehalo je deževati)*;
- vir, izvor pri prevzemanju z dedovanjem, nasledstvom: *po očetu ima oči*;
- prodajna cena: *jajca so bila na trgu po dinarju*;
- usmerjenost duševne dejavnosti k predmetu, ki je cilj čustvovanja, volje: *želja po popolnosti*.

Tudi v ruskem jeziku so se razvile posebnosti predloga *по*, ki nimajo ustreznice v slovenskem:

- vzrok, povezan z nekim dogodkom: *поздравить по случаю юбилея, открытое по случаю духоты окно*, sln. več možnosti: *zaradi* + rod., *за* + rod.: *voščiti za jubilej, okno, odprto zaradi sopare*;
- funkcionalna tipologija prilastkov: s predložno-sklonsko obliko samostalnika – namen, določenost: *бюро по ознакомлению иностранцев*, sln. *за* + tož.: *urad za seznanjanje tujcev*;
- funkcionalna tipologija prilastkov: s predložno-sklonsko obliko samostalnika – osebne zveze in odnosi (v nekaterih pomenih): *специалисты по болезни печени*, sln. *за* + tož.: *specialist za bolezni jeter*;
- funkcionalna tipologija prilastkov s pojasnjevanjem, konkretiziranjem pomena abstraktnih samostalnikov: *кружок по изучению*, sln. *за* + tož.: *krožek za spoznavanje*;
- meta: *по щиколотку в воде*, sln. *до* + rod.: *do gležnjev v vodi*;
- vzrok, povezan z lastnostmi osebe ali njenim stanjem (v nekaterih pomenih): *по привычке, по рассеянности* sln. *из* + rod., *в* + mest.: *iz navade, v raztresenosti*;

še posebnosti, ki smo jih srečali pri tipologiji, a jih v besedilu ni:

- funkcionalna tipologija prilastkov: s predložno-sklonsko obliko samostalnika – povod, osnova za obstoj predmeta: *брак по любви*, sln. *из* + rod.: *zakon iz ljubezni*;

- čas – lokalizacija znotraj časovnega orientirja: dejanje, stanje, ko se nekaj dogaja: *по мере приближения к городу*, sln. *s tem (ko)* ali s časovnim odvisnikom: *ко смо се приближали месту*; primer ponazarja tudi večje možnosti samostalniškega izražanja v ruščini, ki jih v slovenščino prevajamo z odvisnimi stavki.

4. 4 UGOTOVITVE V RAZMERJU DO PRVOTNEGA STANJA PREDLOGA *PO*

Pri preučevanju tipologije predloga *po* v stari cerkveni slovanščini smo ugotovili, da se je predlog *po* vezal s tremi skloni: dajalnikom, tožilnikom in mestnikom. Slovenščina danes nima *po* + dajalnik, ruščina pa teži k opustitvi *po* + mestnik (ostaja samo še v časovnem pomenu, pa še to v omejenem obsegu). Poglejmo si, kakšne spremembe so nastale v obeh jezikih v primerjavi s prvotnim stanjem pomenov predloga *po* oz. s pomeni v stari cerkveni slovanščini.

a) Pomeni, ki so v stari cerkveni slovanščini izraženi s *po* + dajalnik

V pomenu omejenega prostora so v obeh jezikih ohranjeni:

- vsi štirje podpomeni, tj. nahajanje (rus. *Книги были разбросаны по столу*, sln. *Knjige so bile raztresene po mizi*), premikanje po celotnem predmetu (rus. *ходить по комнате*, sln. *hoditi po sobi*), usmerjeno premikanje (rus. *идти по дороге*, sln. *iti po cesti*) ter premikanje subjekta, ki povzroči premikanje objekta in se z njim tudi sam premika (rus. *тащить сумку по земле*, sln. *vleči torbo po tleh*),
- vzrok in namen (oz. skladnost in način) (rus. *жить по законам*, sln. *živeti po zakonih*),
- usmerjenost na površino predmeta (rus. *ударить его по спине*, sln. *udariti koga po hrbtu*),
- distributivnost (rus. *Я дал каждому мальчику по два яблока*, sln. *Vsakemu otroku sem dal po dve jabolki*).

Vsi pomeni, razen distributivnosti, so v ruščini ohranjeni z dajalnikom, v slovenščini pa se vežejo z mestnikom. Distributivnost je v ruščini možna z dajalnikom v ednini, ob števniku s tožilnikom, v slovenščini pa je v tem pomenu *po* pojmovan kot prislov (po SSKJ).

b) *Po* + tožilnik

S tožilnikom oba jezika ohranjata naslednje pomene:

- časovni okvir, znotraj katerega se vrši periodično ponavljajoče se dejanje (rus. *po* + daj. *по целым часам*, sln. *po* kot prislov: *po cele ure*),
- za glagolom premikanja za izražanje namena (rus. *po* + tož. pogovorno: *идти по ягоды* (nezaznamovano *za* + or.: *идти за ягодами*), sln. *po* + tož.: *iti po jagode*),
- način (rus. s prislovom: *по-немецки*, sln. *po* + tož.: *po nemško*),

samo v ruščini pa je ohranjena še meja, omejitev v prostoru in času (rus. *po* + tož.: *зайти в воду по шею*, sln. s predlogom *do* + rod. *iti v vodo do vratu*).

c) *Po* + mestnik

Pomeni v mestniku so se ohranili v naslednjih pomenih:

- neomejen prostor: pomen predmeta, za katerim se nahaja ali premika drug predmet (rus. *идти по ком*, sln. *za* + or.: *iti za kom*),
- omejen prostor: predmet, po katerem poteka pot premikanja (rus. *po* + daj.: *подыматься вверх по лестнице*, sln. *po* + mest.: *povzpeti se po stopnicah*); pomen je enak tistemu v dajalniku, do razhajanja dajalnik – mestnik pa je prišlo že v stari cerkveni slovanščini,
- časovni okvir, izven katerega se vrši dejanje (rus. *по приезде*, sln. *po prihodu*),
- razlog (rus. *po* + daj. (zastar. *po* + mest.): *тосковать по отцу*, sln. *po* + mest.: *žalovati po očetu*).

V ruščini se je dajalnik ohranil v vseh pomenih, ki so mu skupni s staro cerkveno slovanščino, le v distributivnosti se je poleg dajalnika pojavil še tožilnik. Tožilnik se je ohranil samo v pomenu meje, omejitve v prostoru in času, v drugih pomenih pa je prišlo do rabe z drugim sklonom in/ali predlogom ali besedno vrsto. Mestnik se je ohranil samo v pomenu časovnega okvira, izven katerega se vrši dejanje, pa še to v omejenem obsegu, v ostalih pomenih pa se je mestnik umaknil drugemu sklonu ali predlogu z drugim sklonom.

Slovenščina ne pozna vezave predloga *po* z dajalnikom. Dajalniške pomene, ki so ji skupni s staro cerkveno slovanščino, izraža z mestnikom, razen pri distributivnosti po SSKJ ne gre za predlog, ampak prislov. Tožilnik ohranja za glagolom premikanja za izražanje namena ter za način, pri časovnem okviru, znotraj katerega se vrši periodično ponavljajoče se dejanje, pa je *po* ponovno pojmovan kot prislov. Mestnik je ohranila za vse pomene, razen pomena

predmeta, za katerim se nahaja ali premika drug predmet, pri katerem je prišlo do spremembe predloga in sklona.

Na osnovi primerjave s prvotnimi pomeni predloga *po* vidimo tendenco po opustitvi vezave s tremi skloni pri slovenščini in ruščini. Prva je že dokončno prešla na rabo s tožilnikom in mestnikom (le pri pogovornih in narečnih rabah še najdemo pridevniške in zaimenske dajalniške končnice (*po temu bregu*), ki pa so posledica nalikovanja (in sicer paradigmatične izravnave dajalniške in mestniške sklonske edninske končnice pri zaimensko-pridevniški sklanjatvi v moškem/srednjem spolu in tudi sintagmatične izravnave po samostalniku), pri drugi še lahko spremljamo proces opuščanja mestnika in prehoda k dajalniku. Oba jezika sta od skupnega izhodišča razvila svojo pot. Glede na to, da je v slovenščini opaziti manj sprememb v tožilniku in mestniku, pomeni z dajalnikom pa so se, razen distributivnosti, samo prenesli k mestniku, se na prvi pogled zdi, da slovenščina v večji meri zrcali prvotno stanje. Resda je v ruščini opaziti nekoliko več sprememb pri tožilniku, toda ohranila je dajalnik, mestnika pa še ni opustila in proces še traja, trosklonskost pa je njena skupna točka s prvotnejšo rabo. Oba jezika sta »opustila« približno enako število pomenov s predlogom *po* oz. ubrala drugačno pot za njihovo izražanje, zato menim, da se v obeh jezikih izkazuje približno enaka pot od prvotnega stanja v smeri samostojnega razvoja.

4. 5 RAZVOJNE POSEBNOSTI IN VPRAŠANJE PRODUKTIVNOSTI

Ob preučevanju prvotnega stanja pomenov predloga *po* se pojavlja vprašanje, na osnovi česa so se razvili novi pomeni v slovenskem in ruskem jeziku, saj ni težko opaziti, da je pomenov v današnjem stanju precej več. Verjetno je del resnice v tem, da je preučevanje jezika danes bolj poglobljeno, tipologije so natančnejše, snovi, ki jo je »vredno« zapisati, je več oz. ni omejitve. O prvotnem stanju namreč lahko sklepamo le na podlagi zapisanega, zato je tudi več možnosti, da je kakšen pomen ostal nezapisan. Pregled prvotnih pomenov govori o tem, da gre za osnovne pomene (kraj, čas, predmet, distribucija, vzrok, način, skladnost). Med novimi pomeni se najde še kakšen osnovni (čas, sredstvo), sicer pa gre za abstraktne pomene, podpomene osnovnih pomenov in specifične predložne zveze, ki so značilni samo za predlog *po* v določenem jeziku in vodijo k njegovi posebni razvojni poti.

I) Osnovni pomeni

Med osnovnimi pomeni, ki so prisotni v slovenščini in ruščini, ne pa tudi med prvotnimi pomeni predloga *po*, so:

- čas, v katerem se kaj dogaja: rus. *по вечерам мы сидели у дома*, sln. *shajali so se po zimskih večerih*,
- sredstvo: rus. *говорить по телефону*, sln. *govoriti po telefonu*,
- delno vzrok: rus. *сказать по глупости*, sln. *povedati po neumnosti*,
- delno vir, izvor pri zaznavanju s čutili: rus. *горький по вкусу*, sln. *grenek po okusu*,
- delno merilo, vodilo pri določanju, opredeljevanju (osebne zveze in odnosi): rus. *родственники по мужу*, sln. *sorodniki po toži*.

Osnovni pomeni so značilni za ruski in slovenski jezik, zato je mogoče, da so bili v času oblikovanja slovanskih jezikov ti pomeni že prisotni.

II) Specifični pomeni

Specifični pomeni so nastali kot dopolnitve osnovnih pomenov, poimenovanja abstraktnih ter kot specifične predložne zveze.

V ruščini so specifični pomeni naslednji:

a) izpeljani iz osnovnih:

- vzrok, povezan z lastnostmi osebe ali njenim stanjem: *отсутствовать по болезни*;

b) abstraktni pomeni:

- namen, določenost: *служба по охране границ*,
- povod, osnova za obstoj predmeta: *брак по любви*,
- osebne zveze in odnosi: *сосед по квартире*,
- pojasnjevanje, konkretiziranje pomena abstraktnih samostalnikov v pomenu znanja, ki je zajeto v učnih pripomočkih, zapiskih, predavanjih: *занятия по русскому языку*,
- omejitev: *советоваться по технике безопасности*;

c) specifične predložne zveze (omenimo jih samo nekaj):

- *по мере*: *По мере приближения к городу стали виднее дома*,
- *по случаю*: *Мы поздравили его по случаю юбилея*,

- *po liniji: План выполнен не только по линии количественных, но и по линии качественных показателей,*
- *po vprašanju o: Британцы начали голосовать по вопросу о судьбе страны в ЕС.*

Specifični pomeni v slovenščini:

a) izpeljani iz osnovnih:

- vzrok, zaradi katerega se kaj dogaja: *mož je znan po grobosti,*
- vir, izvor pri zaznavanju s čutili: *dišati po medu in vosku,*
- vir, izvor pri prevzemanju z dedovanjem, nasledstvom: *po očetu ima oči, po materi lase;*

b) abstraktni pomeni:

- s svojilnim zaimkom ali pridevnikom izraža hotenje, voljo, ki (naj) usmerja, vodi ravnanje: *pa naj bo po njegovu, če že tako hoče,*
- prenehanje, izginitev (v zvezi z biti): *sneg kar vidno jemlje, kmalu bo po njem.*

c) specifične predložne zveze:

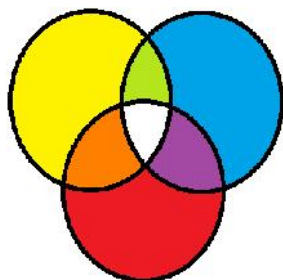
- *po liniji: po liniji najmanjšega odpora.*

Glede na to, da se jezik spreminja in nastajajo vedno nove jezikovne povezave opomenjanja stvarnosti, sklepam, da funkcije predloga *po* in njegovih (pod)pomenov (še) ne moremo dokončno opredeliti in da še vedno nastajajo novi. Pri obeh jezikih lahko na osnovi omenjenih razvojnih posebnosti sklepam, da so osnovni pomeni bolj ali manj zaključeni. Možnosti za nadaljnje širitve in nova pomenska razmerja vidim predvsem v abstraktnih pomenih ter v specifičnih predložnih zvezah, ki se z nenehnim razvojem jezika vedno znova porajajo, v manjši meri pa tudi v pomenih, izpeljanih iz osnovnih.

4. 6 VPRAŠANJE POMENA PREDLOGA *PO*

Na osnovi zgoraj omenjenih posebnosti v posameznem jeziku in vprašanja pomena predlogov, ki ga je odprla E. Sicherl, se sprašujem, ali gre pri predlogu *po* za ločene, neodvisne pomene (enakozvočnost) ali pa imajo vse rabe enega predloga osnovo v nekem skupnem, splošnem pomenu, katerega specifični podpomen določi šele sobesedilo (večpomenskost). Glede na vtis po opravljeni analizi menim, da gre za oboje, tj. da obstaja

več središčnih pomenov, ki imajo po mojem mnenju medsebojne pomenske povezave samo na obrobni pomenih, v glavnini pa ne. To si predstavljam s tremi množicami.

Eden od središčnih pomenov je krajevni/prostorski (najosnovnejši), ki zaobjema vse krajevne podpomene, tj. vse vrste premikanja in stanja, usmerjenosti na površino predmeta (z različnimi nameni), drugi je časovni (najmanj obsežen), tretji pa načinovni v najširšem smislu (najobsežnejši), ki zajema način, vzrok, razdeljevanje (z distributivnostjo in ceno), skladnost, sredstvo, izvor, merilo pri določanju, vir čustvovanja in vse abstraktnejše pomene. V obmejne predele bi uvrstila pomene, kot je npr. med krajevnim in časovnim pomenom čas, v katerem se kaj dogaja (*но вечером – по večerih*), saj ima časovno komponento, namesto zadobnosti pa trajanje, kar si predstavljam kot skupno točko s krajevnostjo, npr. *hoditi po polju*. V ta segment uvrščam tudi frazeološko zvezo *biti po kom* (*po meni je »konec je z menoj«*), ki je po eni strani nosilka časovnosti (kot bi rekli *ко me več не бо*), po drugi strani pa daje vtis, da izhaja iz krajevnega pomena. Med krajevnim in načinovnim nadpomenom vidim pomene, ki izražajo premikanje z določenim namenom (*ити по opravkih*), v segmentu med časovnim in načinovnim pa tisti del porazdeljevanja (po SSKJ), ki izraža čas (*но целым часам – по cele dni, по ves teden*). Središčni prostor ostaja prazen, saj pri predlogu *po* nisem zasledila pomena, ki bi ustrezal vsem ostalim in tako postal en sam središčni pomen.

Predstavo o takšni razvrstitvi sem dobila med razvrščanjem posameznih primerov iz besedila v okviru tipologije, saj sem pogosto naletela na težave, kam uvrstiti določen pomen.

Marsikaterega bi lahko uvrstila med več različnih pomenov, in če bi morala primere razvrščati ponovno, bi gotovo nastala nekoliko drugačna razvrstitev. V tem pogledu se strinjam z E. Sicherl, da ne veljajo absolutne omejitve (glej str. 17), nejasnost in stopenjskost pa sta del takšnega preučevanja.

Prav težave z razvrščanjem, še bolj pa težave z usklajanjem ruske in slovenske tipologije, ki enake primere razvrščata med različne pomene (tudi to je znak nekega središčnega

nadpomena), so mi dale misliti, da bi bilo mogoče smiselno (in zanimivo) napraviti neko sodobno primerjalno splošnoslovansko tipologijo predlogov (seveda vključno s predlogom *po*). Takšna tipologija bi poenotila pomenske predstave in vse enake ter sorodne pomene uvrstila v isti pomen (zavedam se, da bi še vedno obstajali prehodni primeri in da so zgledi bolj nazorni kot dejanski primeri), verjetno pa bi si pri opredelitvi določenega pomena lahko pomagali z drugim jezikom, kot sem si sama pomagala pri slovenščini z ruščino in pri ruščini s slovenščino.

5 ZAKLJUČEK

Cilj diplomskega dela je bil opis razvoja ter pregled pomenov in značilnosti rabe predloga *po* v slovenskem in ruskem jeziku. Najprej smo se seznanili s splošnimi značilnostmi predlogov. Sledil je opis prvotnega stanja predloga *po* v slovanskih jezikih, predstavitev njegove pojavnosti v slovenskih slovnica, slovarjih in pravopisu od 16. stoletja do danes, predstavitev sprememb vezljivosti predloga *po* v ruskem jeziku ter preučitev današnjega stanja. Praktični del diplomskega dela je razdeljen na dva dela. Prvi del se nanaša na diahroni pregled predloga *po* v slovenskem jeziku, drugi del pa na sinhrono stanje, ki temelji na vzporedni rusko-slovenski primerjavi predloga *po*.

V diahronem delu smo zajeli primere s predlogom *po* od *Brižinskih spomenikov* do Jenkovega *Jeprškega učitelja* in jih pomensko razvrstili. Izbor je dovolj pester, da smo našli primere za skoraj vse pomene. Poleg teh, ki jih navaja tipologija, pa zgodnja besedila vsebujejo tudi primer časovnosti – predhodnosti s tožilnikom (*Brižinski spomeniki*) ter nekaj (vsaj navideznih) primerov z dajalnikom, in sicer v pomenu kraja (*Brižinski spomeniki*) in skladnosti (*Stiški rokopis*), za katere pa zaradi premajhnega števila primerov ne moremo z gotovostjo trditi, ali gre res za dajalnik ali kakšen drug vpliv na končnico. V izbranih besedilih smo našli nekaj posebnosti, povezanih z rabo predloga *po*: še ne poenobesedene časovne prislove, odsotnost primerov s predlogom *po* do Jenka v pomenu posredništva in sredstva (verjetno na račun predloga *skozi*), sicer pa *po* v tem pomenu lahko zasledimo že pri Svetokriškem, ter *po* kot zamenjava za predloge *do* (v pomenu predhodnosti), *za* (v pomenu zadobnosti) in *nad* (s pomensko sestavino razprostranjenosti po površini oz. predmetu).

V sinhronem delu diplomskega dela smo na primeru besedila M. A. Bulgakova *Mojster in Margareta* izvedli primerjalno rusko-slovensko analizo predloga *po* ter izsledke primerjali s teoretičnimi izhodišči. Ugotovili smo, da se v ruščini *po* veže z dajalnikom in tožilnikom, z mestnikom pa samo še v časovnem pomenu. V slovenščini se veže s tožilnikom in mestnikom, do nejasnosti pri opredelitvi pa prihaja v pomenu porazdeljevanja na enake dele, kjer SSKJ *po* imenuje prislov, *Slovenski pravopis* pa predlog, ki se veže z imenovalnikom oz. tožilnikom.

Ugotovili smo, da pomeni predloga *po* v ruskem in slovenskem jeziku večinoma sovpadajo. Gre za osnovne pomene. Med najpogostejšimi pomeni s predlogom *po* so v obeh jezikih kraj,

skladnost, sredstvo, vzrok in način. Posebnosti sodobnega ruskega jezika izmed prevzetih iz prvotnega stanja so raba predloga *po* v pomenih *iti za kom* ter prostorske in časovne meje (*стоять по горло в воде*), izmed novejših pa raba s predlogom *po* v nekaterih pomenih vzroka, povezanega z lastnostmi osebe ali njenim stanjem (*по привычке*) ter v večini predložnih zvez, ki izražajo namen/določenost (*бюро по ознакомлению иностранцев*), osebne zveze in odnose (*специалист по болезни печени*), povod za obstoj predmeta (*брак по любви*), konkretiziranje pomena abstraktnih samostalnikov (*кружок по изучению*), ter v predložnih zvezah tipa *по случаю*, *по направлению к*. Posebnosti slovenskega jezika so od starih pomenov raba za glagolom premikanja za izražanje namena (*iti po jagode*) ter razlog za čustveno stanje (*žalovati po očetu*), od novejših pa vir, izvor pri zaznavanju s čutili (*dišati po žveplu*), usmerjenost duševne dejavnosti k predmetu, ki je cilj čustvovanja, volje (*želja po popolnosti*), premikanje z namenom, da pride oseba, stvar na cilju na izhodiščni položaj premikanja (*steči po zdravniku*), vir, izvor pri prevzemanju z dedovanjem, nasledstvom (*po očetu ima oči*) ter prodajna cena (*jajca so bila po dinarju*).

Oba jezika sta »opustila« približno enako število starih pomenov s predlogom *po* in sta približno enako oddaljena od prvotnega stanja v smeri samostojnega razvoja. Posebnosti v razvoju grede po mojem mnenju v smeri abstraktnih razmerij, v manjši meri pomenov, izpeljanih iz osnovnih, v ruščini pa tudi v smeri specifičnih predložnih zvez.

Menim, da gre pri predlogu *po* za tri glavne (središčne) pomene, iz katerih so izpeljani vsi ostali: krajevni/prostorski (najosnovnejši), časovni (najmanj obsežen) ter načinovni v najširšem smislu (najobsežnejši), ki zajema način, vzrok, razdeljevanje (z distributivnostjo in ceno), skladnost, sredstvo, izvor, merilo pri določanju, vir čustvovanja in vse abstraknejše pomene. Večinoma ti pomeni nimajo medsebojnih stičnih točk, pomenske povezave pa vidim samo v obrobni pomenih.

6 SEZNAM LITERATURE

6.1 VIRI⁹³

- 1 Kozma Ahačič: Adam Bohorič. *Arcticae horulae succisivae de Latinocarniolana literatura*. V: Ahačič, Kozma (ur.): *Slovenske slovnice in pravopisi: spletišče slovenskih slovnice in pravopisov od 1584 do danes*. Različica 1.0. Zadnja sprememba 10. 6. 2015. Dost. 11. 4. 2016. <http://www.fran.si/slovnice-in-pravopisi/1/1584-bohoric>.
- 2 Kozma Ahačič: Hipolit Novomeški. *Grammatica Latino-Germanico-Slavonica*. V: Ahačič, Kozma (ur.): *Slovenske slovnice in pravopisi: spletišče slovenskih slovnice in pravopisov od 1584 do danes*. Različica 1.0. Zadnja sprememba 10. 6. 2015. Dost. 11. 4. 2016. <http://www.fran.si/slovnice-in-pravopisi/4/1715-hipolitbohoric>.
- 3 Kozma Ahačič: Marko Pohlin. *Kraynska Grammatika*. V: Ahačič, Kozma (ur.): *Slovenske slovnice in pravopisi: spletišče slovenskih slovnice in pravopisov od 1584 do danes*. Različica 1.0. Zadnja sprememba 10. 6. 2015. Dost. 11. 4. 2016. <http://www.fran.si/slovnice-in-pravopisi/7/1768-pohlin>.
- 4 Kozma Ahačič: Ožbalt Gutsman. *Windifche Sprachlehre*. V: Ahačič, Kozma (ur.): *Slovenske slovnice in pravopisi: spletišče slovenskih slovnice in pravopisov od 1584 do danes*. Različica 1.0. Zadnja sprememba 10. 6. 2015. Dost. 12. 4. 2016. <http://www.fran.si/slovnice-in-pravopisi/8/1777-gutsman>.
- 5 Majda Merše: Jernej Kopitar. *Grammatik der Slavifchen Sprache in Krain, Kärnten und Steyermark*. V: Ahačič, Kozma (ur.): *Slovenske slovnice in pravopisi: spletišče slovenskih slovnice in pravopisov od 1584 do danes*. Različica 1.0. Zadnja sprememba 10. 6. 2015. Dost. 12. 4. 2016. <http://www.fran.si/slovnice-in-pravopisi/10/1809-kopitar>.
- 6 Andreja Legan Ravnkar: Valentin Vodnik. *Pifmenoft ali Gramatika sa Perve Shole*. V: Ahačič, Kozma (ur.): *Slovenske slovnice in pravopisi: spletišče slovenskih slovnice in pravopisov od 1584 do danes*. Različica 1.0. Zadnja sprememba 10. 6. 2015. Dost. 12. 4. 2016. <http://www.fran.si/slovnice-in-pravopisi/11/1811-vodnik>.
- 7 Mitja Trojar: Vincenc Franul Weissenthurn. *Saggio grammaticale italiano-cragnoolino*. V: Ahačič, Kozma (ur.): *Slovenske slovnice in pravopisi: spletišče slovenskih slovnice in*

⁹³ Slovnice s spletne strani *Fran* so urejene po kronološkem nastanku originalnih izvodov slovnice.

Slovarji avtorjev Vilka Novaka, Marka Snoja in Jožeta Stabeja so vzeti s spletne strani *Fran*, slovarji Inštituta za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU, 2014–, različica 3.0, www.fran.si.

- pravopisov od 1584 do danes*. Različica 1.0. Zadnja sprememba 10. 6. 2015. Dost. 12. 4. 2016. <http://www.fran.si/slovnice-in-pravopisi/12/1811-weissenthum>.
- 8 Alenka Jelovšek: Janez Krstnik Leopold Šmigoc. Theoretisch-praktische Windische Sprachlehre. V: Ahačič, Kozma (ur.): *Slovenske slovnice in pravopisi: spletišče slovenskih slovnice in pravopisov od 1584 do danes*. Različica 1.0. Zadnja sprememba 10. 6. 2015. Dost. 12. 4. 2016. <http://www.fran.si/slovnice-in-pravopisi/13/1812-smigoc>.
- 9 Jožica Narat: Peter Dajnko. Lehrbuch der Windischen Sprache. V: Ahačič, Kozma (ur.): *Slovenske slovnice in pravopisi: spletišče slovenskih slovnice in pravopisov od 1584 do danes*. Različica 1.0. Zadnja sprememba 10. 6. 2015. Dost. 13. 4. 2016. <http://www.fran.si/slovnice-in-pravopisi/14/1824-dajnko>.
- 10 Mitja Trojar: Franc Serafin Metelko. Lehrgebäude der slowenischen Sprache im Königreiche Illyrien und in den benachbarten Provinzen. V: Ahačič, Kozma (ur.): *Slovenske slovnice in pravopisi: spletišče slovenskih slovnice in pravopisov od 1584 do danes*. Različica 1.0. Zadnja sprememba 10. 6. 2015. Dost. 13. 4. 2016. <http://www.fran.si/slovnice-in-pravopisi/15/1825-metelko>.
- 11 Mitja Trojar: Anton Murko. Theoretisch-praktische Slowenische Sprachlehre für Deutsche, nach den Volkssprecharten der Slowenen in Steiermark, Kärnten, Krain und Ungarns westlichen Distrikten. V: Ahačič, Kozma (ur.): *Slovenske slovnice in pravopisi: spletišče slovenskih slovnice in pravopisov od 1584 do danes*. Različica 1.0. Zadnja sprememba 10. 6. 2015. Dost. 13. 4. 2016. <http://www.fran.si/slovnice-in-pravopisi/17/1832-murko>.
- 12 Mitja Trojar: Franc Malavašič. Slovenska slovnica za prve slovenske šole v mestih in na deželi. V: Ahačič, Kozma (ur.): *Slovenske slovnice in pravopisi: spletišče slovenskih slovnice in pravopisov od 1584 do danes*. Različica 1.0. Zadnja sprememba 10. 6. 2015. Dost. 13. 4. 2016. <http://www.fran.si/slovnice-in-pravopisi/21/1849-malavasic>.
- 13 Mitja Trojar: Blaž Potočnik. Grammatik der slowenischen Sprache. V: Ahačič, Kozma (ur.): *Slovenske slovnice in pravopisi: spletišče slovenskih slovnice in pravopisov od 1584 do danes*. Različica 1.0. Zadnja sprememba 10. 6. 2015. Dost. 13. 4. 2016. <http://www.fran.si/slovnice-in-pravopisi/22/1849-potocnik>.
- 14 Metka Furlan: Franc Miklošič. Vergleichende grammatik der slavischen sprachen I, II, III, IV. V: Ahačič, Kozma (ur.): *Slovenske slovnice in pravopisi: spletišče slovenskih slovnice in pravopisov od 1584 do danes*. Različica 1.0. Zadnja sprememba 10. 6. 2015. Dost. 14. 4. 2016. <http://www.fran.si/slovnice-in-pravopisi/25/1852-1875-miklosic>.

- 15 Kozma Ahačič: Anton Janežič. Slovenska slovnica za domačo in šolsko rabo. V: Ahačič, Kozma (ur.): *Slovenske slovnice in pravopisi: spletišče slovenskih slovnice in pravopisov od 1584 do danes*. Različica 1.0. Zadnja sprememba 10. 6. 2015. Dost. 14. 4. 2016. <http://www.fran.si/slovnice-in-pravopisi/26/18631854-janezic>.
- 16 Mitja Trojar, Kozma Ahačič: Fran Levstik. Die flovenifche Sprache nach ihren Redetheilen. V: Ahačič, Kozma (ur.): *Slovenske slovnice in pravopisi: spletišče slovenskih slovnice in pravopisov od 1584 do danes*. Različica 1.0. Zadnja sprememba 10. 6. 2015. Dost. 14. 4. 2016. <http://www.fran.si/slovnice-in-pravopisi/28/1866-levstik>.
- 17 Mitja Trojar: Andrej Praprotnik. Slovenska slovnica za pervence. V: Ahačič, Kozma (ur.): *Slovenske slovnice in pravopisi: spletišče slovenskih slovnice in pravopisov od 1584 do danes*. Različica 1.0. Zadnja sprememba 10. 6. 2015. Dost. 14. 4. 2016. <http://www.fran.si/slovnice-in-pravopisi/29/1869-praprotnik>.
- 18 Kozma Ahačič: Anonimni (Peter Končnik?). Slovenska slovnica z naukom, kako se pišejo pisma in opravljeni sestavki. V: Ahačič, Kozma (ur.): *Slovenske slovnice in pravopisi: spletišče slovenskih slovnice in pravopisov od 1584 do danes*. Različica 1.0. Zadnja sprememba 10. 6. 2015. Dost. 14. 4. 2016. <http://www.fran.si/slovnice-in-pravopisi/30/18741870-anonimni>.
- 19 Mitja Trojar, Kozma Ahačič: Josip Šuman. Slovenska slovnica po Miklošičevi primerjalni. V: Ahačič, Kozma (ur.): *Slovenske slovnice in pravopisi: spletišče slovenskih slovnice in pravopisov od 1584 do danes*. Različica 1.0. Zadnja sprememba 10. 6. 2015. Dost. 14. 4. 2016. <http://www.fran.si/slovnice-in-pravopisi/31/1881-suman>.
- 20 Kozma Ahačič: Peter Končnik. Slovenska slovnica z naukom, kako se pišejo pisma in opravljeni sestavki. V: Ahačič, Kozma (ur.): *Slovenske slovnice in pravopisi: spletišče slovenskih slovnice in pravopisov od 1584 do danes*. Različica 1.0. Zadnja sprememba 10. 6. 2015. Dost. 15. 4. 2016. <http://www.fran.si/slovnice-in-pravopisi/32/1883-koncnik>.
- 21 Metod Čepar: Anton Breznik. Slovenska slovnica za srednje šole. V: Ahačič, Kozma (ur.): *Slovenske slovnice in pravopisi: spletišče slovenskih slovnice in pravopisov od 1584 do danes*. Različica 1.0. Zadnja sprememba 10. 6. 2015. Dost. 16. 4. 2016. <http://www.fran.si/slovnice-in-pravopisi/35/1916-breznik>.
- 22 Kozma Ahačič: Anton Bajec, Rudolf Kolarič, Mirko Rupel, Jakob Šolar. Slovenska slovnica. V: Ahačič, Kozma (ur.): *Slovenske slovnice in pravopisi: spletišče slovenskih slovnice in pravopisov od 1584 do danes*. Različica 1.0. Zadnja sprememba 10. 6. 2015.

- Dost. 16. 4. 2016. <http://www.fran.si/slovnice-in-pravopisi/42/1956-bajec-kolaric-rupel-solar>.
- 23 Vilko Novak: Slovar stare knjižne prekmurščine. Ur. 2014. Dost. 15. 4. 2016. <http://www.fran.si/137/slovar-stare-knjizne-prekmurscine>.
- 24 ParaSol: A Parallel Corpus of Slavic and other languages. Waldenfels, Ruprecht in Meyer, Roland (2006-): *ParaSol, a Corpus of Slavic and Other Languages*. Available at parasol.unibe.ch. Bern, Regensburg Ur. 2014. Dost. 12. 5. 2016. <http://www.slavist.de/>.
- 25 Maks Pleteršnik: Slovensko-nemški slovar, 2. Ur. 17. 2. 2009. *Internet Archive*. Dost. 19. 11. 2015. <https://archive.org/stream/slovenskonemkis00unkngoog#page/n72/mode/2up>.
- 26 Slovar slovenskega knjižnega jezika. Ur. 7. 9. 2015. *SAZU in ZRC SAZU, Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovša*. Dost. 12. 11. 2015. http://bos.zrc-sazu.si/cgi/a03.exe?name=sskj_testa&expression=po&hs=1.
- 27 Slovenski pravopis 2001. Ur. 7. 8. 2015. *Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU in Slovenska akademija znanosti in umetnosti. Portal BOS*. Dost. 22. 6. 2016. <http://bos.zrc-sazu.si/sp2001.html>.
- 28 Marko Snoj: Slovar jezika Janeza Svetokriškega. Ur. 2014. Dost. 10. 4. 2016. <http://www.fran.si/139/slovar-jezika-janeza-svetokriskega>.
- 29 Jože Stabej: Slovensko-latinski slovar po: Matija Kastelec – Gregor Vorenc, *Dictionarium Latino-Carniolicum (1608–1710)*. Ur. 2014. Dost. 16. 4. 2016. <http://www.fran.si/138/katelec-vorenc-slovensko-latinski-slovar>.
- 30 Jože Toporišič: *Slovenska slovnica*. Maribor: Obzorja, 1991.
- 31 Jože Toporišič: *Slovenska slovnica*. Maribor: Obzorja, 2000.
- 32 Викисловарь. Ur. 31. 3. 2016. *Фонд Викимедиа*. Dost. 25. 6. 2016. <https://ru.wiktionary.org/wiki/Викисловарь>.
- 33 С. И. Ожегов и Н. Ю. Шведова: *Толковый словарь русского языка*. Москва: ИТИ Технологии 2003.

6. 2 LITERATURA

- 34 Nikolai Mikhailov: *Jezikovni spomeniki zgodnje slovenščine. Rokopisna doba slovenskega jezika (od XIV. stol. do leta 1550)*. Trst: Mladika, 2001.
- 35 Irena Orel: Predložni sestav osrednjeslovenske, koroške, štajerske in prekmurske knjižne različice od srede 18. do srede 19. stoletja. *Logarjev zbornik: 1. mednarodni dialektološki simpozij v Mariboru (Zora 8)*. Maribor: Slavistično društvo, 1999. 124–136.
- 36 Irena Orel: Predložne zveze v razvoju slovenskega knjižnega jezika. *Slavistična revija*. Slovensko jezikoslovje danes, posebna številka, letnik 54. Ljubljana: Slavistično društvo Slovenije, 2006. 193–211.
- 37 Irena Orel-Pogačnik: *Predložni sistem v razvoju slovenskega knjižnega jezika od 16. do 19. stoletja*. Doktorska disertacija. Ljubljana: Filozofska fakulteta, 1993.
- 38 Irena Orel-Pogačnik: Predložne zveze v razvoju slovenskega knjižnega jezika. *Zbornik Slavističnega društva Slovenije 4*. Ljubljana: Zavod republike Slovenije za šolstvo in šport, 1994. 57–68.
- 39 Irena Orel-Pogačnik: Predložni sistem v razvoju slovenskega knjižnega jezika od 16. do 19. stoletja. *JiS XL/5*, 1995, št. 5. 172–175.
- 40 Martina Orožen: Razvoj predložnih zvez v slovenskem jeziku. *XI. Seminar slovenskega jezika, literature in kulture*. Ljubljana: Znanstveni inštitut Filozofske fakultete, 2003. 13–26.
- 41 Eva Sicherl: Sodobne jezikoslovne raziskave predložnih pomenov. *Vestnik/Društvo za tuje jezike in književnosti R Slovenije*. Društvo za tuje jezike in književnosti R Slovenije, letn. 34, Ljubljana, 2000. 413–423.
- 42 Matej Šekli: *Primerjalno glasoslovje slovanskih jezikov 1, Od praindoevropsčine do praslovanščine*. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete, 2014. 13.
- 43 Jože Toporišič: *Slovenska slovnica*. Maribor: Obzorja Maribor, 2000.
- 44 Wenzel Vondrák: *Vergleichende Slawische Grammatik*. Göttingen: Vandenhoech & Ruprecht, 1928. 309–310.
- 45 Andreja Žele: *Vezljivost v slovenskem jeziku (s poudarkom na glagolu)*. Ljubljana: ZRC, ZRC SAZU, 2001.
- 46 Andreja Žele: *Predponsko-predložna razmerja: na primerih glagolov v slovenščini*. Opera slavica, XIX, 2009.

- 47 Василий Семенович Бондаренко: *Предлоги в современном русском языке*. Москва: Учпедгиз, 1961.
- 48 Ю. Л. Кузнецова: Русская конструкция с предлогом *по* и проблема неаккузативности. *Лингвистика конструкций*. Уг. Е. В. Рахилина. Москва: Азбуковник, 2010. 184–218.
- 49 Е. В. Муравенко: Изменение управления предлога *по* в русском языке. Москва: РГГУ, 2008. Dost. 13. 12. 2015.
<http://iling.spb.ru/nord/materia/rusconstr2009/muravenko.pdf>.
- 50 Анна Николова: *Функциональная грамматика: выражение пространственных отношений в русском языке (на фоне болгарского)*. Шумен: Университетско издателство «Эпископ Константин Преславски», 1997.
- 51 Н. Н. Прокопович, Л. А. Дерibas, Е. Н. Прокопович: *Именное глагольное управление в современном русском языке*. Издание 2-е, исправленное. Москва: Русский язык, 1981.
- 52 Марина Леонтьевна Ремнева: *Старославянский язык: учебное пособие*. 2-ое издание исправленное. Москва: Академический проект, 2004.
- 53 Я. Г. Тестелец: *Введение в общий синтаксис*. Москва: Российский государственный гуманитарный университет, 2001. 407.
- 54 Капитолина Ивановна Ходова: *Падежи с предлогами в старославянском языке*. Москва: Наука, 1971.
- 55 Н. Ю. Шведова, гл. ред.: *Грамматика современного русского литературного языка*. Москва: Наука, 1970.
- 56 Н. Ю. Шведова, гл. ред.: *Русская грамматика*, Том I. Москва: Наука, 1980.
- 57 М. А. Шелякин: *Функциональная грамматика русского языка*. Москва: Русский язык, 2001.

IZJAVA

Spodaj podpisana Barbara Gucić izjavljam, da je diplomsko delo z naslovom *Značilnosti predloga po v slovenskem in ruskem jeziku* v celoti moje avtorsko delo.

Barbara Gucić

IZJAVA KANDIDATA/KANDIDATKE

Spodaj podpisana Barbara Gucić izjavljam, da je besedilo diplomskega dela v tiskani in elektronski obliki istovetno, in

dovoljujem/ne dovoljujem

(ustrezno obkrožiti)

objavo diplomskega dela na fakultetnih spletnih straneh.

Datum: 5. julij 2016

Podpis kandidata/kandidatke: _____